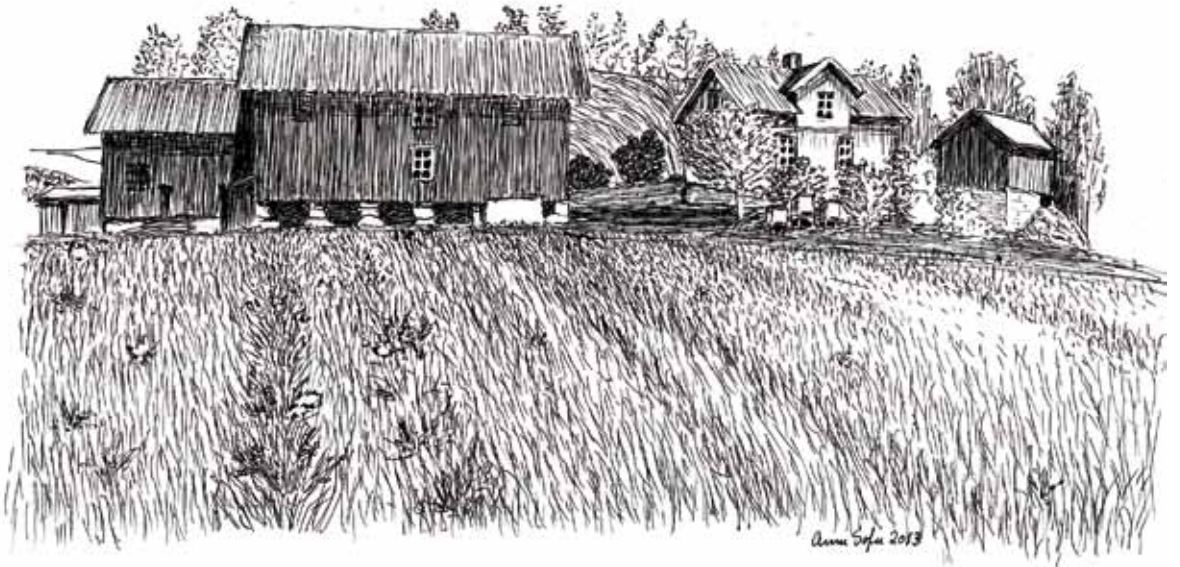

Tunga

2013

Utgitt av Varteig Historielag

Redaksjonskomitè for Inga 2013:

Solveig Rød, Øistein Bøe og Hans Erik Pedersen

Forsiden: Kokkim vestre 1941. Tegnet av Anne Sofie Bergerud

Kjære leser!

Helt siden 1985 har Varteig Historielag gitt ut sitt årstidsskrift Inga, og følgelig er det hefte nr. 29 i rekken du nå holder i hendene. Det gleder oss å kunne si at aldri har Inga-heftet vært større, og aldri har det vært mer innholdsrikt enn i år.

I årets utgave vil du blant annet kunne lese om flere jubilanter. Hasle Trafo er 50 år, Ise Sportsklubb 90, og vi markerer på vår måte at det i år er 100 år siden kvinnene fikk allmenn stemmerett.

Ellers forteller Ragnhild Larsen-Småberg fra et rikt liv, vi har sett på Magne Furuholmens solide Varteig-røtter, Arne Midtfjell beretter om sitt fotballiv, og vi skriver om isskjæring på Glomma.

Vi forteller også om harde slaveristraffer på 1850-tallet, Amerika-brev fra 1894, løsbikkjer som måtte jages ut av kirken, vakre kransekasser, egglaget, og om mannen på Skofteby som forsvant sporløst.

Flere faste innslag er også med – som presentasjonen av Nedstu-Kokkim og nyheter i lokalavisene for 100 år siden.

Annonsene i heftet er en økonomisk forutsetning for å gi ut årstidsskriftet. Vår oppfordring er derfor:

Støtt annonsørene – de støtter oss! God lesning!

Innhold:

Vartingers syn på ”kvindene” i 1913	side	3
Ragnhild Larsen-Småberg forteller	side	5
Innsamling av gamle ord og uttrykk i Varteig	side	14
Om skjæring av is på Glomma	side	17
En Amerika-farer i 1894 forteller	side	19
Da eggprodusentene i Varteig organiserte seg	side	27
Hasle Trafo er 50 år	side	30
Ny vei og vanskelig transformatortransport	side	37
En spennende sommerjobb - Ragnar Johnsen forteller	side	41
Arne Midtfjeld om sitt fotballiv	side	43
Ise Sportsklubb runder 90 år	side	44
Avisstoff for 100 år siden	side	50
Mannen som forsvant sporløst	side	52
Magne Furuholmens Varteig-røtter	side	54
Bikkjene måtte jages ut av kirken	side	58
Kokkim gnr 3015, bnr 5 og 9	side	61
Kransekassene – vakre klenodier	side	74
På tukthus for myntforfalskning	side	78
Tre års straffarbeid for en fillesak	side	87

Åse Bø Saltbones

Kvinderne i 1913

I år er det 100 år siden kvinnene i Norge fikk allmenn stemmerett ved stortingsvalg. Det første land i verden som innførte stemmerett for kvinner, var New Zealand i 1893. Det første i Europa var Finland i 1906. 11.juni 1913 var det altså Norge sin tur. I den anledning kan vi ta en kikk på hvordan diskusjonen om kvinnene kunne arte seg i Varteig.

Min bestefar Ole Simensen Brenne var ivrig skribent i "Ungdommens røst", som var en håndskrevet avis i ungdomsforeningen på Breidablikk. Vi har funnet en bunke skrivelser fra årene 1912-14. Bestefar var 28 år i 1913.

Slik skriver han:

"I avisen forrige gang var et stykke som omhandlede noget om kvinderne i foreningen. Vedkommende indsender syntes, at kvinderne hadde været lidet fremme i foreningen, og nevnte saaledes at bare to kvinder havde holdt foredrag i foreningen i de 25 aar den havde bestaaet, og efter hva jeg forstod, var det indsenderens ønske at kvinderne kom mere frem og deltok mere på møderne. Denne tanke vil ogsaa jeg give min tilslutning.

Nu er det jo saa, at kvinderne har deltaget meget med oplæsning på møderne, og det må vi ikke undervurdere. I det stykke har nok kvinderne været flinkere end mændene. Som sagt, maa vi ikke undervurdere dette, thi det kan udrettes meget ved oplæsning. Men om de ogsaa vilde deltage paa anden maade, kunde jo ogsaa det være bra.

Det er jo mange ting som kan gjøres ligesaagodt af kvinder som af mænd, saaledes for eksempel dette at begynde eller afslutte et møde med bønn. Dette synes jeg kan gjøres ligesaa godt af en kvinde som af en mand. Og fremdeles ogsaa andre ting, thi der er jo mange

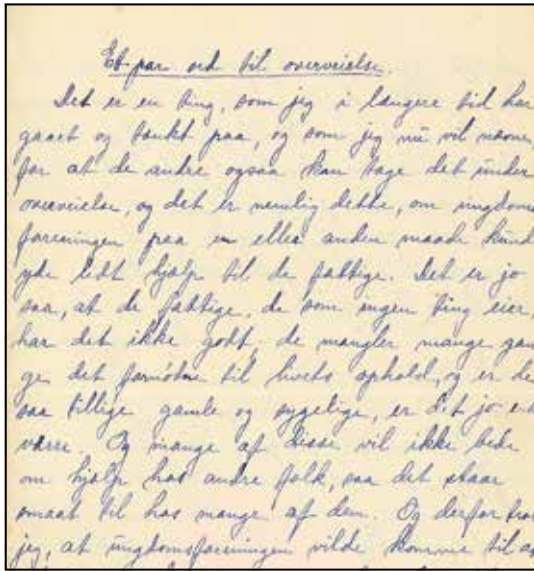
kvinder her i ungdomsforeningen som kunne optræde og fortelle om et eller andet. Jeg tror det ville vekke megen interesse om de gjorde dette. Og særlig tror jeg det ville vekke interesse blant kvinderne."

Så langt min bestefar. Dette er altså 100 år siden. Kvinnene hadde ikke vært vant til å ha viktige posisjoner i foreningen. Men forut for bestefars innlegg hadde tydeligvis en av dem skrevet til avisa og tatt til orde for at kvinnene skulle få flere oppgaver. Fortsatt var utfordringene begrenset. Vi kan syns dette er komisk, men med datidens oppfatning sprengte man grenser.

I årene etter 1913 har kvinnene i Norge inntatt de fleste arenaer. Vi som har levd en stund, vet at dette har skjedd gradvis. Min sorg som jente på 60-tallet var at musikkorpset ikke var for oss. Karl Brende arrangerte

*Ole Simensen Brenne som ung.
Fotograf: Karlsson - Sarpsborg Eier av bildet: Åse Bø Saltbones*

Faksimile fra «Ungdommens Røst», håndskrevet organ for Varteig kristelige ungdomsforening

”sommerskole” for å rekruttere til ”Ekko”. Bare gutter fikk begynne der. Jeg hadde så lyst til å spille i korps, men spurte ikke en gang. Så utenkelig var det. Jeg husker lengselen min spesielt hver 17.mai når mor strøk og ordnet de

flotte uniformene til mine tre brødre.

Det har vært en prosess å venne seg til kvinner i ulike posisjoner, også for meg som kvinne. Det var rart å se en kvinne i prestedrakt første gang. Det var rart å se den første kvinnelige bussjåføren, for ikke å snakke om den første kvinnelige politibetjenten. Vi har tatt små skritt i egne holdninger. Det er ikke mange år siden jeg skvatt til i flysetet da jeg hørte en kvinnelig pilot gjennom høytaleren. Og stor var overraskelsen da vi hadde landet og to kvinnelige piloter kom ut av cockpiten. Men flyturen hadde jo gått bra! Siste barriere for meg var å gape opp for en ung, nyutdannet kvinnelig tannlege forleden dag. Men hun var flink og behagelig! Så nå tror jeg ikke det er noen barrierer igjen.

FRODE THORSEN

Malermester

Iseplasseveien 27 • 1730 Ise • Tlf: 917 38 442 • malerfrode@gmail.com

Lykken var å bli femten – for da kunne man gå på dans

Hjemme på Vestgård vokste Ragnhild opp som yngst i en søskenflokk på seks. I oppveksten kunne hun stundom være litt misunnelig på eldre søstre, som var gamle nok til å gå på dansetilstelning.

– Vi så fram til å bli femten, for da ble vi sett på som voksne og kunne dra til Utsikten på dans. For ikke å snakke om tilstelningene på Varden, ler Ragnhild Larsen-Småberg.

I et grunnfestet indremisjonshjem var det nok ikke sikkert at foreldrene Ragna og Hans likte at ungdommene i huset dro på dansefest, selv om de hadde passert de femten. – Men de sa aldri noe til det, sier Ragnhild.

Ett påbud måtte imidlertid respekteres uansett alder, og det var at i den stille uke skulle det ikke danses. Derfor gikk idrettslagets fest på Varden onsdag før påske fløyten for tenåringene på Vestgård. Det vil si, en gang trosset Ragnhild "forbudet" og dro til Varden – men hun husker at hun slet med dårlig samvittighet lenge etterpå.

Dansetilstelningene ved Utsikten pågikk til tidlig under krigen, da den type sammenkomster ble forbudt. Etter krigen kom aldri samlingene ved Utsikten i gang igjen.

– Jeg har hatt et godt liv, fått lov til å være frisk og levd i harmoni med dem rundt meg, sier Ragnhild Larsen-Småberg. Fotograf: Øistein Bøe

Folkemottaker til 120 kroner

Selv om foreldrene ikke forsøkte å stoppe ungdommene i huset i å gå på dans, var likevel respekten stor.

Ragnhild husker da faren kjøpte radio i 1938. Det var den kjente folkemottakeren til 120 kroner som kom til Vestgård, og som dermed også kunne by på dansemusikk. Jentene kunne svinge seg litt ekstra når det var en fengende melodi på radioen, men dansen stoppet brått dersom moren eller faren kom inn.

Ragnhild betegner for øvrig moren som en hjertegod og snill kvinne. Hans kunne nok være noe strengere, men han la aldri hånd på noen av ungene – selv om de formodentlig til tider kunne gjøre noen hyss. I den tiden var det jo langt fra uvanlig med fysisk avstraffelse, men det skjedde aldri på Vestgård.

Dans på tunet

Glad dans en sommerkveld kunne man jo ha mange steder, også på gårds-tunet hjemme på Vestgård.

Ragnhild beretter blant annet om en gang da foreldrene var på kretsmøte i indremisjonen i Halden. Møtet gikk over både lørdag og søndag, og dermed bød anledningen seg til en ungdommelig samling hjemme på gården.

Gårdsplassen ble sopet så den var like ren som stuegulvet inne. Foreldrene hadde nok en mistanke om at ungdommen samlet seg mens de var på misjons-

Familiebilde på Vestgård, tatt i 1935. Bak fra venstre ser vi Karen (gift Bergerud), Ingeborg og Hedvig (gift Løkkebråten). Foran: Ragnhild (gift Larsen-Småberg), far Hans, Iver, mor Ragna og Martha (gift Hasselgren). Ingeborg døde samme høsten i en trafikkulykke. Fotograf: Ukjent Eier av dette og alle de gamle bildene: Ragnhild Larsen-Småberg

møte, og Ragnhild husker da også at moren i spøk hadde bemerket ved avreise at hun håpet huset sto til de kom hjem igjen.

29 unger i grenda

Ragnhild Larsen-Småberg rundet 90 år i vår, og med sin imponerende hukommelse blir det en helt unik leksjon i god lokalhistorie over kaffen i kårboligen på Småberg.

Riktignok uttrykte hun sterk tvil om hva hun kunne bibringe til en artikkel i Inga da vi ba om en prat – men den tvilen skulle fort vise seg å være grunnløs.

I samtalen er nok dansetilstelningene et underordnet tema, men vi tar dem med som et tidsbilde.

Ragnhild forteller at det var 29 unger i Vestgård-kroken, om enn spredt over noen tiår. De store barnefamiliene gjorde imidlertid at det aldri var problemer å finne en å leke sammen med på Vestgård.

Det glade hjørne

Melkerampene var ofte et samlingssted for ungdommen og et møtested hvor voksne løste verdensproblemene.

Men det fantes også andre møtesteder. Ragnhild forteller om Det glade hjørne ved Brunnsby, like ved smia til Ole Skoftebyenga. Hvem som møttes her? Nei, det kunne være ungdom og det kunne være voksne. Karer som utvekslet nytt og diskuterte hendelser.

Og kan hende var det også et sted for litt romantikk når de unge inntok plassen.

Opp i stua

Opprinnelig var det fire Vestgårdbruk, men på 1920-tallet ble to av gårdsbrukene avviklet. Den ene gården ble lagt til foreldregården til Ragnhild, mens den andre ble delt mellom denne gården og Basken. (Se gårdspresentasjonen for Vestgård i Inga for 1999.)

Nå er det to gårder igjen – slektsgården som Ragnhild er fra, Opp i stua, og som eies av Ragnhilds grandniese Britt Hedvig Hasle og hennes mann Tord Fuglem – og Ne' i stua, som eies av Elsie Brenne og ektemannen Kjell Einar Andersen.

Ragnhild forteller om det nære forholdet mellom Opp i stua og Ne' i stua. Det var knapt en dag uten at Lise Ne'i stua kom for å slå av en prat med Ragnhilds mor Ragna. Da satt de ofte inne i telefonkammerset, og delte både sorg og glede. Som yngst av barna var det Ragnhild som oftest gikk moren

Fru Sinding på ski

Hansine Sinding – gift med Birger Sinding – var prestefrue i Varteig i årene 1927-1936. Ragnhild tegner et bilde av en praktisk dame som man kunne støte på like godt i grønnsakssengene som med strikketøyet.

Eller på langrennsski på Brunsby-jordene – i kåpe med pels.

til hånde i husarbeidet, og hun ser for seg de to kvinnene i kammerset, der de holdt rundt hverandre og gråt når livet bød på utfordringer.

Det var tette bånd mellom Ragna og Lise, også ut over at de var gårdbrukerkoner på to nabogårder. Lise – riktignok med døpenavnet Elise, men nok mest benevnt som Lise i Varteig – var opprinnelig fra Bergby, men var bare fire år da hun kom til Ragnas foreldre etter at moren høsten 1908 så tragisk omkom i en brann hjemme på Bergby. Lises far Anton var søskenbarn til Ragna, og det var bakgrunnen for at Lise kom til Vestgård. (Se gårdspresentasjonen for Bergby i Inga for 1997.)

Senere giftet Lise seg med Kristian Brenne, og i 1927 kjøpte de Ne' i stua på Vestgård. Fra å vokse opp nesten som søstre, ble dermed Ragna og Lise nå også naboer.

Bønnestund i stallen

Selv om hverdagen besto av mange plikter, både ute og inne, har Ragnhild bare gode minner fra oppveksten.

– Vi hadde det trygt og godt på Vestgård. Det er av uvurderlig betydning å få vokse opp i et kristent hjem, sier hun, og forteller at faren Hans hver

Et kremmerhus med sukkertøy

Barnemisjon og søndagsskole ble holdt rundt i husene da Ragnhild vokste opp. Å fortelle om Jesus var formålet, men på benken kunne kanskje de små ha andre tanker i hodet.

Ragnhild forteller da samlingene var på Meieriet, hos Anna og Anders Westgaard. Når møtet eller søndagsskolen gikk mot slutten, tuslet Anna ut i butikken og ordnet i stand et kremmerhus med sukkertøy. Kremmerhuset gikk så fra unge til unge, og de kunne forsyne seg med hvert sitt sukkertøy. I dag en bagatell; den gang nok til å skape forventninger. Ragnhild ser ennå for seg de runde sukkertøyene, gule, grønne og røde.

Ragnhild Hasle som 17-åring. Da var hun i huspost hos bilforhandler Dahle i Sarpsborg.

Fotograf: Ukjent

kveld gikk i stallen for å be. Der fikk han samlet tankene, og fikk ro omkring bønnestunden. – Barnetroen har jeg aldri veket fra, og den kristne tro sto jo også sterkt da jeg kom til Småberg, påpeker hun.

Hun forteller fra søndagsskolen og barnemisjonen – og fra barneavholds-laget med Sofie Sælid der barna høytidelig avga løfte om aldri å røre rusdrikk.

Sentralt i barnemisjonsarbeidet sto blant andre Hansine Sinding, som var prestefrue i Varteig i årene 1927-1936. Når barnemisjonen hadde møte i presteboligen, benket de seg rundt et stort bord på kjøkkenet. Tjenestejenta sto ved den doble svarte ovnen og kokte kakao til ungene.

Var kakao populært, var ikke gevin-

Søsknene fra Vestgård fotografert omkring 1970. Fra venstre: Hedvig Løkkebråten, Karen Bergerud, Iver Hasle, Martha Hasselgren og Ragnhild Larsen-Småberg. Fotograf: Ukjent

stene mindre ettertraktet. Prestefruen hadde nemlig vært misjonær på Madagaskar, og hadde med seg små gjenstander derfra som gevinster. Loddene kostet forresten ti øre.

I sjømannsmisjonen i 76 år

I Ragnhilds oppvekst ble misjonsmøtene holdt i hjemmene. På vanlige kveldsmøter var det ikke bevertning, men til gjengjeld var det full oppdekning på søndagsmøter og kvinnemøter.

Da ble møtekrakkene tatt ned fra hjellen over vognskjulet og hvitskuret. Den store kaffekjelen ble hentet ned fra loftet og pusset så det skinte av den.

Til julekake og wienerbrød gikk praten lystig. Det kunne være fullt av mennesker både i stua og på kjøkkenet. Den kristne forkynnelsen og det sosiale islettet gikk hånd i hånd på de gamle husmøtene.

Ragnhild Larsen-Småberg er selv et aktivt foreningsmenneske. Det ble ungdomsforening og kor, og i voksen alder både samemisjon, hagelag, sanitetsforening og historielag. I tillegg til sjømannsmisjonen, der hun har vært medlem i 76 år. Det var Aagot Lavik, prestefru i bygda i årene 1937-1949, som rekrutterte henne inn i "Blåmyra" som konfirmant. Siden har hun vært trofast medlem, selv om hun nå er bekymret for manglende rekruttering til foreningen.

Maren gikk og strikket

De kunne utnytte tiden godt, "de gamle". Ragnhild ser for seg nabokona Maren på Basken (1872-1942). Maren hadde alltid med seg bunningen sin, og hun gikk og strikket når hun skulle på møter eller besøke noen. Akkurat som Hans Nielsen Hauge hadde gjort det i sin tid.

Naboenes omsorg

Ragnhild kommer i samtalen stadig tilbake til det gode samholdet som alltid har rådet mellom gårdene i området. Det gjaldt i gode tider, men også i tunge stunder.

Tårene triller på kinnet når hun forteller om søsteren Ingeborg, som så tragisk omkom i en trafikkulykke i 1935 – bare 20 år gammel.

Det var presten som kom med dødsbudskapet. Lise Ne' i stua hadde sett presten komme, og skjønte det måtte være noe alvorlig. Derfor kom hun så fort hun kunne, og tok hånd om de ungene som var hjemme Opp i stua.

Selv fikk Ragnhilds mor sjokk, og det ble sendt bud etter lege. Faren var i lensa, og rodde så fort han maktet hjem til Vestgård da telefonisk beskjed nådde ham om dødsfallet.

– Mamma ble liggende i senga og bare se stivt framfor seg. Utover ettermiddagen kom kvinnene fra nabogårdene og satt hos henne. De sa ingen ting, men ble værende hos henne.

De fem vessgæljentene

Selv om slektsnavnet vitterlig kunne være et helt annet, ble likevel folk benevnt med gårdsnavnet som etternavn.

Det er bosettingen på Vestgård et godt eksempel på. Ragnhilds foreldre het vitterlig Ragna og Hans Hasle, men det ble Ragna og Hans Vestgård. Eller, rettere sagt: Ragna og Hans Vessgæl – med ikke hørlig ”t” i første stavelsen og med tykk ”l” i andre.

Ragnhild forteller dessuten at hun og de fire søstrene i dagligtale ofte gikk under navnet Vestgård-jentene – eller, selvsagt, Vessgæljentene.

Det var Maren fra Basken, Kristine fra Søndre Småberg, Marie fra Nordre Småberg og Lise fra Vestgård, forteller Ragnhild.

Fra Basken husker hun godt at også Bjarne kom, for å rydde og gjøre i stand et rom i uthuset der kista skulle stå.

Minnene om søsterens død er såre, selv 78 år etter – men opplevelsen av nabolagets omsorg gjorde godt.

Ble tjenestejente

I en søskenflokk på seks, med fem jenter og en gutt – og gutten nest yngst, var det naturlig at jentene måtte delta mye i gårdsarbeidet. – De eldste søstrene mine kjørte hest som hvilken som helst gårdskar, forteller Ragnhild.

Med en noe sykkelig mor ble arbeidsfordelingen ofte slik at yngstejenta Ragnhild bisto med matlaging og stell i huset. – Det har jeg bestandig likt, sier hun.

Men også hun måtte selvsagt ta sin tørn i onntider og i de daglige gjøremål på gården. – Det verste jeg visste var å

stå ved torvstrøriveren. Vi ble jo svarte av skitt, ler hun.

Som 15-åring ble det jobb som tjenestejente – først på Hasleødegård og deretter på Kultorp. – En dag så jeg i avisa at det ble søkt etter hushjelp hos bilforhandler Dahle i Sarpsborg. Jeg trodde vel ikke at jeg hadde en sjanse, men søkte likevel. Kanskje var jeg lei kuer og fjøsstell, smiler Ragnhild.

Det ble to år hos Dahle, og deretter ytterligere to år hos materialforvalteren på Hafslund. – Det var en stor overgang fra enkelt gårdsliv til å jobbe i to av de finere hjemmene, men det gikk bra, konstaterer 90-åringen.

”Det var skikken”

Det ble en særdeles kort og oversiktlig friervei for Ragnhild, ettersom det var Ole på nabogården Småberg som fikk hennes ja. Fredag før pinse i 1942 satte de på ringer, og to år senere ble det giftermål.

Ragnhild forteller at man helst skulle

Båret til graven av fire barn

Søskenflokket på Vestgård besto av seks barn. Men de skulle vært sju. Astrid dør nemlig i 1920, bare halvannet år gammel.

Ragnhild kom til verden først tre år etter, men har kunnskap om begravelsen ut fra hva som er berettet i ettertid.

Kisten med lille Astrid ble båret til graven av fire barn og ungdommer – den eldste nitten, de yngste bare elleve år. De fire var Astrids søskenbarn Astrid og Marry Hasleødegård og nabojentene Martha og Inga Lunde.

De fire jentene var kledd i hvite kjoler. De hadde fletter, som vanlig var den gang – og i flettene var det brukt hvite sløyfer.

Det skal ikke store innlevelsesevnen til for å forstå at det må ha gjort et uutslettelig inntrykk på dem som var tilstede i begravelsen å se de fire jentene bære kisten med halvannet år gamle Astrid til hennes siste hvilested.

På det meste var det 34 kuer på fjøset på Småberg. Her er Ragnhild og Ole Larsen-Småberg fotografert i forbindelse med en pressetur som Landbrukets Sentralforbund arrangerte i 1970. Fotograf: Landbrukets Sentralforbunds pressetjeneste.

være forlovet i to år før man gikk inn i ektestanden – og i alle fall i minst ett år. Det var regler for det meste den gang, selv om de ikke nødvendigvis var nedskrevet. ”Det var skikken”, noe mer var det egentlig ikke å si om det.

Hun sluttet i siste husposten til jul i 1942, og husker at hun som avskjedsgave fikk ”Den store kokeboken”. Den kom sikkert godt med, for i januar -43 begynte hun på husmorskolen på Risum.

Brudekjole mot mel og smør

Ragnhild og Ole giftet seg 1. juli 1944. Det var mangel på det meste under krigen. Mye var nesten umulig å få tak i – og det meste var på rasjonering. Ragnhild mener likevel at bønder med dyr slapp relativt lett fra det hele. – Vi hadde jo både kjøtt, melk, grønnsaker og poteter – så det ble både middag med dessert og kakebord i bryllupet, forteller hun.

Selv om mye av matvarene var fra gårdens egen produksjon, måtte det nok

likevel både planlegges godt og improviseres en smule. Ragnhild forteller at det til tider var mangel på hvitt mel – og sukker kunne det være enda vanskeligere å få tak i.

Var det vrient å skaffe de nødvendige matvarene under krigen, kunne det være enda verre å skaffe klær.

Stoffet til Ragnhilds brudekjole ble anskaffet som ren byttehandel. Gjennom bekjente ble det sikret seks meter kjolestoff fra en forretning i Fredrikstad. Som gjenytelse ble det gitt både mel og smør. Det var Marie Kokkim som sydde brudekjolen hennes.

En stor husholdning

Som hustru på Småberg fikk Ragnhild ansvaret for en stor husholdning. Med allsidig jordbruk, og på det meste 34 kuer på båsen, var det fast én sveiser og to eller tre gårdsgutter på gården.

Tatere kom til gårds

Et innslag i dagliglivet på bygda var at man fra tid til annen fikk besøk av reisende – eller tatere, som benevnelsen var den gang. Så også på Vestgård. Ragnhild ser for seg fantefølget med hest og vogn, og med vannbøtta som hang bak på vogna.

Til Vestgård var det som regel tre personer som kom på besøk. Der ble de forstrukket med egg eller noe annet i matveien, og det var vanlig at de fikk komme inn for å spise.

I vogna hadde de reisende en høysekk til hesten, og Hans tok sekken og gikk i høystakken og fylte den.

Generaldirektør Meidell høyt til hest

Ragnhild Larsen-Småberg var til stede da Ruud-guttene hoppet i Strømnesbakken i Tune i 1936. Sammen med søsteren Martha og broren Iver var de invitert hjem til Hedvig (som var født og oppvokst på Basken) og Jakob Tomta på Strømnes, og hadde derfor full oversikt over både hopprenn og folkeliv.

Ragnhild forteller blant annet at generaldirektør Arne Meidell på Borregaard kom ridende til hopprennet sammen med kona. Meidell var kommet som øverste leder til Borregaard tre år tidligere, bare 39 år gammel.

I onntidene ble det hyret ytterligere arbeidskraft, så det kunne være opptil tolv personer i kosten.

Tjenestejente i huset hadde de ikke, men i de travleste periodene ble det leid inn hjelp – som under bærhøsten og til juleforberedelsene.

Det er nok mange som i ungdommen hadde en jobb på Småberg, og som kan underskrive på solide måltider. – Det var utenkelig bare ”å gjøre det enkelt” til middag en dag. Karene sto jo i fysisk hardt gårdsarbeid og måtte selvfølgelig ha full middag – med dessert, enten det nå var fersk suppe eller rødgrøt, forteller Ragnhild.

Da hun kom til Småberg i 1944, var det for øvrig åtte hester på stallen. Den første traktoren var kommet til gårds i 1939, men fortsatt var hesten helt sentral både i jord- og skogbruket. På Småberg ble det også drevet svært godt avlsarbeid på hest, slik det også ble på storfe.

Sveiseren hadde ansvaret for fjøsdriften, men i ferier og når røkteren skulle ha fri annen- hver søndag var det Ragnhild og Ole som sto sammen om

fjøsstellet. Melkeproduksjonen ble for øvrig avviklet omkring 1970.

Så seg om etter gård

Søskentrioen Martin, Oline og Ole hadde tatt over Småberg i 1934. Faren Ole (1877-1919) omkom da hesten ble skremt av toget på Sarpsbrua. Moren Kristine (1889-1966) drev gården videre, med god støtte fra sin svigerfar Martin Larsen (1844-1927).

(Om Småberg, se Inga for 2000.)

Brødrene løste ut Oline da hun giftet seg i 1940, men som eldst lå det i kortene at Martin skulle bli eneeier på Småberg. – Derfor var vi på leting etter egen gård, og så blant annet på en bondegård som var til salgs i Eidsberg, forteller Ragnhild.

Slik skulle det imidlertid ikke bli. Broren Martin hadde sviktende helse, og døde allerede i 1947. Dermed blir det Ragnhild og Ole som tar over på Små-

Familiebilde på Småberg tatt i 1965. Familien er pyntet til bryllupsfest, for Arild på nabo-gården skal gifte seg med sin Jorun. Fra venstre Ragnhild, Ole Martin, Liv, Anne og Ole. Fotograf: Solberg Foto

berg.

Ragnhild er i dyp beundring over sin svigermor. – Hun gikk gravid med Ole da hun ble enke, og Martin og Oline var henholdsvis tre og to år.

– Svigermor var et enestående menneske, og tok imot meg med åpne armer. Jeg har bare godt å si om henne, forsikrer hun.

Kristine hadde for øvrig giftet seg igjen i 1934 med Lars Bøe (1881-1971), og de etablerte seg i leilighet i andre etasje på Småberg da ungdommet giftet seg.

22 år på Paviljongen

På Småberg kom det tre smårollinger til verden – Liv Ingeborg i 1946, Anne Kristine i 1951 og Ole Martin i 1958.

Ragnhild er opptatt av lokalhistorie og slekt. Her viser hun fram deler av et servise som hennes farmor Juliane Hansdatter Spydevold fikk som dåpspresang i 1840. Fotograf: Øistein Bøe

Hun var på bygdedagen i 1935

Ragnhild Larsen-Småberg er et særdeles trofast medlem av Varteig Historielag, og er i seg selv en unik historiefremidler.

Blant annet forteller hun om sitt første bygdedagsarrangement. Det var i 1935 – da Ingabautaen ved Bygdehallen ble avduket.

Da var Ragnhild tolv år, og ifølge lokalavisene fra den gang var minst 1500 mennesker til stede ved høytideligheten. Gunerius Furuholmen holdt avdukings-talen og Kristian Wendelborg var hovedtaler.

Den nære familie har for øvrig med årene vokst til ni barnebarn og åtte oldebarn.

Da de tre barna var blitt store, og behovet for arbeidskraft på gården sank fordi det ble slutt på melkeproduksjonen, begynte Ragnhild å se seg om etter et arbeid utenfor gården. – Jeg var jo frisk og rask, og har alltid vært glad i å jobbe, sier hun. Derfor ble det 22 år på Paviljongen ved Stenerødheimen på Borgenhaugen, et meget populært gatekjøkken som også kunne friste med ferske bakerverer.

Sønnen Ole Martin tok over gården i 1990, etter at begge generasjonene hadde drevet sammen i ti år. I 1984 ble det bygd kårbolig, og Ragnhild og Ole så fram til mange og gode år som pensjonister. Det er imidlertid ikke alltid det blir som man planlegger. I 1991 døde nemlig ektemannen, og Ragnhild ble alene. – Det var som å møte veggen, sier hun. Livet måtte imidlertid gå videre, og der roser hun både familie og venner for god støtte.

Konsserter og reiser

Ektemannen Ole var sterkt engasjert både i politikk og i landbruksorganisasjoner. Han kom inn i kommunestyret i Varteig for KrF i 1963 og satt sammenhengende i 24 år – hvorav de siste åtte årene som ordfører. Han var også leder i Østfold Bondelag.

Det falt naturlig nok ekstra ansvar og arbeid på Ragnhild hjemme når oppgavene kalte på Ole, men hun sier at det aldri var noe problem. – Jeg støttet Ole i

Ragnhild har bestandig hatt godt håndlag med blomster, noe dette bildet av henne og Ole bevitner. Bildet er tatt på 1970-tallet. Fotograf: Ukjent

de oppgavene han fikk, sier hun.

Skal Ragnhild trekke fram hobbyer, nevner hun blant annet porselensmaling. Dessuten forteller hun med entusiasme om konserter hun har vært på, først sammen med Ole og de senere årene sammen med "ungene".

Ragnhild har også vært glad i å reise – og forteller om turer både i privat regi og som resultat av Oles engasjement. Blant annet studietur til USA for å se på amerikansk landbruk.

Ragnhild vil utvilsomt også plassere det under begrepet "hobby" at hun opp gjennom årene på bestilling har bakt flere hundre treetasjes bryllupskaker. Debuten var i så måte da niesen Berit giftet seg 5. aug 1967 med Asbjørn Trandem.

– Jeg har hatt et godt liv. Har fått lov

til å være frisk, og levd i harmoni med både svigerforeldre og unger – og ikke minst med Ole. Det takker jeg for, sier Ragnhild Larsen-Småberg.

Varteig Historielag står Ragnhild Larsen-Småbergs hjerte nær. Her fotografert i mars-møtet, i prat med Elsa Bø. Fotograf: Øistein Bøe

Trenger De rørlegger?

Varteig Rør

Aut. rørleggermester
Gudmund Bøe Seljehammer

NIPAVEIEN 3, HASLE 1734 HAFSLUNDSØY
TELEFON 69 13 12 00 MOB. 908 80 154

Sentralvarmeanlegg-Sanitær-Baderomsutstyr

Jeg er egentlig pensjonist, men mindre jobber kan jeg fremdeles stå til tjeneste med.

Verdien av å samle på dialektord

Språk er mange ting. Først og fremst er det et kommunikasjonsmiddel, noe som gjør at vi kan snakke med andre, utveksle meninger og erfaringer. I tillegg bruker vi ofte språket for å markere hvem vi er, det har funksjon som en identitetsmarkør.

I den sammenheng er dialekt og naturlig språkføring viktig. Vi er stolte av dialekten vår om vi er fornøyd med å være den vi er, med den bakgrunnen vi har. Og vi liker ikke folk som forsøker å skjule sin identitet ved å legge om språket, det kaller vi med et skjellsord å knote.

En annen side ved språket er at det viser mye av vår kulturhistorie, og derfor er det viktig å ta vare på det så godt vi kan. Det betyr ikke at man skal niholde på gamle ord og uttrykk i sin daglige språkføring, i hvert fall ikke om det går på bekostning av kommunikasjonen med andre, men likevel gir det god mening i å forstå hvorfor dialekten en har, er slik den er.

Artikkelforfatter Ruth Vatvedt Fjeld roser Varteig Historielag for arbeidet med å samle gamle ord og uttrykk fra bygda.

En identitetsmarkering

Mange har den oppfatningen at språklige avvik fra en tenkt norm, ofte kalt standardspråk – eller av noen «dannet dagligtale», er det samme som språkfeil. Men det er sjelden tilfelle.

Sannheten er at det talemålet som har lagt normen for dette standardspråket, har tatt hensyn til noen spesielle dialekter, og andre er blitt oversett eller glemt. Kanskje må det være sånn at vi har et normalisert fellesspråk, men desto viktigere er det da at de som har en dialekt, gjør sitt beste for å ta vare på den, er stolt av den og har den som sin identitetsmarkering – i sammenhenger der det passer.

Det er bare de som bruker et språk, som har den rette kunnskapen til å ta vare på den. Derfor er det veldig fint at historielag og andre institusjoner tar initiativ til ordsamlinger eller dialektordbøker. Ingen andre enn dem som kan dialekten, kan gjøre det så bra!

Eder og kraftuttrykk

Ofte kan vanlige ord og uttrykk være

Ord og uttrykk fra Varteig før i tiden

Varteig Historielag har tatt initiativ til å samle inn gamle ord og uttrykk som ble brukt i Varteig. Dette arbeidet har pågått i to år, og responsen har vært veldig god. Mye av det innkomne materialet kan du nå ha glede av å lese ved å gå inn på historielagets hjemmeside – www.varteig-historielag.no

I høst var Ruth Vatvedt Fjeld i et av historielagets møter og kåserte om nettopp dialekter. Hun er professor i leksikologi ved Institutt for lingvistiske og nordiske studier ved Universitetet i Oslo. Dermed er hun ekspert på ord (leksikologi – studiet av ordforrådet), og med atskillig kunnskap også om dialekter.

På oppfordring har hun skrevet en artikkel for Varteig Historielag som vi bringer her i noe redigert utgave.

Artikkelforfatter Ruth Vatvedt Fjeld (t.h.) deltok i et møte i Varteig Historielag i høst. Her sammen med Ragnhild Larsen-Småberg (t.v.) og Liv Bjor. Foto: Øistein Bøe.

svært interessante å ta vare på, som hvordan man hilste på hverandre, hva man sa for å uttrykke medfølelse eller hva man kalte måltider og matretter (for eksempel navn på alle småkakene til jul), hvordan man uttrykte overraskelser eller sinne (eder og kraftuttrykk er viktige kulturminner og veldig dårlig registrert, for de ble jo ikke skrevet ned), høflighetsfraser og annen kulturelt betingta språkbruk. Slike ord er dårlig dokumentert og ville gi verdifull forståelse for omgangsformer og væremåte vel så mye som betegnelser

på seletøy og håndredskap som er gått ut av bruk. Men selvsagt er slike betegnelser også fint å få registrert.

Det er flott at vi tar vare på kulturminner som ikke kan samles i museer og settes på utstilling. Ordene våre dør med menneskene som bruker dem, om de ikke registreres. Lykke til med innsamlinga!

Ragnhild Larsen Småberg

Småskrævling gårdimellom

Del 1

Jæ tok mæ en tur te Kurtøpp. Der traff jeg ho Juljæ. Ho helsæ å ba mæ gå inn.

- Du har'nte så trabelt vekjæ?
- Nei, jæ må tebars te mjølketi.
- Jæ går i hølæsklea, jæ.
- Jæ tøkkes det er dårle ver om da'n.

Har'e bynnæ me ånnæ her?

- Ve har slie ett litte stökke i da'.
- Å'lekte var'u'nte i kjørkæ om søndæn?

- Jæ var der jæ. Det var lyst fer ho Signe å'n Alf. Det var visst på ti'æ. Ho Augusta sa ho tømte ho lagæ te'. Ja, ja, ho er verken den første eller den siste. Har'u no vev oppe i såmmår?

- Ja, jæ vov lett i våres, men nå blir'e vel ent'no før te høsten. Jæ høller på å binne hoser te'n Krestjan, og seæ ske

jæ binne læddær. Ve rodde te by'n her om da'n. Jæ sku' ha fatt i no bront gån, og binne hoser og læddær te ungæne te vinter'n.

- Jæ var me'n far te Vesleng i går. Ve kjørte med ho Brona, og ho flau i duæne tann. Ve sku' baræ låne no'n spiker så han fekk slie igjen et vønnøy i stæl'n. Men han Jens var'nte himme. Han hadde gått te Lønne med kuæ. Ho sku te kjør'n. Den ene kuæ har bore, så nå kan 'u få råmelk. Så kan'u lagæ kælvedans, fer det er ille gøtt.

- Å'lekte sitter'u på treskæln og bõtæ bukser? Jæ tøkkes du børte settæ dæ på en stol.

- Jæ la mæ sent i kveld, men jæ fekk ente søve før høgsetter. Nå får jæ vel gå tebars og gjøræ no'. Jæ er rædd fer hundær, så jæ har med mæ e handøvlæ.

Sånn prekæ døm i Varte før i tiæ

Ragnhild Larsen-Småberg – født på Vestgård i 1923 – vet godt hvordan ”følk prekæ i Varte før i tiæ”.

– Jeg har det nok i meg fra oppveksten – både fra foreldrene mine og fra eldre mennesker i nabolaget. Så har gamle ord og uttrykk festet seg i hukommelsen, selv om det kan være mange ti-år siden sist jeg hørte dem brukt, sier Ragnhild.

Disse to små-stykkene på dialekt skrev hun for noen år siden, og vi har fått tillatelse til å gjengi dem i Inga.

Del 2

I da' tenkte jæ mæ en tur te Spyttvæll. Det bærer ne utte, så ysjæmei. Jæ tok på mæ jakke og hutørkle og så mæ i spilen. Jæ gikk innom kjærregårn og så te gravene. Der traff jæ ho Juljæ, og ve ble stånes å skrævla.

- Jasså, du er utt' å rølver, sa ho.

- Ja , jæ er leklæ me herre dårlege veret. Ho Maren sa ho tømte det skøllæ te at det sku bli en pen sommer i år. Jæ lest ente vale det ho sae om veret, fer nå har'e bore ner i vekevis.

Jæ måkæ fjøset før jæ gikk. Han far hadde fælæ rokæ, så det gikk lett. På Spyttvæll traff jæ ho Maren, ho hadde

akkorat kledd på ongæne. Så måtte ho væræ me døm på do. Den ene skulle gjøræ damm og den andre skulle gjøræ stykt. Så for 'øm inn igjen og skulle etæ te morræn; kakeskive med smør og serropp og e full hanke med melk med lett kaffe oppi. Da ble melkæ lunkæ.

- Har'e bynnæ me plauen ner'os dår?

- Nei, men ve bynner så snart jorda er tiau.

- Jæ var i kjørkæ i går, det var'nte så mange der. Det var to skører te ælters, så det var jo'nte så værst.

Men det er så gjønnoemæne kaldt i da', så nå får jæ him å ele i ommen.

**"NOEN HAR
FLAKS HER
I LIVET, FOR
ALLE OSS ANDRE
KAN DET
VÆRE LURT Å
SPARE
LITT"**

VELKOMMEN INNOM
NÆRMESTE KONTOR
ELLER RING 04800

S for Spareavtale

Fast månedlig trekk fra kontoen, gjør sparingen enklere.

dnb.no

DNB

Bank fra A til Å

Skjæring av is på Glomma

Fram til midten av forrige århundre var is brukt til nedkjøling av mjølka på den enkelte gården. Ble isblokkene skikkelig lagret i sagsmøla, kunne de holde seg sommeren igjennom – og fram mot en ny vinter og ny isskjæring.

For rundt 60-80 år siden var det melkekuer på hvert eneste bruk i Varteig. Så også på Vestgård. Melka ble levert i spann på melkerampa ved hovedvegen – unntatt på søndager. Melkebilene frakta den videre til Aktiemeieriet i Sarpsborg. På meieriet ble det tatt prøver av melka, fra hver enkelt leverandør.

For å få god kvalitet på mjølka, måtte den til rask nedkjøling allerede på gården. Levering av «klassemelk» betydde trekk i prisen, og dermed dårlig lønnsomhet.

Ved siden av fjøsdøra var det satt opp et lite skur, melkebua. Den inneholdt en kjølekum av betong, fylt med vann med plass til to-tre 40-liters melkespann. Etter kveldsmjølkinga ble melkespanna plassert i kjølekummen.

Lagret i ishuset

Sommerstid var det nødvendig med ekstra nedkjøling. Da kom det godt

med at man kunne hente en isblokk i ishuset.

Ishuset var plassert i skyggen, bak låven. Det var oppført med fire hjørnestolper nedgravd i bakken. Veggene bestod av uhøvlede bord. Det var ikke tak over, men stolpene ble holdt sammen av ståltråd festet i toppen av de fire meterhøye hjørnestolpene. Den bingen på rundt 30 kvadratmeter var fylt med sagflis. Om vinteren, før isen skulle legges inn, ble sagflisa måket ut. En lot det stå igjen en kant på 70-80 cm mot ytterveggene. Etter at isen var lagt inn, ble flisa måket tilbake, over isen. Det var ofte nødvendig å fylle på med noen kjerrelass med sagflis fra nærmeste sagbruk. Sagflisa tjente som isolasjon så ikke isen smeltet i sommervarmen.

Passende tykkelse

Det var som regel flere gårdsbruk som gikk sammen om «å ta opp» is på Glomma. Det beste stedet for å ta opp is, var rett ut for Baskedumpa. En måtte finne en plass hvor isen var passelig tjukk, 30-40 cm, og bestod av ren blåis.

Artikkelforfatteren demonstrerte kjøring av is i forbindelse med Varteig Historielags høstvandring fra Vestgård i høst. Her ser vi ham sammen med svoger Arne Skaar. Foto: Øistein Bøe.

En istykkelse på 30-40 cm var ideell for å skjære is, og blokkene var som regel rundt 60 x 60 cm.

Det var tungt fysisk arbeid både å skjære og transportere is. Hver enkelt isblokk kunne veie opptil 100 kilo, men godt lagret kunne da også isen holde seg fram til neste vinter.

Begge foto: Hanne Bergseth, NHU

Vintrene var forskjellige, da som nå. Det hendte at isråka måtte legges helt ute i Munke-sundet, for å finne is med passende tykkelse.

Det var ofte en gjeng på 3-4 mann som tok selve isskjæring på akkordbasis. Det hendte også at gårdbrukeren gjorde denne jobben selv.

Langsøm og tverrsøm

Etter at den riktige plassen for isråka var bestemt, ble det først hugget et stort hull i elveisen med øks. Deretter ble issaga brukt til å skjære en lang og smal renne, på kryss og tvers. Isbitene fra denne renna ble bare dukket under elveisen og forsvant med strømmen. Nå var det klart for «å skjære» ferdige isblokker på 60 x 60 cm (en alen).

Det foregikk ved at en skar først en langsøm, deretter tverrsømmene. Nå lå de ferdige isblokkene og fløt i råka. For å få isblokkene opp på isen, ble det brukt en stor issaks. Det trengtes en spesiell teknikk for å vippe isblokk opp.

Det var forskjellige typer issager. En stor og tung ble brukt til langsømmene, og en mindre til tverrsømmene. Begge hadde tverrhåndtak. Etter hvert ble det ei stor råk. Den måtte merkes forsvarlig med einerkvister, slik at ingen uforvarende gikk seg i råka.

Med hest og doning

Hjemkjøringa av isblokkene foregikk med hest og tømmerdning. En ramme av to stk. 4x4 tommes boks ble spent fast på doningen. Isblokkene ble satt på kant oppi denne. Det ble brukt en mindre saks og en spesiell teknikk ved lessing av islasset. Hver enkel isblokk kunne veie over 100 kilo. Lass med 8-10 blokker var vanlig. Det ble mange lass etter hvert for å få hjem 80-90 isblokker.

Vintervegen gjennom Baskedumpa hadde gunstige stigningsforhold, og ble brukt både til iskjøring og sliptømmer til stranda.

I Vestgårdskroken tok ishåndteringa slutt fra 1953 da det ble lagt inn vann fra Glomma. Nå kunne en la vannet renne i kjølekummen, det ble avkjøling god nok. Senere ble moderne kjøleteknikk tatt i bruk ved oppbevaring og transport av melka.

Reisen til Amerika – og livet der

Torsdag 26. april i 1894 gikk Arne Olsen Tangen om bord i damperen "Island", som skulle føre ham til Amerika. En bror hadde reist over to år tidligere, og den amerikanske drømmen lokket nok 27-åringen.

Arne var født på Tangen Neaskogs (gnr 3006, bnr 3) 27. mars i 1867, som eldstemann i en søskenflokk på åtte. Foreldre var Malene Arnesdatter og Ole Pedersen. Når Arne søker lykken i Amerika benevnes han som snekker, men før han emigrerte hadde han en stilling innenfor Forsvaret.

To år yngre Peder – født 13. juni i 1869 – hadde reist over til Amerika i 1892, med avreise fra Kristiania med emigrantskipet "Angelo" 29. april. Kan hende var det Amerika-brev fra Peder som gjorde at broren fulgte etter.

En tredje bror i søskenflokken – yngstemann Johan Oskar, født 27. aug i 1885 – var også over til USA. Først i 1910, og så i 1916 etter et kortere opphold hjemme. Oskar kom imidlertid tilbake igjen og han og kona Olga Marie

etablerte seg i Sarpsborg. De to eldste brødrene forble i Amerika, og kom heller aldri tilbake til gamlelandet på ferie.

En tung avskjed

Mens Peder ikke var så glad i å skrive, kom det lange Amerika-brev fra Arne. Vi har fått tilgang på to av dem, som malende beskriver både en sår avskjed med familie, venner og gamlelandet – og spenningen når man skal ta fatt på et helt nytt liv på amerikansk jord.

Det første brevet som Arne skriver er datert 1. august i 1894 – altså to og en halv måned etter at han var kommet til Amerika. Der forteller han at han to ganger hadde utsatt planene om å dra, men at han hadde bestemt seg våren 1894. "Forberedelsene til reisen var snart gjort, på åtte dager var jeg ferdig", skriver han.

24. april forlater han hjemmet, og de kjære der. "Det var en tung stund, det var så mange bånd og så mange kjære minner som knyttede meg til hjemmet, hvilket jeg først nu riktig følte", heter det i brevet.

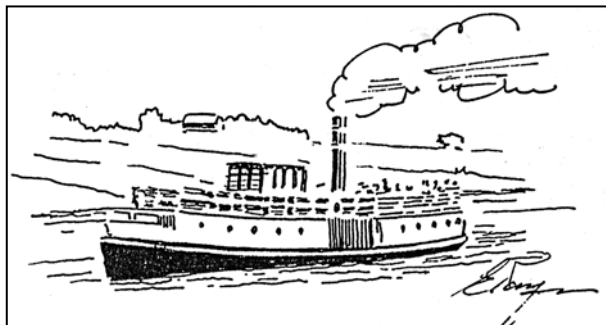
Faren sto igjen og gråt

Faren Ole og broren Halvard på 20 år fulgte Arne til Sarpsborg med

Arne Olsen Tangen med kona Oline og datteren Victoria. Oline og Arne fikk også barna Arthur og Anna. Fotografiet er sendt til Ole Pedersen på Tangen omkring 1908. "Fra Victoria Magdalena, Til Bestefar", står det bak på familiebildet.

Foto: Claus, Eau Claire, Wisconsin. Bildets eier: Malene Thorkildsen.

Reisen fra Tangen til Sarpsborg gikk med "Krabben", og faren Ole og broren Halvard fulgte Arne til stasjonen. "Jeg så min søster Marie stå der oppe på bakken og vifte sitt farvel til meg, så lenge hun kunne se båten", skriver Arne O. Tangen.

Alle tegningene: Eigill Tangen.

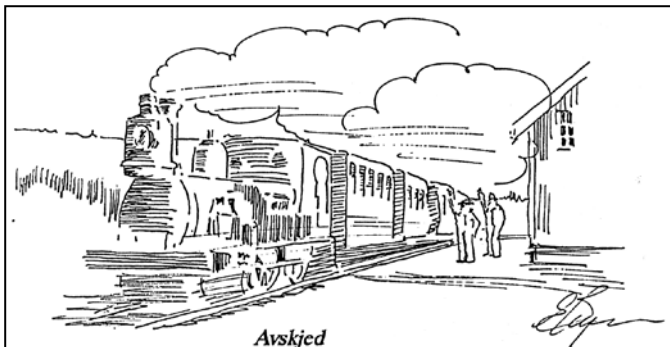
dampbåten "Krabben". "Atter en tung avskjedighet. Jeg glemmer aldri hvor gammel og sørgmodig far så ut da han stod igjen på plattformen og gred. Alt var så trist, byen og landskapet lå innhyllet i en disig grå tåge, der forenet seg med den grå tåge der lå klamt på mitt eget sind", forteller Arne.

Han fortsetter beskrivelsen om oppbruddet hjemme: "Enda står disse avskjedsstundende for mine øyne, jeg så min søster Marie stå der oppe på bakken og vifte sitt farvel til meg, så lenge hun kunne se båten, som med rask fart gled over Glommen." Moren Malene var død fire år tidligere.

En kvinne står og vifter

Oppbruddet betydde også avskjed med noen man kanskje

Avskjedens time har kommet på Sarpsborg stasjon. "Jeg glemmer aldri hvor gammel og sørgmodig far så ut da han stod igjen på plattformen og gred", skrev Arne Tangen om det såre farvel.

Avskjed

Åtte søsken på Tangen

Det var åtte søsken på Tangen, med Malene Arnesdatter og Ole Pedersen som foreldre. Malene kom fra Torp i Rakkestad, Ole fra Gryte. Ole kjøpte Tangen i 1865.

Arne var eldst av barna – født 1867, og så fulgte Peder (1869), Louise Marie (1871 – gift med Anton Sørby), Halvard (1874 – gift med Emilie Marie Olsen), Mathilde (1876 – gift med Anders Eriksen Kokkim), Andrine (1877 – gift med Ole Rognalden), Nils (1883 – gift første gang med Johanne Mathisen Haugneset og som enkemann gift igjen med Ingrid Lilleng) og Oskar (1885 – gift med Olga Marie Olsen).

sige hende det forsigtige og indirekte, da jeg var ved fare at såre hende formeget.”

Han legger til at det gleder ham å vite at hun vil be ”til Den fremtidige trone for mitt vel”.

Den kjæreste var nu her

Hadde det vært vanskelig å ta farvel med jenta hjemme, ble det ikke lettere da han kom til Kristiania på kvelden:

”Om kvelden oppsøgte jeg der en kjær, den kjæreste var nu her, og jeg hadde anledning til at være sammen med hende den tid jeg endnu kunde være på det kjære fedrelandets grund.”

Og han beretter om det endelige oppbruddet:

”Jeg glemmer ikke at hun da slog armene om min hals og græt så sårt, hun vilde ikke slippe mig, og bad at jeg ikke skulle reise, hun sagde at hun hadde en følelse af at det var siste gang hun så mig. Jeg måtte rive mig løs og gå. Da jeg gikk nedover til hotellet, hvor jeg bodde var det følelser der beveget sig i min sjæl. Kjærligheten som drog mig tilbake, blandet med en følelse af at jeg ikke kunne se riktig ind i sjælens dyp hos hende, som jeg elskede.”

Pass og legesjekk

Arne skulle reise med damperen ”Island”, som tilhørte dampskipsselskapet Thingvalla. Etter planen skulle båten gå klokka 13.00, og formiddagen gikk

med til å gjøre noen innkjøp og ordne formalitetene på emigrantkontoret.

Politiets stempel på billetten gjaldt som pass, og Arne skriver også om omfattende legeundersøkelser med legens stempel på billetten. Når så kontantene var blitt vekslet inn i ”Amerkanske dålers”, var han klar for avreise.

Båten ble to timer forsinket, men til slutt kunne båten dampe ”ud over den vakre Christiania fjord”.

”Jeg så ingen kjendte på bryggen og hvorvidt der i siste øieblikk kom nogen, vet jeg ikke. Jeg viftet dog farvel, og da de danske passasjerer istemte et nifoldig hurra for Norge og Christiania, slutte jeg mig til dem, og lod mine følelser få luft.”

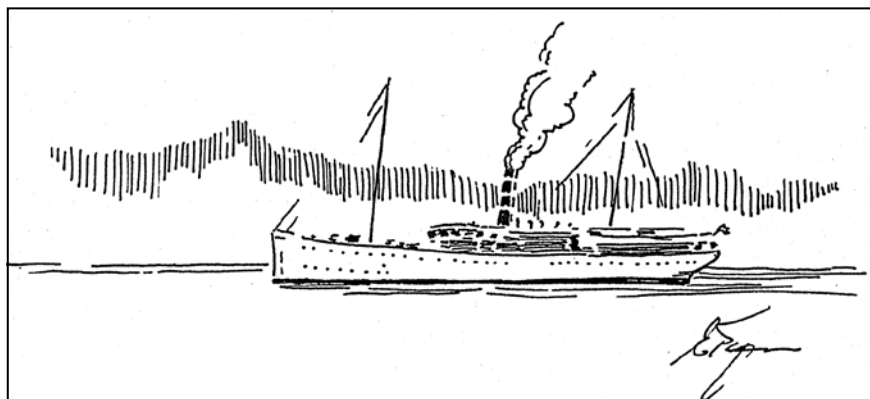
Han forteller at passasjerene danset mens båten gikk ut Oslofjorden. ”Jeg lagde merke til noen kvikke sjøgutte, som var bereiste, og markerede sig med at skråle og larme.”

Sagde Norge et siste farvel

Emigrantskipet hadde anløp i Kristiansand for å ta om bord flere passasjerer, og snart var man ute i Nordsjøen. ”Vi sagde nu Norge et siste farvel, og jeg var nu for første gang i mitt liv omgivet af bare himmel og hav.”

Lørdag kveld passerte man det nordligste fyr på Skottland, etter først å ha seilt forbi ”Ferøerne”.

I motvind store deler av overfarten,

Arne O. Tangen reiste med damperen ”Island”. Overfarten fra Kristiania til New York tok 17 døgn.

44 gikk ombord i Kristiania

Ifølge emigrantprotokollene var det 43 som gikk ombord i damperen "Island" i Kristiania sammen med Arne Olsen Tangen 26. april i 1894.

I tillegg skriver han selv at det var et betydelig antall dansker med på emigrantskipet, samt at man var innom "Christiansand" og tok ombord sørlendinger og vestlendinger som skulle søke lykken i Amerika.

"Island" gjorde forresten tre turer med emigranter til Amerika i 1894. Avreisene fra Kristiania var 26. april, 16. august og 18. oktober.

tok det 17 døgn fra Kristiania til New York. I Amerika-brevet legger ikke Arne Tangen skjul på at det ble ensformig om bord. Samtidig ble han overveldet av inntrykkene der ute på det åpne havet: "Havet hadde for mig noget svagt tiltrekkende ved sig, jeg følte mig selv så liten, nesten mindre en de små stormsvaler som af og til flagret rundt skibet og Guds almakt så uendelig stor."

Yderste nordens skikke

27-åringen forteller også om kontakt han hadde med andre passasjerer. Blant annet om en "mørk nordlending, som havde været i Amerika i længere tid, og som nu havde fået plads som sjef for rensdyrstasjonen i Alaska".

Arne betegner ham som en skarp mann, "men da han var indesluted og overlægen, følte jeg ikke meget med han".

Derimot beskriver han noen av karene som mannen hadde med seg. Nordlendingen hadde nemlig "hyret 16 norske lapper, som skulle undervise eskimoene på Alaska i rensdyravl, og jeg havde anledning til at iaktage adskillig af disse det yderst nordens folks karakter og skikke".

"Det var især en kvik liden gutt, som morede alle, han sprang omkring i sine lodne rensdyrskindklæder, som en annen liten abekatt og gjorde spilloper overalt." Arne forteller at snart hang han "i armen på en fin dansk dame og når så hun med et skrig fikk revet sig løs fra han, kastede han sin lasso" om en annen frue, "og når de blev ergerlige og

satte efter ham, sprang han lett som en katt ind i det første, det bedste hull og gjemte sig, til de andres moro."

Livligt syn på dekk

Arne O. Tangen beretter om til dels tøft vær på overfarten med damperen "Island". "Skibet kastedes nu som en bald på Atlanterhavs bølger", skriver han i et brev hjem.

Han unngikk ikke helt å bli sjøsyk, men det gikk over i løpet av første døgnet. Verre var det med en del av de kvinnelige passasjerene, skriver han. De var ikke å se på dekk på nesten en uke, og når de først dukket opp, var de så bleke at det så ut "som de skulle komme ud fra et hospital".

Etter hvert som passasjerene taklet bølgene og sjøsyken ga seg, "var det i aftningen et nogså livligt syn på dekket. En del danset og andre spasere, de fleste hadde nu sine kavalerer, der stiftedes nemlig meget snart bekjendtskaper på en sjøreise. Jeg blev også af en norsk fyr, som reiste på 2.den kahytt og af hvem jeg lånte bøger, presentert for noen norske damer, men de interesserede mig ikke meget, skjøndt de i grunden var nogså hyggelige."

Arne skriver at han ofte var "mørk og trist til sinds". Selv om drømmen om bedre kår var drivkraften for å bryte opp hjemme og reise over Atlanterhavet til Amerika, var han likevel fylt av tvil. "Jeg havde hele veien ligesom en anelse om at Amerika ikke vilde blive noget behagelig sted for mig", skriver han i det første Amerika-brevet.

Et glimt af Amerika

Endelig – etter 17 døgn på havet – kunne man skue den amerikanske kysten.

”Den 11. mai om aftenen ved solnedgang så vi det første glimt af Amerika, allerede før en dag siden havde vi fået den amerikanske lods om bord, og alle var nu på dekket for at se det første glimt af Amerika.”

”Solen var nu synket ned i havet og efterlod en pragtfuld gylden sky, som kasted et prægtigt rosenskjær over landet.”

Etter å ha hatt både lege og tollere om bord, kunne skipet sette seg i ”bevægelse for at gå ind på New Yorks havn, men det gikk meget smått, da tågen var tykk, og det var et mildt af stimbåder på alle kanter”.

Som i en stor myretue

”Endelig spredte solen tågen, så vi kunde se republikkens prægtige statue og verdensstaden der nu fremviste et liv, som i en stor myretue. Dampferger kryssede hinanden på alle kanter, og førte masser af mennesker til de forskjellige dele af byen.”

Etter å ha kommet fram til ”Thingvallalinjens landlige plads”, var det innregistrering. ”Vi blev ført fra rum til rum, og måtte besvare en hel masse spørsmål, samt fik vår bagage sjekket.”

Arne Olsen Tangens reisemål var imidlertid ikke New York, men Eau Claire i delstaten Wisconsin i det sentrale USA. Reisen videre gikk med tog – først i ett døgn fram til Chicago, og deretter ytterligere tolv timer fram til Eau Claire.

Ensformig og slett ikke vakkert

Arne gjør sine iakttagelser om bord i toget, også om togets egen komfort. ”Vi blev plassert på jernbanekupeene, som er langt større og bekvemere udstyrt her end i Norge. (. . .) Man kan sove ganske

godt på de amerikanske jernbane.”

Landskapet toget gikk gjennom betegner han som vakkert men ensformig. Det ble en kortere stopp i Buffalo, ”en nogså stor by, men ensformig og slett ikke vakker”.

På formiddagen andre pinsedag kommer han til Chicago, ”en umådelig stor by, men også her lidt ensformig, den ligger lavd og der er aldeles slett. (. . .) Her hører man et virvar af alle tungemål og en strøm af mennesker i alle kulører og af alle nationaliteter, vrimler i gaderne.”

På ettermiddagen går toget videre fra ”Wisconsin Centralbanestation, som er en stor meget praktfuldt udstyret station”. ”Ud på morgensiden byttet vi tog i Kijipowa faals, en liden by lige i nærheden af Eau-Claire”.

Byen heter Chippewa Falls, og etterkommere etter Arne bor og virker fortsatt i samme området – 119 år etter at Arne ankom.

Hadde ikke sett broren på to år

I fem-tiden på morgenen kjørte toget inn på stasjonen i Eau-Clair, ”og her møtte min broder mig. Jeg hadde nu ikke sett ham på over to år. Det var en behagelig avslutning på reisen, nu at være sammen med ham”.

Arne blir ikke overvettets imponert over Eau Clair: ”Byen er ikke så liden, men husene er for det meste noen stygge kasser som der ikke findes spor af stil i. Murgårdene her ser omtrent ud som en gård under arbeid i Norge før man begynte at pudse.”

Uden spor af en kvindes hjerte

Arne Olsen Tangen gjør seg også noen betraktninger omkring damene i byen, som ”klæder seg meget fint og sætter næsen høiet i sky, som om de kommanderede over hele byen, hvilket de nok også på en vis måte gjør her, disse unyttige mennesker, som for største

delen blot er en skygge af en naturlig kvinde, uden spor af en kvindes hjerte.”

Arne har ikke mye til overs for amerikansk mote. Han mener kvinnene ”bare klæder seg fint og maler sitt ellers dårlig utseende ansigt, der ikke har spor af friske farge, umalte er de gråelige og så snører de seg sammen så kårsettet er formlig ind grovt i livet på dem, og de ser ud som vepser. (. . .) De er udpyntet med stas i alle regnbuens farger, men det er ikke det spor tiltrækkende ved dem. Det er et ikke behagelig indtrykk som påtrænger sig en, når man ser forskjellen mellom disse egoistiske damene der bare foredrar alt uden at tenke på at også deres oppgave i livet er at arbeide”.

Kroget som slaver

Nei, Arne vil at kvinnene skal arbeide – og ikke minst være gode støtter for sine menn:

”I stedet for at grine, når manden med sitt hårde arbeide ikke kan fortjene nok til at tilfredsstille deres luner, burde de, da når modet kanskje holder på at svigte, oppmuntre han og gjøre hjemmet så behagelig som miulig, men de ser ud til at være ubekjente med den kraft som ligger her. I stedet for kjærlighet i hjemmet møter vist manden som oftest grin og hårde ord, det er da ikke så rart, at man ser de arbeidene mænd gå der nedbøiede og tungsindige. Forholdsvis unge er de, gamle og grå at se til, de går

der udslitte og kroget som slaver, hvilket de også i grunden er, og deres kraft er vist nok også oppspilt i en tidlig alder ved for hårdt arbeide, ugunstig klimaat og kjærlighetsløst hjem.”

Han legger til for egen regning: ”Jeg har før holdt på kvindens ligestillethed med manden i alle dele, men jeg er nu begynt at tvile, thi jeg ser, at en kvinde lettere misbruge sin magt enn en mand.”

Religion og politikk

Arne rapporterer også hjem om amerikansk politikk og religion. Han forteller om religionsfrihet der hver menighet bygger sin kirke og lønner sin prest. ”Men de er dog svært splitted i sekter her, med undtagelse av katolikerne som ser ud for at holde sammen, og som også er de sterkeste. Her i Eau Claire er to norske menigheter. I kirken taler som regel hver nation sitt modersmål.”

Den amerikanske politikken har han ikke mye til overs for. ”Også republikken har sine mangler, og her som alle andre steder får man føle kapitalismens knugende trykk over arbeidet, og det er så sterkt her, som intet andet sted i verden,” skriver han.

Den ”nuværende demokratiske regjering” betegner han som udugelig ”til at gjøre noget for arbeiderne”.

Han forteller om en stor jernbastreik som gikk over hele det amerikanske kontinent, og mener arbeidernes krav ”var de rimligste af værdens, og de hadde alle fornuftige menneskers sympathi”.

Men hva gjør så regjeringen? ”Jo den anvender alt det militære de har og tvinger dem medens de lader andre folk optage deres arbeide.”

Feilen, mener den emigrerte var-

Første ordentlige jobben ”over there” for Arne Tangen ble som skogsarbeider i Nord-Minnesota. Et tøft arbeid og dårlig betalt, rapporterte han hjem.

tingen, er at arbeiderne i Amerika ikke er organisert, ”hvilket er meget vanskelig her da arbeiderne består av alle nasjoner, og ikke kommer til enighet. De bare karer hver til sig, og ikke tenker på andre, blinde for at de ikke kan opnå noget alene og at enighet gjør sterk. Disse begivenheder har gjort et indtrykk på mig som vil komme til at være for hele livet, et hat til disse rovdyr af kapitalister”.

Tømmerhogst

Forventningene om et bedre liv i USA slår ikke til for Arne O. Tangen i begynnelsen. Spesielt ble det problematisk at han gikk uten arbeid den første tiden. Arne skriver at ”jeg bliver skyldig mer og mer”.

”Det tærer som en sykdom, men hva skal jeg gjøre? Jeg vil ikke reise tilbake, om jeg end kunde få såvidt penger hjemmefra. Det er min bestemmelse at være her til jeg lærer at tale engelsk her, og det i grunden er vanskeligere end jeg tænkte mig.”

Heldigvis ble tingene lettere for innvandrerene fra Varteig etter hvert. Etter et par måneders lediggang fikk han jobb med å legge nye jernbaneskiner fra Eau Clair mot St. Paul.

Jobben var imidlertid umenneskelig hard, så ”neste dag meldte jeg af, og gikk hjem”. Siden ble det noen strøjobber, før han vinteren 1894-95 fikk arbeid som tømmerhogger i Nord-Minnesota, ”ca. 5 mil fra et sted som heder Mandsfield”.

Vartingene flyttet fra bygda

I Inga for 2010 skrev vi om nedgangen i folketall i Varteig fra 1865 til 1910. På disse 45 årene sank befolkningmengden med 315 - eller med drøyt 22 prosent. Årsaken var den store utflyttingen, som dels skyldtes industrietableringen lenger nede langs Glomma, men anslagsvis omkring 150 vartinger emigrerte til Amerika i denne perioden.

Tatt i betraktning at rundt 800.000 nordmenn dro over, kan man kanskje si at utvandringen fra Varteig var smålåten. Likevel var det få familier i bygda som ikke ble berørt av utvandringen. 150 emigranter utgjør drøyt ti prosent av den befolkningen som fantes i Varteig i 1865.

Bilde av gravstedet til Arne Olsen Tangen, som døde i Wisconsin i 1960.

Første uka måtte karene ligge ute i 15-16 kuldegrader før de fikk losji. Betalingen var også liten, ”16 daler måneden, reisen oppover kostet 12 daler”. Farefullt var det også. Denne vinteren ble en arbeidskamerat drept da han ble truffet av et tre som ble felt, og en annen ble skamslått av en hest.

Brannmann

Selv om starten ”over there” var krevende for Arne, ble han med årene godt etablert både i jobb og med familie.

Han giftet seg 6. oktober i 1906, og han og kona Oline (født i Norge i 1877) fikk tre barn – Victoria (født ca. 1908), Arthur J. (1912) og Anna (1918).

Arne var i sitt yrkesaktive liv både brannmann og vaktmester, og har etter slekt som fortsatt bor i Wisconsin. Han dør 9. mars i 1960, 93 år gammel. Kona Oline var død tre år før.

Kilder:

Arne Olsen Tangens brev hjem til Norge. Kirkebøker og folketellinger.

Flere muntlige kilder – som Malene Thorkildsen, Eigill Tangen, Ole Rogndalen, Øivind Rogndalen, Arne Rogndalen og Ellen Hasle Kokkim.

Kontakten opprettholdt i over 100 år

Det er 119 år siden Arne Olsen dro fra Tangen til Eau Claire, og to år mer siden broren Peder emigrerte. Likevel ble kontakten mellom slekt på norsk og amerikansk grunn beholdt fram til for få år siden.

Malene Thorkildsen på Tangen forteller om lange og informative brev som gikk begge veier over Atlanteren. Også slekt fra Rogndalen holdt forbindelsen levende mer enn 100 år etter at brødrene på Tangen utvandret.

På 1950-tallet var Arnes datter Anna og hennes familie på besøk i Norge, og i 1997 var brødrene Øivind og Ole Rogndalen på gjenvissitt i Chippewa Falls i forbindelse med at de deltok i veteran-VM i orientering nord for Minneapolis.

To år tidligere hadde Øivinds sønn Arne feiret jul sammen med sin amerikanske slekt i forbindelse med et studieår i USA.

Øivind Rogndalen fotografert sammen med Anna Anderson under besøket i USA i 1997. Anna var søskenbarn til Øivinds far Håkon. Foto: Ole Rogndalen.

Norsk/amerikansk forbrødring i sofaen i Eau Claire i 1997. Fra venstre ser vi Ole Rogndalen, Anna Anderson, søskenbarn av Oles far Håkon, og deretter Annas svigerdatter Darlene og Annas sønn Mikkel. Ole og Mikkel er følgelig tremenninger. Foto: Øivind Rogndalen.

Trouble with spelling

Alle tre barna til Arne Olsen Tangen og kona Oline kunne snakke rimelig godt norsk hjemme i Wisconsin. I et julebrev til Øivind Rogndalen i 2000 beklager imidlertid Arnes datter Anna på 82 seg over at hun har problemer med skriftspråket.

Til søskenbarn og andre slektninger i Norge hadde hun i alle år forsøkt å skrive på norsk. "But I don't have a big enough vocabulary to express my thoughts and also I had trouble with spelling", skriver hun i brevet.

Da var det sikkert befriende å kunne skrive på engelsk til Øivind.

Da eggprodusentene organiserte seg

Samvirketanken har stått sterkt blant bøndene, og var nok også drivkraften da Varteig Egglag ble stiftet. Laget fikk imidlertid bare ti års aktivt virke, ettersom eggsentralen på fylkesplan overtok mye av lokallagets funksjon.

Egglaget i Varteig så dagens lys 15. april 1948. Johannes L. Bøe ble valgt til lagets første formann. Med seg i styret hadde han nestformann Ole Sikkeland, styremedlem Håkon Rogndalen og varamennene Otto Brenne, Martin Lunde og Ole Larsen Småberg. Revisorer ble Kristian Brenne og Ragnar Sundås. Flere enn disse åtte var det forresten ikke som møtte på stiftelsesmøtet.

Allerede på dette første møtet drøftet man mottakssteder, og i protokollen står

det at egglaget

”søker å få solgt eggene på det lokale marked i Varteig, Sarpsborg og på Ise”.

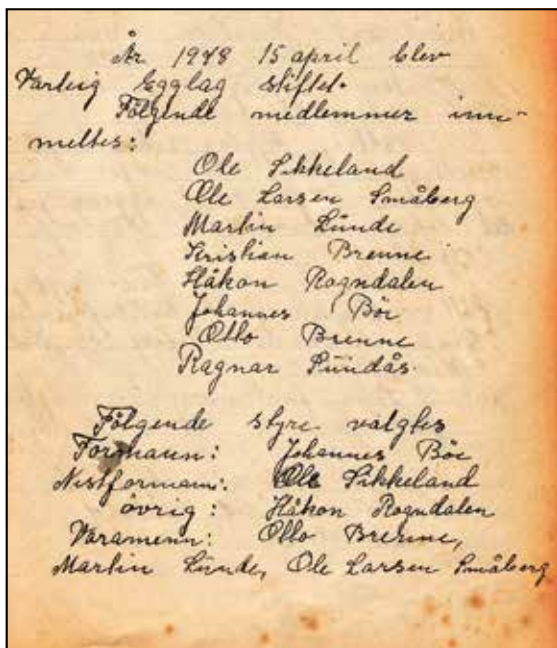
Ganske snart ble det klart at både Sarpsborg Forbruksforening, Einar Andersen på Tangen og Ise Meieri ble mottakere for egglaget. Senere ble det også mottakerstasjon i det som ble Varteig Landhandel, eller ”hos frk. Astrid Bøe”, som det står i protokollen.

God respons

Varteig Egglag fikk en veldig fin vekst. Fra de åtte som var med på stiftelsesmøtet, var medlemstallet økt til 23 i løpet av første driftsåret. Ytterligere ett år senere – ved årsmøtet i 1950 – talte laget 47 medlemmer. Toppen ble nådd i 1957, med 86 medlemmer.

I driftsåret 1949 hadde lagets medlemmer levert i alt 11.763 kilo egg, og i årsberetningen konstaterer man fornøyd at ”Varteig Egglag har ikke fått noen klage på eggene i året som gikk. Vi går nå inn i ett nytt år, og ønsker at vi alle går inn får å levere friske, rene og stemplede egg”.

I et styremøte 2. august i 1950 kunne sekretæren protokollere at ”eggprisen

Første siden i protokollen til Varteig Egglag, fra stiftelsesmøtet 15. april i 1948.

Et kvart øre kiloet

Det er mye interessant å finne selv i en makulert bankbok. Det gjelder også for egglaget i Varteig.

Blant annet ser vi at Østfold Eggsentral på Rakkestad har bevilget et kvart øre pr. levert kilo egg til dekning av årsmøteutgiftene i de lokale lagene.

For Varteigs vedkommende betyr det eksempelvis i 1960 en bevilgning på kr 82,30 og i 1963 et tilskudd på kr 45,92.

Johannes L. Bø var egglagets formann fra stiftelsen i 1948 og fram til han fikk avløsning i 1952. Eier av bildet: Reidun Hansen

var heiset med 0,40". Prisen var nå fire kroner jevnt for kiloet. I tillegg kom eventuell bonus fra Øst-Norges Egg-sentral, som i så fall ble utbetalt etter årsmøtet. For 1950 ble denne bonusen satt til 23 øre.

En advarsel

Det var tydeligvis ikke alle medlemmene som til enhver tid var like lojale mot egglagets samvirketanke. Når det var økt etterspørsel og stigende priser, var det enkelte som ble fristet til å levere utenfor egglaget og dermed få bedre betalt.

I et styrereferat tidlig i 1950 er det en generell oppfordring til medlemmene om å levere alle egg gjennom interesseorganisasjonen, med unntak av det hjemmesalg den enkelte måtte ha.

I et styremøte 14. november samme år, ordla styret seg skarper: "Vidre blev det besluttet og sende en advarsel til de som ikke hadde levert egg til laget i siste kvartal, da det er lite egg, kan vi maatte nekte dem og levere egg i de måneder da det er overflod på egg,

nemmelig i januar og februar."

Advarselen må ha hjulpet. Den totale leverte eggmengde for 1950 ble på 18.087 kilo – en økning på 50 prosent fra året før. Årsberetningen konkluderer da også med at "med hensyn til levering av egg, må det sies å ha vært svært bra, men vi kan ikke nekte for at det har hendt enkelte har vist litt liten lojalitet når det gjelder og levere til laget da det er lite egg".

Laget blir overflødig

Behovet for egglaget var utvilsomt stort de første årene, men allerede i 1951 var Østfold Egglag på Rakkestad dannet, og lokallaget i Varteig vedtok å slutte seg til dette fylkeslaget. Initiativet var kommet fra Samarbeidsutvalg for Eggprodusenter i Østfold.

Det nye fylkeslaget trengte tydeligvis litt tid til å gå seg til. I alle fall heter det i årsberetningen fra Varteig Egglag for 1951 at "som medlemmene også vil forstå, er vi ikke helt hundre prosent fornøyd med den nye ordningen, men vi håper jo det skal bedre seg etter vært da det blir høstet en del erfaringer".

Østfold Egglag ble for øvrig starten på slutten for de lokale egglagene. Allerede i årsberetningen for 1952 konstaterer styret at "vi har svært lite med eggomsetningen å gjøre, da nu alt blir ordnet av Østfold eggelag".

I årsberetningen for året deretter, kan vi lese at "slik som eggomsetningen er organisert nå, gjennom Østfold eggelag, er lokallagenes eneste funksjon å velge utsendinger til årsmøtet i dette lag".

Egglagets ledere

Johannes L. Bø satt som formann i Varteig Egglag fra stiftelsen og fram til årsmøtet 28. februar i 1952 da Oddmund Sikkeland overtok. Med seg i styret fikk Sikkeland for øvrig Bjarne Basken, Ole Sikkeland, Otto Brenne og Torbjørn Bø.

I 1954 overtok Ole L. Bø, men allerede året etter gikk vervet til Martin Lunde. Fra 1957 var Ole Sikkeland formann, og på det siste ordinære årsmøtet i 1958 ble Bjarne Basken valgt som formann. Siste styret besto, i tillegg til Basken, av Jens Spydevold, Ole L. Bø, Ole A. Spydevold, Nils Navestad og Iver Hasle.

Overproduksjon

Overproduksjon i landbruket var et velkjent fenomen også for 60 år siden. I årsberetningen fra Varteig Egglag for 1953 heter det nemlig:

”Ellers har dette året vært preget av for meget egg og derved fallende priser. Det eneste som vel kan rette på dette må være en reduksjon av bestanden.”

Forslag om nedleggelse

Første nedleggesforslaget kom på årsmøtet i 1955, fremmet av lagets formann. Forslaget ble imidlertid nedstemt.

Antall eggprodusenter i bygda steg. I 1957 var det 86 medlemmer som leverte 29.004 kilo egg. Netto kilopris var kr 4,25.

Eggsentralen på Rakkestad hadde imidlertid overtatt alle lokallagenes funksjoner, og sånn sett ble lokallagets virke lagt på is. Den formelle nedleggelsen kom imidlertid først 22. februar

1971, 23 år etter at laget ble stiftet.

Protokollen fra 1971 er undertegnet av Ragnhild Larsen Småberg, Ingrid Basken, Gudrun Rogndalen, Håkon Rogndalen, Anders Sælid, Johannes Bøe, Bjarne Basken og Ole Sikkeland.

Her heter det: *”Da alle lokallag i fylket er gått inn i Østfold Eggsentral, besluttet de fremmøtte enstemmig å avvikle eggelaget.”* Laget hadde ved nedleggelsen en beholdning på kr. 1.339,27, som møtet enstemmig vedtok å gi som gave til Varteig Sanitetsforening.

Interessante protokoller

Varteig Historielag får fra tid til annen foreningsprotokoller i sitt eie. Det være seg fra lag som har avviklet sin virksomhet, eller fra høyst oppegående foreninger som ønsker å skjenke de gamle protokollene til historielaget.

Dette er Varteig Historielag svært takknemlig for. På den måten blir foreningenes historie bevart, samtidig som det også kan gi grunnlag for artikler f.eks. her i Inga.

SARPSBORG

KOMMUNE

støtter det lokalhistoriske arbeidet

Hans Erik Pedersen

Hasle Trafo – 50 år

I februar 1959 har Sarpen et intervjue med Samkjøringssjefen om en mulig ny kraftlinje til Sverige over Skjeberg. Det var dette som etter hvert ble gjennomført og resulterte i de kraftledningene og det store trafoanlegget vi ser på Hasle i dag. Det er nå 50 år siden igangsettingen av det som utgjør en meget viktig del av landets infrastruktur. Ved siden av kongsmoren Inga er kanskje dette Varteigs viktigste bidrag til norgeshistorien.

Utbyggingen av samkjøringsnettet hadde skutt fart i Norge i løpet av 50-årene. I Trøndelag hadde man også fått knyttet seg til det svenske kraftnettet. Denne muligheten manglet på Østlandet. Utbyggingen av Tokkeanleggene hadde forsterket tanken da det nå var større mulighet for lagring av sommerkraft og levering av vintertoppkraft. Da Sverige også nå var interessert i muligheten for utveksling av kraft, og det var gunstige forhold for finansiering med lån i Verdensbanken, ble det fortgang i planene om en kraftlinje. AS Hafslund hadde på denne tiden planer om en kraftlinje på 300 kV fra Tegneby i Akershus til Navestad for å forsyne søndre Østfold med kraft. I Norge var man i ferd med å oppgradere samkjøringsnettet til 300 kV mens Sverige allerede hadde gått opp til 420 kV. På veien til Sverige måtte det altså foregå en transformering fra 300 til 420 kV. Etter flere vurderinger ble det bestemt at dette skulle foregå i Norge og stedet ble Hasle i Varteig.

Hasle ble valgt

NVE-Statkraftverkene valgte å samarbeide med AS Hafslund om linjeframføring fra Tegneby. I stedet for å legge dette til Navestad som opprinnelige planlagt, ble linjen lagt til Hasle. Hovedbegrunnelsen var at dette ville medføre en bedre trasé til Sverige. Det var også andre forhold som pekte ut Hasle: Tomten var ideell fordi den hadde et naturlig søkk i terrenget for plassering av transformatoren og store flater på begge sider til koplingsanlegget. Beliggenheten ved Glomma gjorde at behovet for kjølevann enkelt kunne dekkes.

I et intervju i Sarpen 20.10.1960 ble det også framhevet som en fordel at plassen lå langt fra tettbebyggelse. Med tanke på hva som har skjedd i området senere, kan dette virke som en merkelig begrunnelse.

Kommunens behandling

Det er ikke funnet kildemateriale som viser om kommunen var en pådriver for å få trafoen til bygda. 18. nov 1960 har formannskapet til behandling: «Søknad fra Statens kraftverker om konsesjon og ekspropriasjons-tillatelse for

Arbeidsbrakke satt opp for de som bodde på anlegget. Plass til 29 personer.

Fotograf: Ukjent

Eier av bildet: Gunvor Groven

Bygging av hovedhuset som har tre etasjer under bakken og to over. Man kan se at terrenget ble utnyttet.

Fotograf: Ukjent

Eier av bildet: Gunvor Groven

kraftlinjer og transformatorstasjon».

Behovet for stasjonen som skal plasseres på Hasle, er beskrevet til 90 dekar hvorav ca 55 % er skogsmark med middels og lav bonitet, ca 35 % er innmark og ca 10 % er impediment (ufruktbar) mark. Linjetraséen vil kreve et belte på 42 m og vil hovedsakelig gå gjennom skogstrekninger med lav og middels bonitet, men med noen overganger over dyrket mark. Formannskapet innstilte enstemmig til kommunestyret om å godkjenne tillatelse til konsesjon og ekspropriasjon slik det var beskrevet i søknaden. Sarpén gjengir en uttalelse fra ordfører Brusevold om at dette kan bli et skatteobjekt.

1. febr 1961 er det ny søknad om konsesjon, denne gang for kraftlinje på 33 km fra Såner i Vestby til Hasle. Igjen

«Frist meg kvinne,»

Ragnhild Mathiesen var gift med Johan Mathiesen. Da hun kom til Hasle fra Bjørnløna i 1950, var det bare tre hus i området fra gården og mot trafoanlegget: Kristen Mathiesens ved krysset med Nipaveien og langs fylkesveien to hus som tilhørte søsknene Mørkeseth.

Hun husker at det var en del motstand i Varteig mot etableringen av trafoen på Hasle. Johan og Ragnhild delte ikke den oppfatningen og var hele tiden positive til det som skjedde. Det til tross for at de måtte avstå nesten hundre mål av gården, hvorav en fjerdedel var dyrka mark.

Ragnhild var i en periode av byggingen med og laget mat for de som bodde i brakkene. Hun var ansatt av Vassdragsvesenet og måtte tidlig opp om morgenen for å servere frokost. Senere var det forberedelse av middag. Hun opplevde arbeiderne som svært positive og hyggelige. Men at det var et mannfolkemiljø, var sikkert. Det går fram av følgende replikk hun husker da hun bød fram mat til en kar: *«Frist meg kvinne, men ikke med mat.»*

anbefales søknaden innvilget. Det samme skjer når Statskraftverkene i juni 1961 igjen søker om konsesjon for å bygge og å drive Hasle trans-

formatorstasjon. I desember 1961 søker AS Hafslund om konsesjon for sin kraftledning på 50 kV fra Hasle til Navestad som skal være et ledd i distriktets kraftforsyning.

I juni 1962 må formannskapet besvare en sak som tydeligvis er rettet til kommunens branntilsyn. Da Varteig ikke har slikt, går man ut fra formannskapet kan gi nødvendig approbasjon. Saken gjaldt installasjon av «vannstoffgasskjøling» på trafoen. I juni må de også ta stilling til om det skal kunne benyttes isolasjonsplater av 2 cm isopor i taket på koplingshuset på Hasle. Mot dette har de enstemmig ikke noe å innvende.

27. august 1963, etter åpningen, var hele kommunestyret på befaring på anlegget.

Erstatningsbeløp for grunnavståelse

Grunneier	Skjønn	Over- skjønn	Grunneier	Skjønn	Over- skjønn
Johan Mathisen	138.700	168.000	John Johnsen, Sikkeland	4.900	8.800
Martin Lunde	15.050		Even Klemsdal	140	175
Oskar Dypedahl	1.150	1.770	Oddmund Sikkeland	3.200	4.250
Gudmund Dybedahl	1.100	1.900	Johan Sikkeland	1.175	2.460
Johan Østtorp, Bergby	1.100	1.610	Lorang, Arne og Ole Spydevold	10.375	14.250
Ola og Gunnar Bergby	*2.800	5.300	Ole Bergsland	250	450
Einar E. Bergby	230	450	Øivind Nilsen, Knatterudfj.	200	380
Nils Bergby	1.200	1.900	Sigurd Knatterud	2.750	4.180
*(+ 10.000 hvis kjone flyttes)			Varteig kommune	840	

Grunnavståelse

I oktober 1962 startet skjønnen for grunnavståelse til trafoanlegget og for linjetraséen mot Sverige. Det ble vurdert som komplisert og var det «*største på årtier*». Skjønnen ble ledet av sorenskriver Torgeir Moi.

Det var i alt 78 grunneiere som var involvert. Desiderert største grunnavståelse hadde Johan Mathisen på Hasle (gnr 3001, bnr 1) med 96 mål. Naboen Martin Lunde var nest størst med 5-6 mål. Disse var representert av advokat Grindstad. Han pekte bl.a. på området verdi som framtidig boligområde. Etter innledende muntlige forhandlinger startet man befaringen som tok mange uker. Skjønnen forelå i februar 1963.

Mange grunneiere klaget på skjønnen og det ble i oktober 1963 gjennomført

overskjønn. Denne gang var det sorenskriver Apenes som var leder. Allerede i november forelå resultatet av dette, og de fleste hadde fått gjennomslag for høyere erstatning. Det ble i begrunnelsen denne gang bl.a. påpekt at området til Johan Mathiesen hadde en verdi som mulig boligområde. (Om resultatet av skjønnene for Varteig, se egen ramme).

Anlegget

Anleggsarbeidet ble påbegynt høsten 1961 i regi av Statskraftverkene. Det ble satt opp arbeidsbrakke som kunne huse 29 mann. Det arbeidet antakelig adskillig flere som bodde i området.

De største arbeidene var bygging av kontrollhuset (hovedhuset) og sjaktene som skulle huse transformatorene. Hovedhuset er på 5 etasjer hvorav 3 ligger under

bakken. Det regnes som et pent eksempel på etterkrigstidens industriarkitektur og ble noe mer påkostet enn det som var vanlig.

I forlengelsen av søkket nede ved Glomma ble det bygget et pumpehus for kjølevann-

Hovedhuset hvor bl.a. kontrollrommet lå. På baksiden til venstre ligger de fleste transformatorene. Fotograf: Øistein Bøe

Einar Bakkenget

Einar Bakkenget kom til Varteig for å arbeide med byggingen av Hasle trafo. Han som var i begynnelsen av 30-åra og fra Gausdal, var allerede en erfaren kar i Vassdragsvesenet og hadde vært med på flere anlegg. Ganske snart fikk han familien sin hit. Først leide de hos Evensen på Skogly, senere bodde de i Kultorpstua mens han fikk bygget seg hus på Sulusnes ved fylkesveien.

Da han kom hit, var bare veien ned til anlegget ferdig. Det var firmaet Brødrene Høydal som hadde jobben med rydding og graving. Han er ikke sikker nå på hvor mange det var som var ansatt av Vassdragsvesenet for å jobbe på anlegget. Av lokale folk husker han fetterne Hans og Martin Bergerud. Anleggsarbeiderne utførte alt arbeid som ikke krevde spesialkompetanse. De fikk servering i spisebrakke og maten var meget god.

I juni 1963 ble han utsatt for en alvorlig ulykke på anlegget. Han ble hardt skadet under strekking av en kraft-ledning. En såkalt «Bennebjørn» røk og motorspillet traff Bakkenget. Det gikk særlig utover hofta men *«ikke et bein i kroppen var uskadet»*. Han lå tre måneder på sykehus og var sykmeldt et helt år!

Bakkenget forteller at han hadde fått hogd seg tømmer hos Thorleif Strømmes. Det var nok til hele huset som skulle bygges, og som lå klart ved Småberggrampa for å bli kjørt til saga. Da det ble problemer med transformatortransporten, tok Vassdragsvesenet alt tømmeret og brukte det til forsterkninger av veien. For han ble dette likevel en fordel. Etterpå kunne han nemlig rekvirere så mye materialer han trengte til huset.

anlegget. Et av de mer spektakulære innslag i byggeprosessen var slepingen av fire lange plastrør over isen fra jernbanen ved Ise. Disse skulle brukes til føre kjølevann. To ble lagt hele 270 meter ut i Glomma og de to andre ble gravd ned og førte kjølevannet fram til transformatorene. Rørene ligger der fremdeles men er ikke i bruk. Hele anlegget er nå luftavkjølt.

I denne sammenheng er det ikke riktig å gå inn på den teknisk-faglige siden ved anlegget. Om dette henvises til

de oppgitte kildene.

20. august 1963 ble anlegget åpnet og strømmen slått på. Det var representanter for myndighetene både i Sverige og Norge tilstede. Begivenheten ble også dekket av fjernsynet. Det var bare 1. byggetrinn som da var ferdig og anleggsarbeidet fortsatte med både bygninger og terreng. Arbeidet til da hadde kostet 13 mill kr.

Investeringer på en halv milliard

Hele tiden senere har det foregått utvidelser og forbedringer. Imidlertid er det nå de siste årene blitt foretatt en totalrenovering av anlegget. Transformatorer og gamle koplingsanlegg er skiftet ut og tilgjengelig plass er bedre utnyttet. Arealet er også noe utvidet. Svært synlig er

*Vidar Amundsen har vært tilknyttet anlegget på Hasle siden begynnelsen på 80-tallet. Han har kontor plass på anlegget og fungerer som lokal leder.
Fotograf: Øistein Bøe*

Ulykker

Dessverre skjedde det flere alvorlige ulykker på anlegget, både på trafoen og på framføring av kraftlinjene. I avisene ble disse ulykkene omtalt:

I juni 1962: Arne John Olsen fra Leinesfjord i Leikanger, 26 år, fikk en 20 m høy mast over seg ved Bakkeelven og omkom.

I oktober 1962 falt Stener Tøftum, 42 år fra Gausdal, ned fra nybygg. Han etterlater seg kone og fire barn. Lensmann Braadland skulle etterforske ulykken.

I februar 1963 var det igjen en stygg ulykke ved trafoen. Svein Hårstad fra Gausdal fikk store skader i ansiktet. Han ville få varige men og det var fare for synet på det ene øyet. I Sarpen ble det spekulert om det kunne ha vært gammel dynamitt i borehullet.

I juni ble Einar Bakkenget skadet, se egen ramme.

også de store støyvollene som er bygget rundt. I alt er det investert nesten 500 mill kr fra 2008. Nå står hovedhuset for tur til også å få en ansiktsløfting.

Kraftoverføringsnett

Fra Tegneby i Akershus ble det ført fram en linje på 300 kV til Hasle. Strømmen skulle så transformeres for å tilpasses til svenskens nett. Parallelt med byggingen av trafoen pågikk derfor etableringen av den nye 420 kV-linjen til Borgvik i Sverige. Linjen er på i alt 105 km, hvorav 38 km i Norge. Til grensen er det 97 master med gjennomsnittshøyde på 32 m. Kostnaden for linjen var 11 mill kr. Erfaringene man tilegnet seg under arbeidet med denne linjen, ble helt avgjørende for at man senere kunne utrede tanken om videre utbygging av kraftoverføringsnett på 420 kV i Norge.

AS Hafslund bygget også fra starten en linje på 50 kV til transformatorstasjon på Navestad. Derfra ble strømmen videreført til bruk på lokalnettet i søndre Østfold.

Senere er antallet linjer inn og ut av anlegget øket. Fra vest kommer det i dag fire linjer hvorav to er på 420 kV som nå er blitt standard i Norge. Mot øst går det nå to 420 kV-linjer, den andre kom i 1978 og går via stasjon i Halden videre til Skogstrand i Sverige. I jordkabel under fylkesveien går en linje som videreføres i luften til trafo ved Brunnsbyåsen (ble etablert på 90-tallet). Videre går det to linjer til transformatoren på Navestad og to linjer til stasjonen som ligger i bygningen vest for det gamle smelteverket på Hafslund. Disse fem linjene er på 50 kV og eies av AS Hafslund.

Betjening

Ved oppstart var det en maskinmester og fem driftsvakter. Som maskinmester og leder ble ansatt John Nordahl Karlsen (1921-2001). Han hadde stillingen fram til 1989 da han pensjonerte seg. Karlsen hadde teknisk utdanning og had-

Nye transformatorer på rekke til høyre. I nedkant av hovedhuset til venstre stod de gamle som måtte fungere helt til de nye kunne settes i drift.
Fotograf: Øistein Bøe

Gunvor Groven

Gunvor Groven f. Gressløy, ble 8.1.1962 ansatt som hjelpekokke på Hasle-anlegget. Hun var da 17 år gammel. Det var starten på en periode på til sammen 10 år som kokke på anlegg for Vassdragsvesenet. I drøye to år, fram til mars 1964, var hun på Hasle. Sjefskokke var Ragnhild Wilhelmsen og de var fem som hadde ansvaret for matlaging, bl.a. Bodil Johansen som var Gunvors tante. Gunvor minnes at det var travle dager, "det krydde av folk", i perioder var det opp til 50 personer som skulle betjenes. Det ble mye mat som skulle lages og det ble "gris på gris" til kjøkkenet. Etter Hasle flyttet hun til et anlegg i Bærum.

I 1993 ble hun igjen ansatt på Hasle trafo, denne gang som renholder. Hun har ansvaret for renholdet både på Hasle, inkludert det siste bolighuset, og på stasjonen i Halden. Hun ser fram til at hovedhuset på Hasle nå står for tur til å rehabiliteres.

de tjenestegjort ved flere kraftverk og trafoanlegg tidligere. Han engasjerte seg også i lokalpolitikken i Varteig og satt flere perioder i kommunestyret, i en av dem som varaordfører.

Helt fram til slutten av 70-årene var det helkontinuerlig vakt ved anlegget. Automatisering har ført til endrede behov. En periode var det dagvakt og hjemmevakt, og nå er man over til at det bare er påkalling ved behov for inn-
gripen. Alt styres fra andre steder, og det enorme kontrollrommet på Hasle er nå demontert. På samme måte har personalet og ledelsen fått ansvar for

flere stasjoner. Nåværende leder styrer sju anlegg. På Hasle har imidlertid Vidar Amundsen kontorplass og fungerer som en lokal leder.

Bolighus

Til de ansatte ble det bygget seks bolighus, beliggende flott til mot Glomma. Maskinmesterens hus var litt større enn de fem andre. I en omtale i SA i august 1963 har man bilde av en av eneboligene som ennå ikke var ferdig, men likevel hadde fått montert TV-antenne på taket. Overskriften lød: «Tipp-topp på Hasle».

Etter at behovet for fast bemanning på stasjonen har endret seg, har også husene blitt avhendet og solgt til private. Det eneste som er beholdt, er det opprinnelige maskinmesterhuset. Det blir nå benyttet som overnattingsmulighet for folk som har midlertidige oppdrag ved stasjonen.

Hasle trafo, et sentrum for utvikling

Hasle trafo var en milepæl i norsk kraftoverføring ved at det var den første med 420 kV primærspenning og endepunkt for den første 420 kV ledning.

Transformatoren «T6», et begrep innen norsk kraftoverføringsmiljø. Den eneste av de opprinnelige transformatorene som er igjen på Hasle. *Fotograf: Øistein Bøe*

Boligfelt på Hasle

Hvorvidt utbyggingen av Hasle Trafo har direkte sammenheng med den senere utbyggingen av Hasle til et stort boområde, har vi ikke dokumentert. Imidlertid må det være grunn til å anta at etableringen av bolighusene knyttet til trafoen, må ha virket inspirerende.

I desember 1962 omtales det i formannskapet tre framtidige boligområder: Vestvold, Kokkim og Hasle. Det bør vurderes om Hasle kan få strøm fra trafoen.

I formannskapsmøte 18. okt 1963 anbefales at kommunen godtar en feste-kontrakt med Johan Mathiesen om leie av et 40 mål stort område mellom fylkesveien og Glomma (Hasle Hageby). Forhandlinger om dette hadde foregått i lengre tid og kommunen ønsket primært å kjøpe området. I protokollen fra møtet står det: «Behovet for byggetomter i kommunen og ønskeligheten om regulerte byggefelter er kommet mere og mere i forgrunnen. Området langs fylkesveien fra Sarpsborg til Varteig kirke byr på mange og pene byggefelter.»

Erfaringene herfra var helt avgjørende for den videre utbygging av 420 kV kraftoverføringsnett i Norge.

I 1979 ble Hasle endepunkt for landets først triplexledning, en ledning med tre ledere pr fase. Et TCR-anlegg som ble igangsatt i 1981, var verdens første med tilkoping mot et spenningsnivå på 420 kV. Dette ble av tidsskriftet Electrical Review samme år satt på en liste med 15 av de anlegg som hadde vært med på å flytte grenser i elektrisitetsforsyningens utvikling.

Transformatoren på Hasle, «T6», er et begrep innen det norske kraftoverføringsmiljøet. Den var i lang tid Norges største, tyngste og eneste på 420 kV. Den har blitt bygget om flere ganger og det finnes nå flere med tilsvarende dimensjoner rundt i landet. Likevel

eksisterer begrepet «T6 på Hasle» som uttrykk for en unikt dimensjonert komponent i krafthistorien.

(Spesielt interesserte henvises til kildene for nærmere beskrivelse av de tekniske begrepene.)

Kilder:

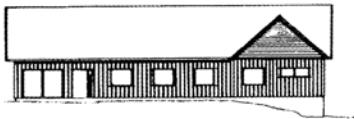
«Kraftoverføringens kulturminner»- Utgitt av Norges vassdrags- og energidirektorat 2010

«Hasle transformatorstasjon. En oversikt.» - Artikkel av overingeniør Ommund Hauge i Elektroteknisk tidsskrift nr 32/1963

Formannskapsprotokoller fra 1959 til 1963.

Sarpen og SA fra 1959 til 1964.

Muntlige kilder som nevnt i artikkelen, også Vidar Amundsen, Statnett

Skogly Kveileri

Inneh.: Terje Holene
1735 Varteig
Telefon 69 13 13 43

- Vanlig trelast
- Listverk
- Profilerte spesialoppdrag
- Paneler

Mandag - torsdag 07⁰⁰ - 17⁰⁰, fredag/lørdag stengt.

Ny vei fra Sikkeland til Varteig kirke og en vanskelig transport

Utbyggingen av trafostasjonen ved Hasle førte til behov for å forsterke og utbedre veiene som skulle brukes for å transportere de tunge trafoene fram til det nye anlegget. I Skjeberg ble både brua ved Lilleby og Hanskemaker bru forsterket, men de største utbyggingene skjedde på strekningen fra Ise stasjon til Hasle. Og selv om det ble investert store summer, og mange folk var i arbeid, skulle det vise seg at ikke alt gikk problemfritt.

Planlegging og anbud

Det var den 5, 2 km lange strekningen fra krysset med rv 11 ved Sikkeland og til Varteig kirke som var i dårligst forfatning. Denne veien var både smal og svingete. I april 1962 hadde Sarp den første artikkelen om veisaken: "Vil veien Varteig kirke – Sikkeland koste 1 million kroner?"

Den nye traseen måtte tåle trykk på 180 til 190 tonn, være 6 meter bred med banketter og grøfter på begge sider. Den måtte heller ikke ha krappe svinger. Det var også et sterkt ønske om at veiutbedringene ikke skulle ødelegge for mye dyrket jord. Det ble derfor bestemt å følge den gamle traséen så langt råd var og bare foreta utrettinger og forsterkninger.

Det innkom 9 anbud på veibyggingen, det høyeste på 1,7 millioner kroner. Firmaet Glosli og Skolt hadde det laveste anbudet på 1,039 millioner, og deres bud ble antatt av Herredsstyret i mai -62. Veien skulle finansieres ved at Vassdragsvesenet betalte 470.000 kr, Østfold fylke skulle betale 300.000 kr, og Varteig kommune skulle stå for restsummen – nesten 300.000 kr. Vassdragsvesenet ville forskuttere kommunens andel, som så skulle betales over 10 år. Flere av herredsstyremedlemmene var betenkt på å binde kommunen til så store utgifter i en 10-årsperiode, men ordfører Einar Brusevold framholdt at sjansen til å få en vei verdt mer enn 1 million kroner for "bare" 300.000, ikke ville komme igjen. Han fikk støtte fra Martin Folkestad som bl.a. nevnte at en ny, fin vei ville kunne åpne for busstrafikk på denne strekningen. Dessuten var det allerede bestemt at alle bygdeveier skulle gå over til fylket fra 1964, og man ville da slippe vedlikeholdsutgifter.

Arbeid nederst i Belsbykleva.

Bildet er hentet fra firmaet Skolts jubileumshefte (med tillatelse)

Legging av rør i bekken ved Skofteby. I bakgrunnen ses husene på Skofteby gnr 3036, bnr 9.

Bildet er hentet fra firmaet Skolts jubileumshefte (med tillatelse).

Erstatningssaken

Veien måtte være ferdig i løpet av 1962, da første planlagte transport som skulle gå fra Øra via Lilleby og Skjeberg, skulle gå på våren 1963. Den veide 101 tonn. Det ble derfor søkt departementet om lov til å sette i gang arbeidet før skjønn var avholdt. Det var i alt 16 grunneiere som ble berørt av veitbyggingen: Marius Bergerud, Peder Bergerud, Varteig Kristelige Ungdomsforening, Annie Nilsen, Jens Belsby,

Bjørgan Belsby, John Belsby, Sverre Belsby, Elise Grythe, Anker Bergby, Asbjørn Skoftebyengen, Anton Kingsrød, Even Klemsdal, John Johnsen, Oddmund Sikkeland og Johan Sikkeland.

11 av de 16 berørte grunneierne hadde gitt tillatelse til slik oppstart. Arbeidet startet mandag 14. mai.

Lensmannsskjønn ble holdt lørdag 12.mai. 6 av grunneierne godtok skjønnet, mens de 10 andre begjærte overskjønn, da de mente erstatningen var satt for lavt, og at det på grunn av hastverket ikke var tatt hensyn til alle ulemper. De mente også at det måtte bygges flere avkjøringer og kummer. Overskjønn ble holdt fredag 15.juni. Grunneierne var representert ved overrettsakfører Per Schie, kommunen ved høyesterettsadvokat Braaten.

Erstatningsoppgjør

I formannskapssak nr 95/63 ble erstatning til de berørte grunneiere behandlet: Under befaring langs nyanlegget den 12.11.63 oppnådde man enighet med følgende grunneiere om erstatning for skader og ulemper :

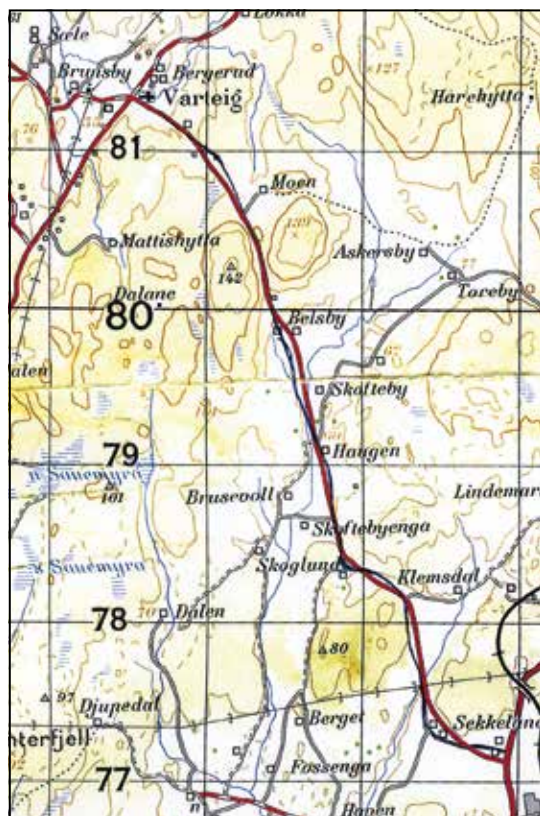
Oddmund Sikkeland	kr 300,-	Anton Kingsrød	kr 600,-
Even Klemsdal	kr 100,-	Olaf Gryte, Skofteby	kr 300,-
Anker Bergby, Haugen	kr 300,-	Peder Bergerud	kr 600,-
Johan Sikkeland	kr 100,-	Asbjørn Skofteby	kr 200,-
John Belsby	kr 100,-	John Johnsen Sikkeland	kr 400,-

I beløpet til Peder Bergerud er inkludert utlagte beløp for opplegg av elektrisk gjerde. Det ble ikke oppnådd enighet med Bjørgan og Sverre Belsby, og formannskapet ble enige om å tilby Bjørgan Belsby kr 400,- og Sverre Belsby kr 250,-

I sak 37/64 ble følgende vedtatt:

Varteig formannskap har blitt enig med Sverre Belsby om erstatning for skader på hans eiendom, oppstått under opparbeidelsen av veianlegget, på følgende måte:

Varteig kommune betaler Sverre Belsby kr 600,-. Varteig kommune overdrager til Sverre Belsby et areal utmark på ca 175 kvm, beliggende øst for veien Varteig kirke- Sikkeland ved Fjellstua nord for Belsby sag.

Kartet viser veien fra Sikkeland til Varteig kirke. Dagens trasé markert med rød mens den gamle veien er markert med svart. Den gikk i stor grad gjennom gårdstunene.

som sto for utbyggingen hadde sendt inn en søknad om å få utsettelse med et stykke av veien: "Om 3 uker vil det være mulig å kjøre med alminnelig bil over Belsbykollen, men veien kan ikke åpnes for vanlig trafikk. Det søkes om utsettelse for strekningen Varteig kirke – Breidablikk på grunn av mye regn og store jordplaneringer." Værforholdene forsinket ikke bare ferdigstillingen av veien, men var nok hovedgrunnen til at firmaene Skolt og Glosli satt igjen med svært liten fortjeneste på arbeidet.

Prøvetransport med uhell

Fredag 22. mai 1963 kunne Sarpen melde at veien var prøvekjørt med en 70 tonn tung transport. Bilen var spesialkonstruert og hadde 16 hjul bak i 2 hjulrekker. Den var lastet med jernbaneskinner. Transporten startet fra Hovland på Iseveien kl. 15. Alt gikk greit, selv i den skarpe svingen ved jernbaneovergangen på Ise. Mange var skeptiske til hvordan det ville gå når bilen kom ut på den nye veien. Et voldsomt

"Og så kom regnet"

Arbeidet med den nye veien gikk med "amerikansk" fart i følge Sarpen, men så, den 10.09 kunne avisa melde at "Fullførelsen av veien Varteig kirke – Sikkeland utsatt til våren?". Firmaet

Trafotransporten utenfor huset til Bjørn Eng på Hasle. Da var de største vanskelighetene overvunnet.

Fotograf: Ukjent
Eier av bildet: Helene og Rikard Sundås

regnvær tidligere på dagen hadde gjort veien både bløt og sleip. Men dekket under var fast nok, og transporten gikk uten problemer, selv om hastigheten var lav. Ja, opp bakkene ved Belsby gikk det nærmest i ”krabbefart”. Men så skjedde det: Ved Kulturp skulle de passere en parkert bil. Bakenden kom da for langt ut på veiskuldra og skled ned i grøfta slik at 2 hjul ”forvred” seg. Det gikk til langt ut på kvelden før bulldosere klarte å dra den bakerste delen av bilen opp på fast vei igjen, og de kunne fortsette fram til Hasle.

Klart for første transport

Den første transformatoren til Hasle kom til Ise stasjon i midten av juni 1963. Klokken 20.00 den 19. juni startet ferden mot Hasle. Transformatoren, som veide 140 tonn, ble lastet opp på to hengere som hver hadde 12 hjul. De ble trukket av en trekkbil med 250 hk motor- i følge Sarpen. Sarpsborg Arbeiderblad skrev at den hadde en 300 hk motor. Bak var det også koblet på en trekkvogn med samme størrelse. Den skulle hjelpe til å bremse i utforbakkene. I tillegg kjørte en reservevogn foran. Den skulle kobles på hvis det ble problemer opp bakkene. Totalvekt på transformator og lastehengerne ble av SA oppgitt til 210 tonn. Det første hinderet var brua ved Solberg. Der måtte man koble hengerne fra bilen, og kjøre den over først for å minske totalvekten. Tilhengerne ble så trukket over med en kjempetykk vaier. Det var hele tiden telefonforbindelse mellom første bil i kolonnen og siste bil.

Passeringen av ”Solbergbrua” tok 30 minutter. Så ble trekkvogna koblet til igjen, og transporten fortsatte med en hastighet på 4 km i timen. Det var fullt av folk langs veien. Sarpen skriver at ”hele Ise var tilstede”, og SA anslår det til 7 – 800 tilskuere, og det dannet seg lange køer på begge sider av brua.

Alt gikk bra til de kom til sletta før Belsbygårdene. Der ga veien etter, og kjempetransporten satte seg helt fast. Man begynte straks arbeidet med å prøve å få transporten opp på fast grunn. Folk strømmet til fra begge kanter, og helt fram til ved ett-tida om natta var det svart av folk. Redningsarbeiderne måtte utpå morgenkysten ta seg en velfortjent hvil.

Det viste seg at det skulle gå helt til fredag kveld – altså nesten 2 døgn – før transporten kunne fortsette ferden mot Hasle.

Flere problemer

Dessverre gikk det galt igjen. Tidlig lørdag morgen hadde kolossen nådd fram til Småbergkrysset. 100 meter lenger syd sank den ene siden av transportvognene ned i grunnen til midt på akslingene. Transformatoren holdt på å velte, og det måtte settes i gang stempingsarbeider. Fylkesveien ble stengt, og man bestemte at transporten skulle bli stående til resten av veien ned til Hasle var sjekket av Statens Veilaboratorium.

De fant 3-4 punkter som måtte forsterkes, og det ble derfor først bygd en provisorisk vei forbi den havarerte transporten. Så startet arbeidet med å kjøre på store mengder kult på de kritiske strekningene. Totalt kostet denne utbedringen av Varteigveien, eller fylkesvei 14 som den da het, 380.000 kroner. Det var Norges Vassdragsvesen som måtte bekoste arbeidet, men det ble senere utbetalt 100.000 kroner i refusjon fra Østfold Fylkeskommune.

Også dette uhellsområdet ble en populær utfartsplass for vartinger og resten av distriktet. Sarpen skrev slik: ”Varteig har fått et nytt veikryss – ikke i ordets rette forstand, men i betydningen samlingsplass.”

Transportvanskene førte til at i gangkjøringen av Hasleanlegget som hadde vært planlagt til 1. juli, måtte utsettes.

En spennende sommerjobb

Ragnar Johnsen var bare 18 år da arbeidet med den nye veien i Varteig begynte, og hjemgården Sikkeland lå "midt i" anleggsområdet. Ragnar husker godt sommeren 1962 og forteller engasjert om maskiner og mennesker som han ble kjent med da.

Faren til Ragnar, John Johnsen, eide den ene Sikkeland-gården og var derfor en av de berørte grunneierne. Ragnar minnes at faren var lite glad for det første alternativet til trasé. Det ville tatt mye matjord og på en måte delt gården i to. Det endelige alternativet så han som mye mer gunstig, og at veien ble lagt utenom gårdstunet, var nok bare en fordel.

Arbeidet med veien Sikkeland – Varteig kirke startet fra Ise-sida. Ved Sikkeland –gårdene ble veien lagt om slik at den ikke lenger gikk gjennom tunet på gårdene. Ragnar forteller at det var de tre brødrene Glosli - Håkon, Ivar og Gunnar- og de tre brødrene Skolt-Egil, Knut og Svein- som sto for arbeidet. Glosli-brødrene var fra Degernes og kjørte att og fram hver dag, mens Skolt-brødrene, som var fra Svindal, bodde i en brakke som sto ved låvebrua hjemme hos Ragnar. Disse "naboene" husker han som koselige og greie. Det ble satt opp enda en brakke i forbindelse med veiarbeidet. Den sto ved avkjøringen til Brusevold-gårdene, og ble brukt som kontor.

Håkon Glosli var "bas". Det var han som sto for stikking og måling. I tillegg var firmaet Svinterud fra Buskerud innleid for å stå for jobben med boring og sprenging. En av de som jobbet for dette firmaet, var Iver Hasle. Han sto dagen lang med bormaskinen, og ved dagens slutt var hele gubben grå av borestøv. Det er tvilsomt om dagens lovverk hadde godkjent slike arbeidsforhold. Bormaskinen ble drevet av en kompressor som

satt på en Nuffield-traktor. Totalt var det 10-12 personer som jobbet med veien.

Da det ble behov for mer sten til oppfylling på veien, ble deler av fjellet mellom husene på Sikkeland og dagens veitrasé sprengt ut. Ragnar husker godt den siste salva som ble sprengt ut der. Da hadde de ladet med 500 kg dynamitt. Ragnar og faren, John, sto på låvebrua knapt hundre meter unna og så hvordan nærmest hele fjellkula løftet seg opp i en "søyle" for så å falle pent ned på samme sted uten at det ble skader på noen av bygningene på gården.

Ragnar Johnsen gikk på gymnaset på den tiden, og ble selvfølgelig glad da han fikk tilbud om sommerjobb på veianlegget. Jobben besto i å kjøre lastebil. Selv om han da bare hadde hatt sertifikat i en måned, var det ingen som sa noe om dette, men han kjørte aldri utenfor anleggsområdet med lastebilen. Når det skulle hentes pukk lenger unna, var det andre som tok seg av denne kjøringen. Det hendte av og til at han ble sendt til Skaulund Handel for å kjøpe mat. Da fikk han låne Håkon Gloslis DKW. Lastebilen var en Scania-Vabis 1955 modell, og det

Ragnar Johnsen som i 1962 hadde sommerjobb på veianlegget. Fotograf: Øistein Bøe

kunne være en utfordring å manøvrere lastebilen mellom store stener og hull inne på anleggsområdet. Da Ragnar utpå høsten begynte på gymnaset igjen, kjøpte Odd Høimyr ("Vællersen") denne lastebilen og overtok Ragnars jobb.

Mens byggingen pågikk, sto det også et mobilt pukkverk av typen Svedala på familiens eiendom. Det lå i havna rett ved der gårdsveien fra Sikkeland nå kommer ut på Belsbyveien.

Ragnar Johnsen husker også at lønna var 5 kroner timen, noe han var godt fornøyd med selv om de mer erfarne sjåførene hadde 7 kroner i timen. Arbeidet startet opp ved 7-tida om morgenen og så holdt de på til bortimot 5 på ettermiddagen. Brødrene Skolt og Glosli kunne nok også ha enda lengre dager.

Det hastet med arbeidet. Den sommeren var det mye nedbør, og det forsinket nok en del.

Det meste arbeidet ble utført med maskiner. Ragnar forteller at det blant annet ble kjøpt inn en helt ny grave-maskin – en svær Ruston Bycurus – med vaiertrekk og belter. Både Skolt og Glosli hadde bulldozere, og i tillegg ble det også brukt showel-dozer. Bulldozerne ble ikke bare brukt på veien, men ved Klemsdal-bakken ble også jordene planert ut.

Veien fikk grusdekke, asfaltert ble den først noen år senere. Selv om det hastet med å få veien ferdig, foregikk arbeidet i en gemyttlig tone. Og så vidt Ragnar husker, skjedde det ingen ulykker i forbindelse med arbeidet.

SKJEBERG REGNSKAPSKONTOR

AUTORISERT REGNSKAPSFØRERSKAP

- *Forretningsregnskap*
- *Landbruksregnskap*
- *Budsjettering*
- *Lønn*
- *Skattespørsmål*
- *Årsoppgjør*

Skjebergveien 200, 1743 Klavestadhaugen
Telefon 69 10 26 60 • Telefax 69 10 26 61

Kultorp Bilservice AS

Din sikkerhet - vårt ansvar!

AutoMester.no
Flere glade bilister

BILVERKSTED OG EU-KONTROLL FOR ALLE MERKER

Telefon: 69 12 13 50

Arne Midtfield

Da historien om Ise Sportsklubb skulle skrives, var det naturlig å starte med en prat med Arne Midtfield. Han har vært et engasjert medlem i nesten hele klubbens eksistens, og forteller levende og klart om klubben i sitt hjerte. Tross høy alder er han fortsatt sprek og klar i tankegangen.

Ble tidlig interessert i fotball.

Arne Midtfield ble født på Ise i 1921. Familien bodde noen få år på Lillestrøm der Arne begynte på Volla skole, men allerede i 2. klasse flyttet de tilbake til Ise, og der vokste Arne og hans to yngre brødre, Knut og Ragnar, opp. Fra barndomshjemmet i Verketveien var det bare en kort tur gjennom skogen fram til sportsplassen, og det ble mange turer dit. Arne har i alle år vært opptatt av fotball, og selv om Ise Sportsklubb hadde flere grener på programmet, ble det fotballaget som fikk nyte godt av Arnes innsats. Han var i flere år toppscorer for A-laget der han spilte både senterløper og senterhalf. Så sent som i 1957, da Ise hadde problemer med å stille lag, dro han på seg drakta igjen og hjalp klubben "over kneika". Det året scoret han 5 mål.

Sykkelen var hans framkomstmiddel

Midtfield jobbet på jernbanen under krigen, men begynte så hos Selmer der han var fram til 1955 da han begynte på Borregaard. Der jobbet han helt til han gikk av med pensjon.

Arne Midtfield forteller at han aldri har hatt bil. Det var derfor sykkelen som i alle år var transportmiddelet til og fra jobb og fotballkamper.

Dommerkarrieren

Etter at den aktive fotballkarrieren var over, begynte Arne Midtfield som fotballdommer. De første åra dømte han kamper rundt om i distriktet, og brukte da også sykkelen til og fra

*Arne Midtfield har vært et engasjert medlem av Ise Sportsklubb.
Eier av bildet: Arne Midtfield*

kamp. Etter hvert fikk han større oppgaver, og forteller at han flere ganger dømte kamper der "Drillo" deltok for Østsiden. Dømming ble det også i Moss og Oslo, og det var da ofte en kamerat som kjørte han. Midtfield forteller at han var linjedommer i en landskamp mellom Norge og Finland på 60-tallet. Dommergjerningen var også årsak til at han var medlem av SFK 2-3 år. Det var fordi Ise Sportsklubb i 1962 ble strøket fra Fotballforbundets medlemsliste pga. manglene innbetaling av kontingent. Senere, da aktiviteten i Ise tok seg opp igjen, meldte han seg på nytt inn i Ise Sportsklubb.

Familien

Midtfield har ikke bare vært aktiv på fotballbanen. Han har hatt flere tillitsverv i klubben, og i årene 1950-53 og i 1957 var han formann.

Arne giftet seg med Ruth Henny Melleby, og de fikk 3 barn, May Britt, Rolf Trygve og Per Arne. Nå forteller han stolt om både barnebarn og 11 oldebarn. Fotballinteressen har også gått i arv i familien, og spesielt yngstesønnen, Per Arne, var i mange år aktiv på Ise-laget.

Ise Sportsklubb

Gjennom 90 år har "Sporten" vært en samlende faktor for folk i Ise-området. Både sportslig og sosialt har klubben hatt tilbud for både liten og stor. Riktignok har det gått opp og ned med medlemstall og interesse i disse årene, men nå er det en livskraftig klubb. Noen år har klubbdrifta ligget nede, men så har Ise-klubben reist seg igjen nærmest "fra asken", og i dag er aktiviteten stor på flere områder. Artikkelen her sier mest om de 70 første årene, da forfatteren ikke har hatt tilgang til de nyeste protokollene.

Starten

Høsten 1923 var det flere som ønsket å starte en sportsklubb på Ise. Primus motor var telegrafist Bjarne Johansen. Han kalte inn til møte i Foreningsborg. Der ble det valgt en komité som skulle forberede oppstarten. 12 menn møtte opp: Bjarne Johansen, Harald Mjørud, Birger Eriksen, Arne Bergsland, Ingolf Eriksen, Thorolf Bergsland, Sigurd Thue, Nils Nordli, Kristian Solberg, Arnold Labråten og Anton Solli. 23. nov ble klubben stiftet med Bjarne Johansen som formann.

Den nye foreningen fikk navnet Ise Sportsklubb, og formålet var å drive skøyte-, ski- og friidrett (se egen ramme). Grunnen til at fotball ikke sto på programmet, var at det allerede fantes en

klubb som het Ise Fotballklubb. Den var stiftet i 1917 og hadde egen bane på Bergslandjordene. Ise sportsklubb fikk låne denne banen, og når de trengte hoppbakke, brukte de enten Jansbakken eller Kampenesbakken. Skøytebane hadde de på Isesjø.

Ski- og skøyteløp

Det første skøyteløpet ble arrangert allerede søndag 24. febr 1924. 10-15-åringene gikk 500 meter, og Håkon Solberg vant med tiden 1,13. 15-20-åringene gikk både 500 og 1500 meter, og de over 20 år gikk 500, 1500 og 5000 meter. På 5000 vant Ingolf Eriksen med tiden 10.58,9. Til neste skøytestevne ble National, Mysen og Rakkestad invitert, men pga. isforholdene måtte

Ise Sportsklubbs fotball-lag 1925 :

Sittende foran: Nils Nordli, Johannes Arntzen, Godtfred Bergsland. I midten sitter formann Bjarne Johansen. Stående bak: Bjarne Borgen, Ragnar Berg, Olav Grønstad, Thorolf Bergsland, Einar Gabestad, Kristian Berg, Hans Knatterud, Ingvald Nordli

Fotograf: Ukjent Eier av bildet: Ise Sportsklubb

det avlyses. Det ble isteden arrangert et skirenn der løypa gikk fra Postkontoret (ved jernbaneovergangen) til Spydevold, videre over Bjønnås og ut på Vestgårdtangen, over Isesjøen og Verket tilbake til startstedet. Kristian Spydevold vant klassen for de under 18 år med tiden 1 t 10 min og 35 sekunder, mens Nils Nordli vant eldste klasse. Det ble samme dag også arrangert hopprenn i bakken nedenfor Jansberget. Lengste hopp var på 14 meter.

Skyting sto også på programmet

I 1924 meldte klubben seg inn i Østfold Distriktslag for idrett, og samme år startet de også opp en gruppe for salongskyttere som holdt til på Varden. Denne gruppa gikk ut igjen allerede i 1926 og dannet da sitt eget lag. Da Ise fotballklubb ble oppløst i 1925, gikk de fleste medlemmene inn i sportsklubben som nå også fikk fotballgruppe. Etter hvert var det fotballgruppa som fikk størst tilslutning, og de andre idrettene ble da mer eller mindre kuttet ut. En medvirkende årsak til det var de varierende føre- og isforholdene som gjorde det vanskelig å få til gode nok forhold for vinteridrettene.

En konkurrent

Arne Midtfield forteller at det tidlig på 1930-tallet ble forsøkt å starte opp en konkurrerende klubb. Det skjedde da 7 av lagets medlemmer i 1934 fremmet

forslag om å legge ned Ise Sportsklubb for så å starte opp et Arbeideridrettslag. Forslaget falt, og de 7 prøvde å starte egen klubb som skulle ha bane der Holt sag nå ligger. Oppslutningen om denne klubben ble imidlertid dårlig, og den ble derfor raskt avviklet.

Nedleggelse og ny start

På årsmøtet i 1942 ble det enstemmig bestemt at Ise Sportsklubb skulle legges ned. Dårlig oppslutning de 4-5 siste årene, og problemer med banen ble oppgitt som grunn. Den egentlige grunnen var nok at man ville være solidarisk med resten av idretts-Norge og ikke drive sport så lenge tyskerne styrte i landet. Da freden kom, startet man opp på nytt, og i løpet av få uker hadde klubben 72 medlemmer. I 1946 økte medlemstallet til over hundre; 74 menn og 29 damer.

Folk stilte opp på dugnader, og i tillegg til arbeidet med banen, bygde medlemmene dansegulv ved Snekkerstua. Det sto ferdig tidlig på sommeren, og det ble i løpet av sommeren og høsten 1945 arrangert flere dansetilstelninger med lokale musikere. Ise Sportsklubb arrangerte også 3 Fredsmarsjer (22. sept med 135 deltagere, 29. sept med 65 deltagere og 4. okt med 46 deltagere). Totalt var det 246 som tok fredsmarket.

Ny bane

I 1929 utløp leiekontrakten på

Fredsmarsjen

Under krigen hadde folk blitt sulteforet på det meste – også idrett. Det ble derfor bestemt at det skulle arrangeres fredsmarsjer over hele landet. Startkontingenten (2 kroner) gikk til gjenoppbygging av idretten på alle plan. Samtidig skulle det også være en konkurranse med Sverige der målet var å få flest deltagere. Norge vant suverent: 550.000 mennesker deltok i Norge, mens Sverige bare hadde 160.000 deltakere. Synnøve Gundersen f. Berby var 15 år i 1945. Hun husker at starten var ved Ise stasjon, og at de gikk veien mot Sarpsborg til de kom til bakken ved Nygård/Hovlandgarasjene. Der snudde de og gikk tilbake. Det ble sagt at det var 5 km hver vei. Både de voksne brødrene og moren deltok samtidig.

*A-laget fra 1953. Bildet er tatt på Brødløs stadion.
Foran: Julius Bergsland, Rolf Grønli, Oddvar, Bergsland
Midten: John Engen, Arne Midtfield, Leif Bergby
Bak: Gunnar Eng, Per Bergby, Odd Kristiansen, Reidar Bergby, Johan Larsen
Fotograf: Ukjent
Eier av bildet: Ise Sportsklubb*

Bergslandjordet, og økonomien var dårlig. Det så derfor svart ut, men medlemmene fikk etter 2 år til en midlertidig leieavtale for et flatt jorde på gården Nes. Banen lå nærmere Isesjø og Nes gård enn dagens bane. Først i 1936 ble det skrevet en kontrakt med grunneieren som ga klubben rett til å opparbeide en permanent sports plass nær bebyggelsen på Ise. Dessverre kom ikke arbeidet med sports plassen i gang før i 1939 da klubben fikk 600 kr fra Staten. Da krigen kom, stoppet alt arbeid opp.

Høsten 1945 startet så arbeidet med den nye sports plassen opp igjen. Medlemmene hadde gjennom utlodninger, fester og gaver klart å opparbeide et fond. Samtidig fikk klubben en kommunal garanti på 8000 kroner samt et bidrag på 2000 kroner. Arbeidet med banen skjøt da fart, og selv om det var problemer med å få tak i bl.a. store dreneringsrør, gikk arbeidet raskt framover. 23. juni 1946 var det klart for innvielse. Banen hadde totalt kostet 17 000 kroner. Sammen med tilskuddet fra Skjeberg kommune hadde medlemmene

Lover

Våren 1924 ble det satt opp i alt 10 paragrafer som skulle regulere klubbens drift. Her følger avskrift av de 4 første ut fra protokollen.

§ 1 Foreningens navn er Ise Sportsklub, og formaal er at drive skøite-, skisport, fri idræt og calonskyting.

§2 Som medlemmer kan optas enhver hæderlig mand der har fylt 15 aar. Intet aktivt medlem kan samtidig være aktiv medlem av anden forening der driver de samme idrætsgrener. Styret kan dog i enkelte tilfælder dispensere herfra. Utmeldelse og indmeldelse maa ske skriftlig til styret. Kontingenten betales forskudsvis med kr 5,00 pr. aar. Medlemmer som ikke opfylder sine forpligtelser, og ved sit optrædende gjør sig uværdig som medlem, strykes.

§3 Ved restanser av indtil 6 mnd kontingent varsles vedkommende: Styret har ret til at stryke medlemmer der rester kontingent for mer end 6 mnd. I fald et saadant strøket medlem ønsker sig indmeldt paany, maa tidligere forpligtelser først ordnes.

§4 Ethvert medlem er forpligtet til at overta de tillidshverv hvortil han blir valgt. Dog kan gjenvalg frabedes for like lang tid som vedkommende har fungert.

*Klubbhuset, gressbanen
og "Bingen"
Fotograf: Solveig Rød*

klart å skaffe til veie 10.000 kroner. Resten av kostnadene ble dekket gjennom lån, og de ca 3400 dugnadstimene som lagets medlemmer sto for. Et 4 meter høyt fjell ble sprengt bort, tusen kubikkmeter sten og to tusen kubikkmeter jord ble planert ut.

I 1953 ønsket klubben å løse inn tomta der banen lå. Det kom i første omgang ikke til enighet med grunneier, og saken gikk til retten. Ise SP fikk medhold, og tomta ble innløst i 1954 til den avtalte sum kr 1800.

Klubbhus

I 1947 begynte arbeidet med å bygge et avkledningshus med dusjrom. Bygget skulle være 12,5 x 6 meter og av laftet plank. Det var også planer om å sette opp en tribune. Samtidig med planleggingen jobbet mange medlemmer med

tilstelninger som fester i Varden, dans på dansegulvet, underholdningskvelder og basarer i Foreningsborg. Klubben hadde nå fått egen damegruppe som var ivrige medhjelpere. Våren 1947 kom den gledelige beskjeden at flere gårdbrukere i området ville gi gratis tømmer til klubben. Medlemmene hogg selv dette tømmeret, og det ble skåret på Isesaga i slutten av mars 1947. Høsten 1947 gravde man ut tomta til badstuhuset ved siden av det nyoppsatte avkledningshuset. Våren 1948 bygde medlemmene sittetribune med 3 benkerader av tømmeret som var til overs etter husbyggingen.

*8 – 10 årslaget 1983
Foran : ? Trond Frigaard, Magnus Hauge, Pål Bjørnar Strandli, Gjermund Bredholt, Lars Flåt, brd Halstvedt ?
Bak : Arne Glomsrud, ?, Tore Vidar Marthinsen, Jan Tore Ludvigsen, ?, Remi Iversby, ? , ? .
Fotograf: Ukjent
Eier av bildet: Ise Sportsklubb*

Behov for nytt klubbhus

På midten av 50-tallet var klubbhytta i dårlig forfatning, og man begynte å tenke på å bygge en ny. I 1960 forelå tegninger for et nytt klubbhus, men det ble problemer med å finansiere bygget. Fotballaget fikk derfor lov til å bruke kjelleren til nabo Kåre Løkkebråten som garderobe.

I 1971 ble det igjen fremmet forslag om å bygge nytt klubbhus. Planen var da at man bare skulle bygge kjelleretasje i første omgang. Foreningsborg og Varden ble brukt til medlemsmøter og fester. Trening foregikk både på Varteig skole, på SIL-hytta og på Hafslund skole. Da Foreningsborg ble revet pga omleggingen av riksvei 111, ble det enda større behov for et klubbhus. Ise skole var da blitt nedlagt, og klubben søkte Skjeberg kommune om å få kjøpe stedet. Rådmann Skau mente at stedet var usentralt i forhold til brukerne og foreslo isteden en leieavtale. Klubbens medlemmer pusset opp den gamle

skolen og fikk leie gratis en periode, men trening måtte fortsatt få plass på andre steder.

Det ble derfor stadig jobbet med planer for et klubbhus ved fotballbanen, og det ble undersøkt muligheter for å bygge sammen med HV. I 1977 kunne arbeidet endelig starte opp. En ivrig dugnadsgjeng godt hjulpet av HV-folk sto på fram til bygget sto klart til innvielse fredag 25.mai 1979. Bygget var på 200 kvm i 2 etasjer hadde en total kostnad på 465.000 kr. Planen hadde latt seg realisere med økonomisk hjelp fra STUI og HV, men ikke minst med en enorm dugnadsinnsats med over 5000 timer.

Drakter og fane

I 1932 kjøpte klubben inn 14 par bukser til fotballaget. De hadde lyseblå stolpe i sidene. Klubben hadde også tidligere hatt drakter med blå bånd. Arne Midtfjeld forteller at i hans tid som aktiv, spilte de i røde og blå drakter med stolpe i midten. I 1949 ble det

Formenn

Ettersom aktiviteten i klubben har vært varierende, dekker ikke protokollene alle år. Den siste protokollen som går fra 1974 og fram til i dag, har jeg ikke hatt tilgang til.

1923 - 25	Bjarne Johansen	1954-55	Per Bergby
1926 - 27	Einar Gabestad	1956	Hans Nordli
1928	Ragnar Berg	1957	Arne Midtfjeld
1929 - 30	Ingvald Nordli	1958-59	Rolf Egil Bergby
1931	Henry Jansen	1960	Kjell Eng ble valgt.
1932 - 36	Oskar Mjørud		Ragnar Jansen fungerte
1938 - 39	(Løvstad fram til sept. -38) så Hans Nordli	1961	Gunnar Delebekk
		1962	Ragnar Jansen
		??	
1940	B. Andersen valgt, men skulle flytte, så Arne Granholt fungerte	1969-70	Reidar Delebekk
		1971-72	Ragnar Jansen
		1973	Einar Emilsen
		1974	Ragnar Jansen
1945 - 48	Øivind Toftner	1975 - 76	Steinar Håkafoss
1949	Erling Eriksen	1977 - 78	Ole Jonny Hansen
1950-53	Arne Midtfjeld	1979 - 82	Per Arne Midtfjeld
		1983	Øivind Pettersen

Lars Flåt er formann i jubileumsåret.

*Liggende: Aina Delbekk Foran fra venstre: Heidi Kampenes, Mariann Rød, Lill Watvedt, Jane Bøen Førrisdahl, Marianne Hansen, Merethe Kampenes
Bak fra venstre: Steinar Rød (oppmann), Tine Viola Hasselgren, Ann Katrin ??, June Teigen, ukjent, Ann Charlott Pettersen, Jane Lund, Hilde Sørli, Stein Haglund (trener med sønn). Fotograf: Ukjent Eier av bildet: Ise Sportsklubb*

foreslått å kjøpe inn nye drakter med klubbmerke og nummer på ryggen, og samtidig ble det foreslått å utarbeide tegninger til egen fane. Dette ble ikke realisert, og med perioder med sviktende oppslutning om klubben, gikk det helt til slutten av 1960-tallet før spørsmålet igjen ble brakt på banen. Da klubben ble restartet, kom et ønske om endring i draktfarger. Etter søknad til kretsen fikk Ise Sportsklubb godkjent de grønne og hvite draktene klubben nå har.

Friidrett, håndball og damefotball

På 1920- og 30- tallet ble det arrangert både terrengløp og friidrettsstevner der man konkurrerte i både løpsøvelser, høyde- og lengdehopp, kulestøt, tresteg og diskos. Det ble også noen år rundt 1950 arrangert årlige terrengløp mellom Varteig IL og Ise SK.

Da klubben også fikk kvinnelige medlemmer, ble det forsøkt å starte en håndballgruppe, men pga lav oppslutning var det i perioder vanskelig å stille lag. Så tok interessen seg opp, og utover på 50-tallet spilte damene flere

kamper. i 1959 meldte Ise også inn et herrelag til serien, og i 1960 stilte klubben med et pikelag i håndball. Utover på 1960-tallet kom en ny "dødperiode". I 1980 startet man et pikelag i fotball, og damehåndballen klarte igjen å stille lag, mye takket være at Varteig IL hadde lagt ned sin håndballgruppe.

Aktiviteten i jubileumsåret

90-åringen Ise Sportsklubb er en sprek jubilant. Klubben har nå ca 200 medlemmer, de fleste barn og unge. Fotball er fortsatt hovedaktiviteten utad, men klubben stiller også pikelag i håndball. Hver uke møter unger opp til kurs i Hip Hop og Freestyle, og fredager er det fullt hus med aktiviteter og disco på "Isingen".

Klubbhytta er pusset opp innvendig og har fått nye møbler, noe som gjør at mange leier lokalene til private arrangement.

Den nye banen som ligger bak klubbhuset, har kunstgress og ved siden av den kom det i fjor på plass en "binge" som brukes av barn og unge daglig.

Avisstoff for 100 år siden

Vi fortsetter vår spalte fra ifjor med noen glimt av hva avisene skrev om fra Varteig for 100 år siden.

I 1913 var det fortsatt to aviser som kom ut i Sarpsborg : Sarpen – som utkom første gang i 1848, men ble lagt ned etter noen få utgaver. Så i 1854 startet Sarpen opp igjen og kom ut helt til 1942. Etter en pause under krigen startet avisa igjen i 1945 og holdt på fram til 1991. Glommen startet opp 1888 og holdt på fram til 1941. Den ble ikke startet opp etter krigen.

I 1913 hadde Glommen, som da kom ut daglig, 47 artikler el.l. som handlet om Varteig.

Veier

Tidlig på året var det flere artikler og annonser om veiforholdene i bygda. I 1908 ble det laget en plan for hovedveianlegg for strekningen Sarpsborg–Varteig–Gautestad stasjon. Her ble det bygget broer både ved Grøtet (Hafslundbanen) og Nipa. I 1913 var det strekningen Nordby – Nipa - Kultorp som ble behandlet i herredsstyret. Strekningen var på 1500 m og Amtstinget hadde vedtatt å dekke 1/3 av utgiftene. (Les mer om dette i Inga 1991)

Videre kan man lese at Amtets Veikasse har anskaffet en pukkestensmaskin som kan lånes ut til kommunale veianlegg. Herredsstyret vedtok derfor: *"Paa grund av den mislige tilstand hvori bygdeveien fra kirken til Sikkeland befinner sig, bør anledningen benyttes til at faa pukket en del større stene til bemeldte vei. I det der forusættes at lensmanden besørger at vedkommende veistykthavere i tilfælde paafører sine veistykker fornødent underlag av smaa-kamp eller kravpuk."* Samtidig bevilget man kr 500 til finpukk.

Samme år bevilget herredsstyret også kr 700 til reparasjon av Grytebrua.

En fattig kommune

Både veier, sosiale utgifter og utgifter til skolen var store utgiftsposter for en liten, fattig kommune. 28.mai har Glommen en artikkel om "Formue og indtægt i vort amt." Der går det fram at Varteig har den *"minst antagne av formue av amtets herreder"* – nemlig 1,2 mill kr. Berg har med sine 9,9 mill amtets største mens Skjeberg har 9,2 mill kr. Varteigs inntekt er også på bunnen – bare 250.000 kr, og det er bare Rømskog som har lavere inntekt – 150.000 kr fra 179 skatteyttere.

Vannstand

Mens årets store nedbørsmengder har ført til at Glomma har hatt høy vannføring selv på høsten, var det motsatt i 1913. 24. september kunne Glommen melde at vi nå hadde: *"Laveste vannstand i Glomma siden målingene begynte."* Ved Næs lense var vannstanden bare 2 fot og 8 tommer, noe som var langt mindre enn de to tidligere bunn-noteringene – 1876 med 3 fot 6 tommer, og 1911 med 3 fot 3 tommer. Dette ble sammenlignet med årene 1876 og 1879 da vannstanden i september var henholdsvis 16 fot 7 tommer og 16 fot 1 tomme. Normal høstvannstand ble oppgitt å være 12-14 fot. Man kunne altså frykte at det ikke ville komme noen høstflom, men som skribenten så fortrøstningsfullt avsluttet: *"Fra tidligere aar vet man jo at flommen ofte kommer saa sent som i oktober"*.

Denne spådommen slo imidlertid ikke

til, for 10. okt kom dette innlegget: *"Maa indskrænke driften. Den laveste vandstand som mindes"*. Da var vannstanden helt nede i 250 kubikk-meter pr. sek, noe som var helt på grensen for at Hafslund og Borregaards kraftstasjoner kunne ha full drift. *"Det er i alt 44.000 hestekræfter som de to kraftstationene præsterer, og derav gaar 6000 fra til Fredrikstad til lys og kraft. Man frygter betydelige indstillinger til vinteren, hvis ikke sterkt regnveir indtræder."* Jeg har ikke funnet noe senere utover høsten om denne saken, så da må man vel tro at regnværet har inntrådt.

"Forblødt"

Onsdag 24. april kunne man i Glommen lese om en *"enslig boende gammel arbeider oppe i Varteig"* som ble funnet liggende død på gulvet midt i en stor blodpøl. Rundt ham lå det glasskår fra en knust lampe. Dødsfallet

Illustrasjonsbildet over er fra Sarpsborg kommunes billedarkiv

ble først etterforsket som en mistenkelig hendelse, men *"etter obduktion og retslig efterforskning, er man nu nærmest tilbøielig til at tro, at der ingen forbrytelse foreligger."* Konklusjonen ble derfor at mannen måtte ha skåret seg på lampeglasset som var i stykker, og at han så døde av store blødninger etter dette.

Vi tar hånd om prosjektet

Vår spesialkompetanse er miljørettet prosjektarbeid innen generell infrastruktur. Spesielt gjelder dette innenfor feltene veg, vann og avløp, og da med hovedvekt på feltutbygging og saneringsprosjekter. Vi bistår også med tjenester knyttet til arealplanlegging.

Våre oppdrag omfatter alt fra skisseprosjekter via detaljprosjektering og byggeledelse til prosjektledelse.

Ingeniørfirmaet Svendsen & Co AS
Surfellingen 2, 1735 Borgenhaugen
Telefon 911 73 230 - www.svendsenco.no

Mystisk forsvinning

Ble Anton Christen Skoftebye offer for et roumord ? Dette spørsmålet opptok ikke bare folk i Varteig, men avisene både i Varteig og nabobyene hadde flere oppslag om dette mysteriet.

Den 10.10 i 1913 sto dette lille takkeskrivet i "Glommen" :

*Til Varteig menighet !
For den mig ved høstfesten på
Bredablik søndag den 28 september
ydede gave frembærer jeg herved min
høytidelige tak.*

*Den kommer mig vel med i min
trykkende stilling og er mig et kjærnt bevis
på deltagelse under min trange lod.*

Sofie Skoftebyhaugen

Hva kan vel ha hendt denne damen, tenkte jeg, siden det her både er nevnt "trykkende stilling" og "trange lod". Etter å ha spurt min mor, Synnøve Gundersen, kom jeg på sporet av en 10 år gammel "krimgåte". Onsdag 21. oktober 1903 sto det en liten notis i "Glommen" under rubrikken "Byen og Amtet":

En mand fra Varteig

A. Skoftebyhaugen, er forsvundet fra sit Hjem. Har sidst været seet paa en Kafe i Glengsgaden Torsdag Aften. Det ber? tas at han er forulykket."

Saken ble fulgt opp noen uker senere da avisa kunne fortelle at det tross inngående undersøkelser ikke hadde vært mulig å finne spor etter vartingen, og notisen avsluttes med:

"Man har ingen sikker Formening om han er omkommet ved Ulykke eller ved Forbrydelse. Undersøgelserne paagaar fremdeles."

"Sarpen" hadde fyldigere omtaler av saken. 24. oktober sto det under overskriften "Forsvundet":

"Vi havde i gaar besøg af en Kone som grædende fortalte, at hendes Mand, Anton Christen Skoftebye, i Varteig, havde været forsvunden siden Torsdag da han forlod Hjemmet for at reise til Fredrikshald og indkjøbe Bord til Beklædning af Vaaningshus samt Reparation af Fjøsbygningen. Han har sidst været seet paa en Kafe i Sarpsborg, hvor han ved 8 Tiden Torsdag Aften afhentede en kurv, han tidligere havde sat ind her paa Stedet. Den her nevnte Tid passer jo nok saa godt med Aftentogets Afgang hertil. Men at han skulde være kommen til Fredrikshald er ikke meget sandsynlig, da en Slægtning, hos hvem han pleier ta ind, naar han er her, ikke har set Spor af ham. Konen er bange for, at der kan være tilstødt ham en Ulykke, hvorfor hun vilde være taknemlig for Oplysninger fra Folk, som muligens har seet ham et eller andet Sted."

Sarpen har også en skikkelig beskrivelse av den forsvunne mannen og nevner at han antageligvis hadde ca 50 kroner i kontanter på seg:

"Manden er ca 53 Aar gml, har graa-sprængt Helskjæg. Han er iført sort, myg Hat, Stortrøie, samt Vadmelbukser."

Forsvinningsmysteriet har øyensynlig vakt oppmerksomhet langt utenfor Sarpsborgområdet, og det har nok vært fremmet flere teorier om hva som kan ha hendt med Anton Skofteby. "Sarpen" har nemlig 14 dager senere en indignert notis om enkelte avisers måte å omtale saken på:

"Den forsvundne Varteigbonde gjøres

i flere udenbys aviser til Gjenstand for sensationelle Betragtninger. Vi kan ikke tilbageholde den Bemerkning at det kanskje vilde være mer passende for disse ivrige Organer at søge sine Oplysninger hos Sarpsborgs 2 Aviser end gjennom Korrespondenter at udkolportere upaalidelige Efterretninger.”

Lenger ned i kommentaren kommer det klart fram at man i ”Sarpen” synes at andre aviser ”fråtser” i mer eller mindre ville spekulasjoner:

”Det turde ogsaa hende, at de udenbys Aviser stod sig paa at benytte disse Avisers (”Sarpen” og ”Glommen”) Maade at tage denne ubehagelige Sag paa.”

Hva hadde så skjedd med Varteigmannen ? Ja, det er det ingen som vet. Han ble aldri funnet igjen, og avisenes interesse for saken må ha blitt borte pga

andre saker, for saken omtales ikke mer verken i 1903 eller året etter.

På folkemunne skal det ha oppstått en teori om at han var blitt utsatt for et rovmord – 50 kroner var mye penger i 1903. Skofteby var ”hustømmermand”, og daglønna for denne yrkesgruppen oppgis å være kr 2,94 i år 1900. Både ”tjenestekarle” og ”drenger” hadde lavere dagslønn, så de 50 kronene representerte 1- 2 månedslønner. Det ble også sagt at liket var kastet i et hull på et anleggsområde ved jernbanestasjonen. Det passer med at han sist ble sett på kafeen i Glengsgata på vei for å ta toget til Halden. At liket ble dumpet i et anleggsområde, kan også forklare at det ikke ble funnet. Men noen sikker forklaring finnes altså ikke. Så forsvinningssaken – eller mordet – er fortsatt en gåte.

Anton Eriksen Skoftebye

Anton Eriksen Skoftebye ble født 1847 og antas altså å være død 1903. Han var 1. gang gift med Karoline Andersdatter (1856 – 1876) fra Finstad i Tune. Både kona og datteren Elise døde i 1876.

2. gang ble han gift med Anne Sofie Kristoffersen Kokkimbråten (1858-1925). Anton eide først Skofteby gnr 36, bnr 9. Den solgte han til sin søster og flyttet da til Skoftebyhaugen. I folketellinga fra 1900 oppgis han å være ”Hustømmermand”. Anton og (Anne) Sofie fikk 6 barn: Kristine f. 1881, Anna f. 1885, Edvard f. 1887, Kristian f. 1890, Elise f. 1893 og Einar f. 1895. Den yngste var altså bare 8 år da faren forsvant. (Les mer om Skoftebygårdene i Inga 2002).

**HAGE-
MASKINER a.s**

***Det du trenger til hagestell!
Gressklippere, snøfresere, motorsager o.a.***

Vesttorp, 1747 Skjeberg - Telefon 69 16 82 88 - Mobil 915 79 598

Multikunstneren som er kvart varting

Magne Furuholmen er kvart varting, men han beklager at kontakten med bygda dessverre ikke er der. – Far omkom da jeg bare var drøye seks år, og dermed forsvant nok mye av linken til familien i Varteig, sier multikunstneren.

Med farmor Julie fra søndre Brusevold og farfar Sverre fra nordre Furuholmen renner det mye godt Varteig-blod i årene til Magne Furuholmen.

Forbindelsene er mange og solide mellom den tidligere a-ha-stjernen og slekter i Varteig. Det gjelder både søskenbarn og tremenninger av hans far, og følgelig tre- og firmenninger av ham selv.

I en samtale bekrefter han sin kunnskap om Varteig-tilhørigheten, men sier at kontakten i stor grad opphørte da faren ble drept i en flyulykke i 1969.

Farmor fra Brusevold

Magne Furuholmens farmor var Julie Brusevold fra søndre Brusevold. Hun var nummer sju i en søskenflokk på ti, med Anna Gjertrud Kristine f. Faleide og Johannes Brusevold som foreldre. Anna var født i Nordfjord i 1877 og Johannes i Varteig i 1874. Barneflokken på søndre

Brusevold besto av:

Elise Kristine – født 20.10.1899.

Ragna – født 21.2.1901.

Lars Petter – født 19.10.1902.

Hans – født 16.5.1904.

Katrine – født 24.11.1905.

Olaf – født 12.5.1907.

Julie – født 25.1.1909.

Arthur – født 1.8.1910.

Arnold – født 27.3.1912.

Kristine – født 1.9.1913.

Anna dør 19.5.1947, Johannes 7.3.1953.

Farfar fra Furuholmen

Magnes farfar var Sverre Furuholmen, som vokste opp som nest yngst av fem søsken på nordre Furuholmen. Foreldre var Marie f. Mingeødegård og Martinius Furuholmen – hun født i 1863 og han i 1867. De fikk barna:

Arnt – født 14.9.1895.

Aksel – født 31.5.1896.

Einar – født 22.4.1898.

Asbjørn – født 5.7.1901.

Sverre – født 29.3.1909.

Arbeidsmarkedet var lettere i Oslo, og det gjorde at både Sverre og flere av de eldre brødrene søkte seg jobber der etter hvert som de ble voksne. Asbjørn var for øvrig dessuten mange år i Amerika.

Marie dør for øvrig i april 1930 – Martinius i mai 1945.

Magne Furuholmen – popstjerne og multikunstner med solide Varteig-røtter.

Kjentfolk med Varteig-røtter

Gode Varteig-gener utvikles og trives også utenfor bygdas grenser, og det kan være spennende å registrere kjentfolk med Varteig-blod.

I fjor fortalte vi om skiskytterne Tarjei og Johannes Thingnes Bø, med oldefar fra Basken, i år om Magne Furuholmen, med farmor fra Brusevold og farfar fra Furuholmen. Vår tanke er å gi deg én kjendis med solide Varteig-røtter i hvert Inga-hefte i årene framover.

Tre generasjoner Furuholmen på hytta i Enebakk i 1963. Vi ser Julie (født Brusevold) og Sverre Furuholmen bakerst. Til venstre bak står sønnen Kåre. Foran f.v. datteren Reidun, svigerdatteren Lise og niesen Gunvor Hysestad. Den blide pøkkjen foran er ett år gamle Magne Furuholmen. Fotograf og bildets eier: Liv-Berit Vatvedt.

Julie og Sverre bodde i Oslo resten av sitt liv. Sverre var i mange år selvstendig næringsdrivende der han kjørte lastebil på oppdrag på Oslo havn. Senere ble han arbeidsformann på havna.

Sverre dør 4.4.1985, Julie 21.12.1993. De ligger gravlagt på Nordre Gravlund.

Omkom i flystyrt

Kåre var en meget dyktig trompetist og spilte både i storband og i mange mindre grupper før han ble leder for popjazz-orkesteret Bent Sølves. Det var for øvrig sarpingen Kjell Karlsen som hadde startet dette orkesteret i 1967.

1. mai i 1969 omkommer fem av orkesterets besetning på seks i en flystyrt utenfor Drammen, på vei til spilleoppdrag i Sverige. Blant de drepte var også Kåre Furuholmen. Orkesteret hadde nettopp ferdigstilt en plateinnspilling – for øvrig Anita Hegerlands debut-EP – da ulykken skjedde.

Kåre var 20.4.1962 blitt gift med Lise (Annelise) Aasen. Hun var født 10.10.

1941, og de fikk barna:

Magne – født 1.11.1962.

Line – født 1.10.1965.

Lise, for øvrig lærer av yrke, giftet seg senere med Knut Førsum, og har to sønner fra dette ekteskapet.

Etablerte seg i Oslo

Kan hende hadde det oppstått søt musikk mellom Julie på Brusevold og Sverre på Furuholmen mens begge ennå bodde i Varteig, men ekteskap ble det ikke før 7. juli 1934. De ble viet i Trefoldighetskirken i Oslo, og fikk to barn:

Reidun – født 5.11.1938. Hun dør ugift 17.10.1986.

Kåre – født 27.2.1940. Han er født i Oslo, men blir døpt i Varteig straks etter krigsutbruddet. Muligens valgte småbarnsfamilien å bo en tid hos familien i Varteig, inntil forholdene kunne sies å ha normalisert seg igjen i hovedstaden etter tyskernes okkupasjon.

Feiret jul i Københavngata

Gerd Jensen på Brusevold (født i 1932) forteller om da hun og faren Lars i 1941 feiret julen hos hennes tante Julie og onkel Sverre i Københavngata på Grünerløkka. Da var jo Kåre og Reidun henholdsvis halvannet og tre år gamle.

– Mor døde i november 1941, og far og jeg ble invitert inn til tante og onkel i Oslo for å være der i julehelgen, forteller Gerd.

Gerd beretter om flere besøk hos Julie og Sverre – både i Danmarksgata og også da de flyttet til Stockflethsgate på Sagene.

Magne og Line

Både mor Lise og barna Magne og Line har vært svært imøtekommende overfor Varteig Historielag i arbeidet med denne artikkelen. Det følgende er derfor deres egen informasjon:

Magne giftet seg 8.8.1992 med Heidi Rydjord, født i Bærum 30.12. 1962. De har to barn:

Thomas Vincent Rydjord Furuholmen – født 19.4.1990. Han jobber for tiden i nordisk film- og TV-produksjon.

Filip Clements Rydjord Furuholmen – født 2.10.1993. Han var pr. april i år UB-jeger og korporal i Forsvaret, stasjonert ved Porsangmoen.

Line giftet seg 17.9.1994 med Einar Tørris Bonnevie, født 29.7.1964, og de har også to gutter:

Johannes Edward August Furuholmen Bonnevie – født 3.1.1996.

Carl Christian Cornelius Furuholmen Bonnevie – født 28.6.2000.

Multikunstneren

Popgruppa a-ha ble Norges mest synlige eksportvare etter at de gjorde internasjonal karriere på 1980-tallet. Allerede i fjerde klasse hadde Magne spilt i et band sammen med den ett år eldre Paul Waaktaar-Savoy, og de hadde også vært innom andre grupper da de i 1982 startet a-ha sammen med Morten Harket.

Bandet har solgt rundt 40 millioner musikkalbum og mer enn 70 millioner singler, ifølge wikipedia.no for 2012.

Nå er den kvarte vartingen en godt etablert og anerkjent bildende kunstner og skulptør, og åpnet så sent som i mai

Utnevnt til ridder av 1. klasse

Magne Furuholmen har blitt mye heder til del for sin innsats som musiker, komponist og kunstner.

Størst var det nok da Kongen i fjor utnevnte ham til ridder av 1. klasse av St. Olavs Orden for «innsats for norsk musikkliv», sammen med a-ha-kolleagaene Paul Waaktaar-Savoy og Morten Harket

Trioen ble i 2011 innlemmet i Rockheim Hall of Fame, og i 1998 fikk de Edvard-prisen for musikken til TV-serien Hotel Oslo.

Julie Brusevold og Sverre Furuholmen – trolig fotografert i forlovelsestiden. Fotograf: Ukjent. Bildets eier: Line Furuholmen Bonnevie.

i år en større utstilling i London. I tillegg har han skrevet mye filmmusikk, og han var opphavsmann til flere av a-ha sine kjente låter.

Søsteren Line har musikken som hobby, der hun er med i Kammerkoret Le Voci. Utdannelsen sin har hun innenfor markedsføring. Dessuten er hun ivrig slektsforsker, og har blant annet med innspill fra Varteig Historielag gått i dybden på sine aner i Varteig.

Kontakten mot Varteig

Selv om Magne Furuholmen ikke har kontakt mot Varteig, sier moren Lise at hun har flere gode minner fra mannen Kåres familie. Hans onkler på Furuholmen-siden bosatte seg jo i Oslo-området, og det samme gjorde blant andre søskenbarnet Jens Bergerud (hans mor Elise var eldst i barneflokket på Brusevold).

Ellers refererer hun også til besøk hos Kåres tante og onkel, Kristine og Arne Hystestad på Ise – og mannens søskenbarn Liv-Berit, Gunvor og Kjell-Arne.

– Disse traff vi også på Sagene, der

Lise Aasen og Kåre Furuholmen giftet seg 20. april i 1962. På høsten kom sønnen Magne til verden, og tre år senere datteren Line.

Fotograf: Ukjent. Bildets eier: Lise Før Sund.

var en søster av Julie.

Brusevold-slekta er jo tallrik, og som lærer sier hun at det alltid var mye å snakke om når hun eksempelvis møtte mannens søskenbarn Liv og John Dalene. Deres mor Katrine var også en søster av Julie.

Kilder:

”Slekt i øst og vest – Varteig-Stryn”

(Inger Louise Bergerud – 1992)

Folketellinger - kirkebøker

Muntlige kilder

Kåre bodde med familien da jeg kom inn i bildet, og vi traff dem på hytta vår i Enebakk, forteller Lise Før Sund. Kristine

Lekte med feriefolket på Furuholmen

Alf Glenne (født i 1936) minnes med glede når Furuholmen-familien kom til nordre Furuholmen på sommerstid. Da Martinius døde i 1945, ble gården feriested for de neste generasjonene – fram til Glomma Fellesfløtning kjøpte gården i 1949 for å flytte lenseanlegget fra Nes til Furuholmen.

– Det var selvsagt spennende for en guttunge når feriefolket kom fra Oslo, sier han. Det betydde nye lekekamerater, og kanskje også duft av storbyliv.

Gundersen Eiendom as

Helgebyveien 27

1734 Hafslundsøy

Tlf. 915 80 844 - 69 14 97 42

Kirketjeneren skulle ”udjage Hunde af Kirken”

Da ”kjærketjeneren” i Varteig fikk sitt arbeidsreglement i 1863, var et av de mer sentrale punkter at han hadde ansvar for å ”udjage Hunde af Kirken”. Nyansatt kirketjener var 25 år gamle Olaves Olsen Bergerud. Han sto for øvrig i funksjonen i 55 år.

Ettersom ”bikkjebestemmelsen” kommer som tidlig paragraf i reglementet for Olaves, skulle vi tro at det skyldes at det for 150 år siden var ganske vanlig at hundene gikk løse. Få hunder var kjæledyr i dagens forstand, og det var langt fra alminnelig at hundene skulle stå bundet.

Derimot sprang de løse, både i og utenfor gårdstunet. Når husbonden og hans familie dro til kirken i gudstjeneste, kan det nok hende at Tass og Fido slo følge. Når så kirkedøra sto på gløtt, så bikkja sitt snitt til å gå inn for å søke sin eier.

Dette må menigheten ha sett seg lei på, og derfor ble kirketjeneren pålagt å jage ut hunder som måtte ha forvillet seg inn i kirkeskipet.

Warthei Formandskab

Reglementet for kirketjeneren er for øvrig ført i pennen av Christen Rasmusen Furuholmen (1818-1881), etter forutgående behandling i ”Warthei Formandskab”.

Furuholmen hadde allerede i 1846 kommet inn i herredstyret for Tune og Varteig for en periode på to år, men var ute igjen fram til 1858. De to siste årene før Varteig ble skilt ut fra Tune, satt han i formannskapet – og var nok allerede da tiltenkt ordførervervet i selvstendige Varteig fra 1861. Furuholmen var ordfører fram til han ble lensmann i bygda i 1873.

2. mai i 1861 ble det første utkastet til reglement forfattet av Furuholmen, og revidert 14. februar året etter.

Det endelige regelverket for Olaves Olsen Bergerud ble signert 14. desember i 1863. Da var Olaves nettopp tilsatt som kirketjener.

At vi på denne måten kan presentere utdrag fra arbeidsreglementet i Inga, takker vi pensjonert lærer og organist Knut Bøe for – som har kopi av bestemmelsene.

Forsigtighed med Kirkens Kloker

I det tretten punkt store reglementet for Olaves Olsen står det blant annet at han ved hver gudstjeneste skal ”forestaae den almindelige Ringning, og om Høitidsdagene Kimning”.

Så er det presisert i egen paragraf at Olaves skal ”bruge

Utsnitt av reglementet for ”kjærketjeneren i Warthei”, som blant annet påla ham å jage løsbikkjer ut av kirkeskipet.

Olaves Olsen Bergerud
– som var kirketjener
i Varteig fra 1863 til
1918.

Fotograf: Kjellerød,
Sarpsborg.

Bildets eier: Birte Marie
Christensen

Forsigtighet med Kirkens Kloker ved
Kimning at disse ei beskadiges”.

Denne passusen må ses i sammenheng med at den største kirkeklokka var blitt skadet noen år i forveien, da det ble ringt i forbindelse med begravelsen til Jens Kullerud.

Olav Spydevold skriver i ”Varteig – en liten bygds historie” (1956) at klokka ble ”ringt i stykker, idet den fikk en stekk i nedkanten”.

Etter råd fra Kjeld Falksen Berger, som selv var gjørtler og støpte kirkeklokker, fikk man utbedret skaden – men lyden ble aldri helt ren igjen. Denne klokka ble erstattet med ny i 1913.

Rense Kirken for Snedrev

I reglene for kirketjeneren anno 1863 står det utførlig hvordan Olaves skulle låse opp og igjen kirken og kirkeportene, og hvordan han skulle dekke alteret til gudstjeneste – og ”naar Forretningene ere til endebragte ordentlig at forvare det hvormed Alteret dækkes”.

Likeså skulle Olaves ”besørge Kirken skuret” når det var nødvendig, han skulle tørke støv – og ”naar behøves

tillige for Snedrev”.

Han var også ansvarlig for å måke snø fra veien og opp til kirkegårdens to porter og videre opp til kirken.

Fyring i kirken vinterstid var selvsagt også hans ansvar, og han skulle ”besørge ilagt Kakkelomnene mindst en Time førend Gudstjenesten paabegynder”, samt ”føre nøie Tilsyn med Ilden”.

60 skilling for en grav

Kirketjenerens lønn i 1863 var 23 spesidaler i året. To år senere ble det lønnsforhøyelse, idet han fikk to spesidaler i påslag.

I reglementet er det for øvrig nedfelt hva Olaves fikk for å kaste opp graver:

”At foretage Gravning for et Voxent Lig om Vinteren 60 sexti Skilling og for et Barn indtil 14 Aar 36 treti og sex Skilling.” Sommerstid var betalingen henholdsvis 36 og 24 skilling.

Det blir også påpekt at ”ingen Grav maa være længere fra verandre en 12 Tommer”.

Det kunne også være snakk om ekstra godtgjørelse. Eksempelvis forteller Inger Louise Bergerud i sin bok ”Slekt i øst og vest – Varteig-Stryn” (1992) at Olaves i 1872 fikk to spesidaler og femten skilling for å ha ringt i tolv dager i forbindelse med Karl XV's død.

Lydig mot prest og klokker

Endelig tar vi med en formaning fra formannskapet i Varteig, nemlig at kirketjeneren skulle ”være Prest og Klokker lydig i kirkelige Forretninger”.

Det siste tror vi fort viste seg bare å

Kortvarig funksjonstid

Med 55 år som kirketjener kan man trygt slå fast at Olaves Olsen Bergerud stod for stabilitet. I årene før han ble ansatt 15. desember 1863 hadde det imidlertid vært hyppige skifter. På fem år hadde kirken hatt tre kirketjenere.

Mathis Olsen Brunsby var kirketjener i Varteig fra 1858. Hans Olsen Bergerud plass overtok i 1861, før Ole Jensen Brunsby fungerte et års tid fram til Olaves ble ”antaget”.

En skolelei gutt

Det gikk Olaves Olsen Bergerud vel her i livet – som bonde, kirketjener og ivrig i bygdas sang- og musikkliv. Skolegangen var det imidlertid ikke mye å skryte av.

Inger Louise Bergerud skriver i sin bok ”Slekt i øst og vest – Varteig-Stryn” (1992) at skoleprotokollene forteller om et stort fravær. Olaves begynte på skolen i 1846, og hans fravær var så stort at han høsten 1948 ble ”anmeldt”. Omgangsskolen skulle veksle mellom flere gårder, men fra våren 1850 virker det som om skolen ble lagt oftere til Bergerud gård enn hva som skulle vært normalt. Og når skolen ble holdt hjemme på Bergerud, møtte Olaves.

være en formalitet. Olaves sto nemlig i gjerningen som kirketjener i 55 år, helt fram til 1918.

Oppgaven som kirketjener forble for øvrig i familien da Olaves sluttet. En nevø av ham, Ole J. Bergerud, fikk 30 år som kirketjener, og hans sønn Øivind ti år. (Se artikkel om Ole og Øivind som kirketjenere i Inga for 2002.)

Stiftet kor

Olaves Olsen Bergerud – navnet ble også skrevet Olaus Bergerud – la også ned et betydelig arbeid innen kristen sang og musikk i Varteig. Blant annet stiftet han i 1877 det første blandede koret i bygda, og var også korets leder.

Olaves var for øvrig født 31. august i 1838. Han ble i 1870 gift med Oleane Torstensdatter Kultorp. Oleane dør imidlertid tre år senere av tæring, bare 24 år gammel, og i 1878 gifter han seg igjen med Birthe Marie Helgesdatter Strømnes. Olaves fikk i de to ekteskapene tolv barn.

I 1872 delte han foreldregården med broren Johannes. Eiendommen

Christen Rasmusen Furuholmen var ordfører fra 1861, og førte reglementet i penn. Fotograf: F. F. Lorentzen. Bildet er hentet fra ”Varteig – 1861-1991”

til Olaves ble gnr 3008 bnr 7, mens brorens halvdel ble bnr 9. Disse to Bergerud-gårdene ble slått sammen igjen i 1968. (Se gårdspresentasjonen for Bergerud i Inga for 1999.)

Olaves Olsen Bergerud dør 12. januar i 1926.

Kilder:

”Regler for Kjærketjeneren i Warthei” av 1863

”Slekt i øst og vest – Varteig-Stryn” (Inger Louise Bergerud – 1992)

”Kirken midt i bygda” – Varteig kirke 150 år, 1859-2009 Kirkebøkene for Varteig

Kirketjener i ny kirke

Da Olaves ble ansatt som kirketjener i 1863, var det bare fire år siden Varteig kirke ble innviet. Den hadde erstattet en kirke fra 1704, og ble innviet av prost Peter Fredrik Bassøe 25. november 1859.

Kirken er i tømmer, og bordkledning fikk den ikke før det året Olaves fikk stillingen som kirketjener. De tre første årene var det heller ikke ovner i kirken, men de kom på plass i 1862. Den ene ble kjøpt ny, den andre hentet fra kirken som brant i Sarpsborg.

Det var jo også i Olaves Olsen Bergeruds tid som kirketjener at det kom preste- og dåpssakristier. Det skjedde i 1894.

Vestre Kokkim Nedstu, gnr 3015, bnr 5 og 9

Vestre Kokkim ble midt på 1800-tallet delt i fire gårder. To av dem ble omtalt i Inga i fjor. Her omtales de to andre, som for øvrig ble slått sammen til et bruk igjen rundt forrige århundreskifte. Gården eies av Jorun og Gunnar Kullerud, som er andre generasjon på gården. De overtok gården 15. januar i 1985.

Kokkim Vestre ligger svært idyllisk til i Kulleruddalen. Stedet ligger sydvendt til, noe som gir veldig tidlig vår – det betyr mye når jorda skal brukes, og det betyr mye for trivsel i hverdagen. Etter en snørrik vinter kan snøen ligge dyp nede i bakkene, mens det på Kokkim er barmark, og blomstene titter her opp tidligere enn mange andre steder. Topografien i området er svært spesiell. Det er også et yrende fugleliv. Bl.a. forteller Gunnar Kullerud at den gule erla, Vintererla, hekker her. Det har den gjort i nærmere 20 år, og hvert år kommer det en ornitolog fra Sarpsborg for å ringmerke de sjeldne fuglene. Blomsterprakten er særegen, spesielt på forsommeren. Vi vet også at Solblommen, eller St. Hansblomsten (Jonsokblomsten) som er et navn som brukes lokalt, vokser flere steder i området. Den er for øvrig utrydningstruet. Nåværende eier har anlagt en dam i et eksisterende bekkeløp – noe som setter

prikken over i-en. Her kan en virkelig finne roen om en skulle ønske det.

Foreslått som landskapsvernområde

Det synes naturlig at området var foreslått som landskapsvernområde i forslag til Generalplan for Varteig kommune i 1973. Begrunnelsen skjønner vi godt: *«I landskapsmessig sammenheng har en her å gjøre med et område som er ganske spesielt i Østfold. Egenart er områdets steile topografi som gir det et «vilt» preg. Ved foten av de steile bergformasjonene ligger til dels mektige urer, og her finnes ofte en meget frodig vegetasjon med stort innslag av lauvtrær. Lauvskogen ligger også som fine bånd på begge sider av Kullerudbekken. Bekken går sine steder i stryk og ga tidligere grunnlag for mindre mølle- og sagbruksvirksomhet (ruiner i området), andre steder danner den fine kulper. Innslaget av dyrket mark er også viktig.»*

Om oppdeling av Kokkim fra en til

åtte gårder: Se Inga 2012, side 54.

Gården Kokkim en vakker sommerdag ca 2007.

Fotograf og eier: Jorun Kullerud

Kokkim

Gårdsnavnet Kokkim har blitt forandret flere ganger fra første gang det nevnes i 1397. Olav Spydevold skriver i Varteigboka (1956-utgaven): *«I Rødeboka sies i 1397 at Varteig prestebol eier 1 øretugsbol i Kokhæimi.»* Etter den tid ser vi navnet skrevet som Kokheim, Kokkinn og som nå; Kokkim. Navnet Kokkum har også vært brukt i enkelte sammenhenger via det offentlige. Kåre Hoel har i sin bok Bustadsnavn i Østfold tatt for seg navnet, og kommet fram til bl.a. følgende: *«Kokkr = klump, kjennes fra målføret her i Østfold - å slå kokk,- å knuse harde jordklumper etter harving.»* Videre skriver Hoel at *«Kokkum i Varteig ligger like nedenunder en høy, bratt og rund fjellkulle (Hønnås), og ellers i et svært kupert terreng. Det er derfor grunn til å anta at forleddet har betydningen rundaktig høyde. Etterleddet heim betyr som kjent bosted/gård.»*

Gården er en del av Vestre Kokkim, og var i sin tid en del av en større eiendom, som i tillegg omfattet Kokkimbråten og Øst-Kokkim. Gården skal tidligere ha vært eid av Gryte-ætten. I Inga 2012 kan vi lese at folket på Gryte skal ha prosedert om gården gjentatte ganger på 1600-tallet. Videre leser vi at gården i 1723 og i 1801 utgjorde to bruk, østre og vestre. I 1838 var det fire bruk, og i 1903 i alt fjorten bruk og parseller. – Så langt fjorårets Inga.

Bruksnummer 9 blir fradelt

På Vestre Kokkim bodde i sin tid John Amundsen (f. 8/8-1767 på Tolfsby i Rakkestad – d. 20/1-1833 på Kokkim) og Marthe Enersdatter (f. 30/4-1786 på Kokkim – d. 17/10-1849 samme sted). De hadde følgende barn:

1. Anne Marie f. 22/3-1810
2. Eilert f. 7/11-1812
3. Amund f. 27/5-1815
4. Helene f. 19/12-1817 (dør som barn)
5. Helene Marie f. 25/6-1820, d. 24/2-

1821

6. Hans Petter f. 9/2-1826 (dør som barn)

7. Hans Petter f. 26/6-1827 (se Inga 2012 for mer vita).

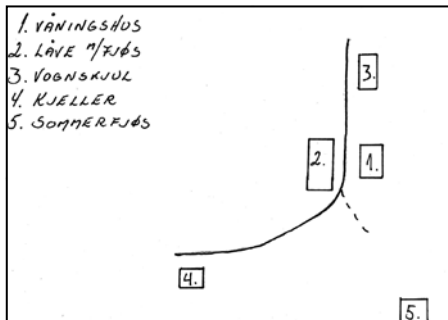
Etter Johns død i 1833 ble gården drevet av enken Marthe og sønnene. I 1843 overtok eldste sønn Eilert Johnsen en halvdel av farsgården, bnr 9.

Vi finner en svært innholdsrik delingsforretning fra 1843 når sønnen Eilert overtar halve eiendommen etter sin mor. Der står det blant annet:

«Med hensyn til Bygningerne opgav Enkens Laugværge at Kjøberen allene er solgt Stalden og den nordre Lade, hvilken skal afskjæres saaledes at Laaven beholder den fulde Laft. Videre er ikke Kjøberen overdraget af Bygningerne; dog er han givet Ret til at beboe og benytte disse i Fælleddskab med Enken indtil 18 Febr 1844, til hvilken Tid han skal have bortført (merk uttrykk) Stalden og den ham tillagde nordre Lade om saadant fordres af Enken; derimot er det en Selvfølge at saavel Tomterne som Tøiet tilhører Enken; - i hvilket Alt Eilert Johnsen, paa Oppfordring, samtykkede..»

Eilert gifter seg – første og andre gang

Eilert giftet seg i 1842 med Anne Olsdatter Kullerud, født i Rakkestad 25/6-1816, konfirmert i Varteig 1831. Særlig langt kan vi ikke si at han dro da han skulle gå på frierfotter. Det ble et ganske kortvarig ekteskap, da Anne døde allerede i 1845. Anne døde 29. jan, bare noen dager etter at sønnen Arne

Omtrent slik lå husene på bnr 9. Alle er for lengst borte, de siste som forsvant var kjelleren og sommerfjøset, ca 1960.

ble født den 13. jan 1845. Arne Eilertsen Kokkim ble bestefar til Einar Andersen som mange husker fra butikken på Tangen, og dermed oldefar til Kjell Tangen Andersen.

Eilert giftet seg på nytt i 1846, denne gang med Gunnild Marie Syvertdatter (f. 23/11-1825) fra Onsaaker Plass, Vaaler. Vi har funnet følgende barn etter Eilert og Gunnild:

1. Johan (29/11-1842 – 20/12-1899). Johan overtok senere gården.
2. Amalie (f. 21/03-1847, d. på Kokkim 23/9-1859).
3. Maren Sofie (f. 13/01-1849)
4. Edvard 16 år (f. 17/10-1850). Edvard var en stund deleier i gården,

men er ikke registrert i Varteig under folketelling for 1875, og vi vet ikke hvor han har tatt veien.

5. Sigvard (f. 10/8-1852). Om Sigvard leser vi senere at han var losjerende hos Fredrikke og Anders på Berger i 1875 – ugift, sykelig og delvis fattigunderstøttet, «Hjælper forresten Husfaderen».

6. Karen (Karine?) Johanne (f. 13/7-1854 – d. av Nervefeber 16/1-1870, på Kokkim)

7. Oline Maria (f. 10/2-1857)

8. Grethe Sofie (f. 4/1-1859). Hun finner vi igjen i Larvik i folketelling for 1885.

9. Amalie (f. 17/10-1860)

10. Marthinus (f. 16/2-1863)

11. Anne Marie (f. 11/08-1869)

Alle barna var født på Kokkim.

Jobber på fabrikk

I folketelling for Asker i 1875 finner vi igjen Gunnild samt fire av barna; Oline, Grethe Sofie, Amalie og Marthinus. De

Gården på 1950-tallet. Her ser vi flere av de husene som er borte; låven/fjøset på bnr 5, og vognskjul, sommerfjøs og kjeller på bnr 9 (sommerfjøset ser vi så vidt taket på i høyre billedkant, på skrått opp for kjelleren). Flere av havnebakkene er nå beplantet. Bildets eier: Gunnar Kullerud
Foto: Widerøe

bor og jobber da i Christiania Tændstikfabrik. Gunnild oppgis da å være enke, samtlig av barna ugift.

En kan bare tenke seg hva som har vært årsaken til at Gunnild tok med seg minst fire barn og flyttet til Asker. Sannsynligheten for at det var nøden som tvang, er nok stor.

Det må nevnes at det har vært lett grundig i kirkebøkene både etter Eilert og de barna vi ikke vet noe om, uten hell.

Yngre krefter overtar

I Utskrift av Pantebok II (1855-1860) finner vi Skyldsætningsforretning No 34 fra Eilert Johnsen til eldste sønn Arne Eilertsen. Dette gjelder gnr 3015 bnr 7, og er et område øst for bekken, samt en del av skogen nær delet mot Rakkestad. I Inga 2012 leser vi at dette ble solgt til Eilerts onkel, Hans Petter, på 1880-tallet.

I 1867, datert den 23/2, finner vi skjøte fra Eilert Jonsen til sønnene Johan og Edvard. Prisen ble satt til 400 spd - inkludert kakkelovnen. Da var Johan 22 år og Edvard 18. Den eldre sønnen Arne, født i 1845, hadde på dette tidspunkt gjennom noen år vært tjenestegutt hos sin mormor Anne Evensdatter på Kullerud Framstu. Han overtok senere Kullerud etter sin onkel Anders Olsen (Inga 2010).

Fra den 30/11-1875 står Johan som eneeier av bnr 9. Da overtok han bror Edwards del og fikk den lagt til sin egen del.

Johan var gift med enke Hellene Marie

Olstdatter (f. 1840, død av «Mavekrampe» den 14/8-1891. Død på Kokkim). Barn:

1. Julie Marie (f. 16/12-1871),
2. Gunnerius (f. 15/6-1875, flyttet til Kristiania i 1898), I ft. 1910 finner vi «Gunnerius Kokkem» som kjøbmand i musikhandel i Graabrødregate 14 i Tønsberg, sammen med kona Alma (f. 2/4-1891 i Røken) og sønnen Just (f. 30/9-1910).
3. Ole (23/9-1879 – 28/12-1880)
4. Anna Otilie (f. 9/4-1882). Når en sjekker konfirmasjonsdagen til Anna Otilie i 1896, oppgis hun da å bo på Kokkim.

Under folketelling i 1875 var også konens to døtre boende i huset: Grete Anette Andersdtr f. 10/7-1865 sannsynligvis på Kullerud, samt Maren Oline Andersdtr f 16/2-1868 på Rognerud, begge med far Anders Johannesen.

Johan Eilertsen dør i følge kirkebøkene på Gryte den 20/12-1899 – altså ikke på Kokkim. Deretter forblir gården i familiens eie fram til 1902.

I folketelling for 1900 står Anders Eriksen f. 1872 (sønn av Pernille og Erik på bnr 5) oppført som gårdbruker, sammen med kona Matilde Olsdtr f. 25/11-1879 – død 5/5-1903, sønnene Einar f. 1898 og Sigurd f. 1899, samt en tjener, Marie Edwardsen f. 1884, som hin folketellingsdag var «paa besøk paa Strømnæs.» Anders var på det tidspunkt «lænsarbeider og gaardbruker.» Det vites ikke hvor lenge denne familien bodde her, men sannsynlig er det vel at neste eier flyttet inn ved overtakelse. Muntlige kilder sier at Anders flyttet til sin mor Pernille på nabogården da han

Christiania Tændstikfabrik

Mor Gunnild og de fire yngste barna fra Kokkim har tydeligvis vært av de første som fikk jobb på Christiania Tændstikfabrik i Asker. Den ble nemlig startet 26/1-1875. Vi leser at av 69 ansatte, var 28 av dem barn under 15 år. Det var en helsefarlig arbeidsplass disse ungene (og de voksne) hadde. De var utsatt for å få sykdommen fosfornekrose. Det innebar at de risikerte å måtte meisle bort deler av kjeven. Fabrikken ble for øvrig nedlagt etter en brann i desember 1895.

Kilde: ableksikon.no.

ble enkemann i 1903. Dersom dette stemmer, har ikke neste eier flyttet inn før drøyt et år etter overtakelse. Siden det ikke finnes noe i panteregisteret som tilsier at Anders Eriksen har eid stedet i dette tidsrommet, ser vi muligheten av at han kan ha forpaktet gården.

Gården ut av familien – for noen år

Vi finner følgende i panteregisteret: «Attest om at Gunerius Johannesen, Marie do og Anna do er eneste og myndige arvinger efter Johan Eilertsen. Dat. 1 / 2. Tgl. 4/3-1902.»

26. januar i 1902 skjøtes bnr 9 over fra ovennevnte arvinger til Julius Andersen Ørka, f. 9/8-1872. Han var gift med Elise Augusta Andersen, født på Lundeberget i 1873. Bryllupet fant sted den 28/4-1895. Julius var forøvrig onkel av Ole Hilmar Kullerud som senere ble eier av gården. (Julius var bror til Oles far Ludvig Hilmar. Julius kjøpte og flyttet senere til Nordre Brenne, mens Ludvig flyttet til Kullerud. Brødrene kom fra gården Ørka, se Inga 2008.)

Kjøpesummen var kr 3.500,-. Julius Andersen bodde på bnr 9 under folketellingen i 1910, sammen med kona og en pleiesønn, Paul Pedersen f. 1/1-

1897. Julius og Elise Augusta fikk senere barna Anni Judith (15/10-1918 – 11/9-1987) (gift Moen) og Else Amanda f. 30/5-1923, (død i Skjeberg). I 1900 bodde Julius og Elise Augusta på Ørkaplads (Køia), hvor broren Ludvig senere bodde (Inga 2009).

Tilbake til familien etter Eilert – for en kort stund

Etter å ha eid gården i drøyt 10 år, solgte Julius den til Edvard Arnesen (f. 26/8-1888) for samme sum han selv kjøpte den for, kr 3.500,-. Edvard var sønn av Arne Eilertsen, og dermed sønnesønn av brukets første eier, Eilert. Edvard skal være kjent som Edvard Hagen (Hesthagen), og var født i 1887. Han eide stedet i kun halvannet år, fra 25/10-1912 til 15/5-1914.

I følge Ole Kullerud skal enten Edvard eller Emilie Olsen Bøe ha vært siste beboer på bnr 9.

På bnr 9 var det tre kjente hus; våningshus, låve som ble revet rundt 1920, samt vognskjul revet i 1931. Vognskjulet lå for øvrig på samme sted som nytt vognskjul senere ble satt opp. Vi vet ikke med sikkerhet når våningshuset på bruket ble revet, og når

Uløselig skredderregning

På månedstinget den 7. april 1885 ble en sak behandlet som sier litt om hverdagens alvor. Vi leser: «Aar 1885 den 17de Marts blev efter Forlangende af Overrettssagfører Olsen paa Skredder Mathisens vegne Exekution afholdt paa Gaarden Kokkim hos derboende Johan Eilertsen osv..» Vi forstår at Johan har misligholdt et utestående beløp pålydende kr 58,-. Med alle omkostninger kom det opp i en sum på kr 71,80. Vi leser videre: «Debitor ikke tilstede, men hans Kone, der ikke kunde betale kontant, opgav til utlæg:

1 kø, der værdsættes til kr 80,-.

Indeværende Aars Avling av alle Slags paa Debtors Andel af Kokkim, hvilken avling nu ikke kunde taxeres.» Det eksisterte en lov som sa at i slike tilfeller skulle debitor alltid sitte igjen med verdier for minimum kr 120,-, det være seg i løsøre og andre verdier. «Der forbeholdes Debitor rett at undtage for dette beløb. Oplæst og sluttet. M.Larsen. Ch. Olsen. Olaus Eriksen.» Så antar vi da at det utifra dette gikk bra med familien på Kokkim, tross handelen med skredderen. Etter det vi leser, hadde de sannsynligvis ikke verdier for såpass som 120 kroner, og slapp nok dermed å betale gjelden – eller i hvert fall deler av den.

det sist bodde folk der. Dog vet vi at Ole Kullerud kunne huske bolighuset fra sin barndom, på 1920-tallet.

Samme eier på bnr 5 og bnr 9

Edvard overdro altså til ny eier i 1914. Salgssummen var den samme for tredje gang på rad, nemlig kr 3.500,-. Denne gang var det Anders Eriksen som var kjøper. Anders bodde, som vi leste, på bruket i 1900. Anders hadde fire år tidligere overtatt foreldregården fra sin mor, Pernille. Dermed startet en ny epoke på den delen av Kokkim, i og med at det ble ett bruk – drøyt 70 år etter at bnr 9, som det første, ble utskilt fra hovedbruket.

Det må her nevnes at siden fradelingen av både nr. 9 og nr. 5 på 1840 og -50 tallet, har det blitt foretatt en del salg fra begge brukene. Kan bl.a. nevne salg fra Eilert til Kristen Furuholmen og Andreas Christensen i 1860, dette gjelder bl.a. av en del av Kokkimosen. I 1860 døde Amund, og da solgtes fra boet en del innmark og utmark, (Stærtopp – se Inga 2012), i hht skyldsettingsforretning av 28/11-1860, tgl. 3/6-1861. I tillegg ble det solgt en parsell fra Eilert til Hans Petter i 1862, - samt en parsell fra Johan Eilertsen

til Hans Petter i 1882, et område kalt Tronsebraaten.

Bruksnummer 5

I Spydevold-boka leser vi at Amund Johnsen f. 27/5-1815, døpt 4/6-1815 – bror av Hans Petter og Eilert og født på bnr 7 m.fl. - fikk fradelt sin halvdel av det som var igjen av farsgården etter forrige deling. Dette skjedde i 1850. Vi leser i panteboka for Tune sorenskriveri: «Aar 1850 den 27.de September blev efter Forlangende af Brødrene Amund og Hans Petter Johnssønner en Delings-Forretning afholdt paa Bruget Vestre Kokkinn.» Som i delingsforretningen til bnr 9, er det også her svært nøyaktig beskrivelse av hvor de forskjellige delemerkene er. I tillegg finner vi noe ganske artig: «Derefter Vaaningshuset samt Kjældereren og Sommer-Fehuset skal tilhøre den nordre Ind-Eiendom og Vinter-Fæhuset samt Vaaningshuset tilhører den søndre, og da den største Deel af Husene staaer paa den nordre Ind-Eiendom, skal sammes tomter være ryddiggjorte til førstkommende St.Hansdag. .. Videre: Da Intet videre var at dele, blev de saaledes enige om, at den søndre Deel af Ind-Eiendommen, og den nordre Deel af Havnen, og den søndre Deel af Skoven samt Vaaningshuset og Vinter-Fæhuset skal tilhøre Amund; og den nordre Deel av Skoven, samt førnævnte Huse, nemlig Love, Lade, Sommer-Fæhus og Kjælder, Vinduene og den bedste Dør af Vaaningshuset skal tilhøre Hans Petter.»

Idyll i Kulleruddalen.
Her kan en virkelig finne roen en sommerkveld med fuglesang og lyden av sauebjeller.
Fotograf og eier:
Karin Kullerud Ek

Her må det tillegges at husene på gården ved dette tidspunkt lå ca 100 m lenger vest for der husene på Ole Kokkims gård ligger idag (se Inga 2012). Utifra det som står skrevet her, nemlig at Amund fikk bl.a. våningshuset – (riktignok uten den beste døra og vinduenel) - kan en faktisk forstå det slik: Det våningshuset som idag står på bnr 5, kan opprinnelig ha stått på Hans Petters gård ved Hønnås. Nå leser vi i Inga 2012 at våningshuset på den gården ble oppført i 1880, så om brødrene virkelig har gjort det som står i papirene, vil en nok aldri få fastslått. Men slike papirer kan sette tankene i sving...

Kort ekteskap

Amund var gift to ganger, første gang med Elisabeth Torstensdatter Småberg f. 16/2- 1823. Elisabeth og Amund giftet seg den 30/1-1852. Elisabeth døde 24/4-1853, «8 dager efter Forløsning av et dødfødt Barn.» I og med at Amund fikk fradelt sin gård i 1850, er det grunn til å tro at han og Elisabeth flyttet inn der da de giftet seg.

Skaen-slekta

Deretter giftet Amund seg den 10/3-1854 med Pernille Marie Nielsdatter Skaen f. 13/9-1830 fra Skaen i Skjeberg. Hun var da 23 år og «pige på Kokkim.» Hun var datter av Niels Hansen Skaen og Inger Rasmusdatter Kongsrød. «Skaenslekta» er for øvrig et begrep i Varteig – enten er du «Skane» eller så er du ikke! Pernille var et av 12 barn – 6 jenter og 6 gutter – 6 med blå øyne – 6 med brune øyne – til overmål skal det ha vært 3 jenter med brune øyne, 3 jenter med blå - likeledes med guttene.

Pernille hadde da en sønn med Lars Olsen Bøe – Johannes Larsen, f. 9/3-1852, født utenfor ekteskap. Johannes var gift to ganger og hadde minst seks barn. Han var blant annet farfar til Ingemann Glenne.

Amund og Pernille

Amund og Pernille fikk barna:

1. Julius f 12/7-1854. Han var gift to ganger og eide en av Lunde-gårdene (se Inga 2006). Julius betegnes som selveier på Kokkim da han i 1883 ble gift med Maren Oline Olsdatter fra Høkelia, f. 1854 (se Inga 2012, Stærtopp).
2. Inger Maria f. 6/6-1856, forblir trolig ugift.
- 3+4. Tvillingene Rikkard og Edvard, f. 25/4-1858 (Rikkard dør 19/5-1859, Edvard dør 26/5-1859).

Den 6/4-1860, i en alder av 39 år, dør Amund Johnsen Kokkim.

Erik og Pernille

Enken etter Amund, Pernille, giftet seg på nytt den 31/10-1862, denne gang med «Ungkar og Arbeider» Erik Paulsen (18/9-1821 – 7/2-1917). Han var fra Halvorsrød i Tune (se egen artikkel om Erik på slaveriet).

Pernille og Erik fikk barna:

1. Richard (2/1-1863 – 22/2-1942), gift den 8/5-1885 med Inger Marie Kristensdatter Brenne, (14/1-1857 – 22/2-1942). Ekteparet eide Stærtopp før de kjøpte Snoppestad (se Inga 2012).
2. Gothard (6/1-1865 – 18/10-1876)
3. Karoline (12/3-1867 – 31/1-1877)
4. Nikoline Elise (12/10-1869 – 21/2-1872)
5. Anders f. 21/2-1872 (framtidig eier)
6. Anton (2/6-1874 – 12/12-1959). Han var gift med Maren Johansdatter (11/4-1887 – 12/9-1973). De bodde på Lillehovden i Tune og fikk åtte barn. Anton var bestefar til bl.a. Rolf Hovden (sønn av Håkon) som vi husker fra NRK TV-Sporten, og til Ann Margrete Øvstegård (gift m gullsmeden på Rakkestad, datter av Gudrun.)
7. Godthard f. 27/1-1878. Han giftet seg den 30/12-1898 med Oline Olavesdatter Moene f. 19/5-1880. Denne familien bodde noen år i Fredrikstad før de flyttet til Oslo.

Anders Eriksen med hustru Mathilde (Tilla) og barna Sigurd og Marius.

Bildets eier: Marit Johansen Fotograf: Leverin

Erik Paulsen døde den 7/2-1917, kona Pernille 16/3-1918. Begge døde hos sønnen på Glende i Skiptvet.

Forut for dette hadde Pernille og Erik en tid bodd i en kvistleilighet i Fredrikstad, hos huseier Petra Hønstvedt. I samme huset bodde for øvrig også datter Marie (Inger Maria) fra Pernilles første ekteskap. Hun skal ha drevet symaskinforretning i Fredrikstad.

Om kvernene

I et tidligere skadesløsbrev kan vi lese dette utdraget:

«Forpaktningkontrakt av 6. tgl. 7. mars 1851 fra Eilert Johnsen (oppsitter

bnr 9) til Amund Johnsen (oppsitter bnr 5) paa et vandfald i Kullerødbekken til opførelse av kværnhus mot at utstederen nyder fri formaling av 4 tønder havre aarlig.»

Dette forteller oss at plassering for kvernhus i fossen ble forpaktet fra huset ble oppført, sannsynligvis i 1851. Ifølge Spydevold lå Kokkimkvernen «nedenfor og på sydsiden.» (Les om kvernene i Inga 2010.)

I panteboka for perioden 1855-1860 kan vi lese om en delingsforretning mellom Arne Eilertsen og Eilert Johnsen på et område langs bekken. Det bemerkes der at kjøper og selger ikke skal nektes vei over hverandres eiendom.

I tillegg leser vi bl.a.:

«Likeledes skal Amund Johnsen have Vei fra Bygdeveien til sit Qværnehuus som forhen..»

Dette må bety at den nederste kverna i Kullerud-bekken i sin tid har tilhørt bnr 5. Deretter ble den solgt til Kokkimbråten: *«Kjøpekontrakt fra Erik Paulsen, angivelig gift med Pernille Marie Nilsdatter til Andreas Christensen Kokkimbraaten om et Kværnhus i Kullerødbekken for 45 spd. Datert 31/12 1862, tgl. 9/3 1863.»*

Her er også kun selve kvernhuset nevnt, det kan derfor se ut som om tomten fortsatt ble forpaktet.

De' får beræ dår som følk

Straks etter krigsutbruddet i 1940 - trolig en dag i mai - hadde Anders Eriksen Kokkim vært en tur i byen. Som så ofte før, stakk han innom Minda og Sigurd Bøhaugen som den gang bodde på Kokkim-skolen. Anders var grandonkelen til Sigurd, bror av Sigurds morfar Rikard på Snoppestad. Anders var god til å fortelle historier, og i pratene på kjøkkenet kommer det fra Anders:

- I da' har jæ vært i by'n å talæ me' tyskræne.
 - Å jasad, sa Minda, spent på fortsettelsen.
 - Ja, å de' sa jæ te døm, at ske de' veræ her, må de' beræ dår som følk. Å de' låfte døm!
- (Historien har vi blitt fortalt av Arne Bøhaugen.)*

Faksimile av skjøtet hvor Pernille på Kokkim overdrar gården til sønnen Anders Eriksen 29. april i 1910

Anders overtar

I år 1910 overdras gnr 15, bnr 5 fra mor Pernille til sønnen Anders. Kjøpesummen er kr 2350. Under navnet til Pernille står det for øvrig «m.p.p.» - med påholden penn.

Anders var gift to ganger – første gang med Mathilde Olsdatter Tangen, den 27/12-1896. Mathilde var født ca 1880 og døde på Sælid 5/5-1903. (Se egen sak om kransekassene). De fikk barna:

1. Einar Oluf (8/3-1898 – 28/6-1901)
2. Sigurd (26/4-1899 – 21/7-1987)
3. Marentius (Marius) (8/12-1900 – 7/4-1960)
4. Marie (21/12-1902 – død samme dag)

Anders giftet seg for andre gang 2/5-1910, med Kristine Emilie Antonsen Skofteby, f. 4/7-1881. De fikk følgende barn:

1. Dødfødt gutt (21/8-1910)
 2. Dødfødt gutt (23/9-1911)
 3. Dødfødt jente (6/10-1912)
 4. Signe Pauline g. Raknes (27/12-1913 – 23/11-1978)
 5. Inger Marie g. Solberg (f. 25/1-1916 – 8/2-2007)
 6. Einar (26/10-1917 – 19/1-1990).
- Einar ble eier av Kokkimbråten gnr 3015 bnr 2, han ble far til bl.a. Helge Kokkim som har eid samme gård inntil nylig, og bestefar til Paul Steinar Christensen Kokkim, som sammen med Jon Ånund Aslaksen Kokkim, overtok Kokkimbråten 1/1- 2013.

Kristine dør for øvrig i februar 1953, Anders i april året etter.

Salg igjen

Kristine og Anders Kokkim ønsket å selge bruket i 1947. Borghild og Ole Kullerud bodde da på nabogården Stærto, hvor de hadde leid siden de flyttet

inn som nygifte i 1944. De ønsket å få sitt eget, og Kokkim passet bra. Tidligere og nye eiere, samt Sigurd Kokkim og Georg Bøe møttes den 1. april 1947 for å skrive skjøte. Da hadde Ole allerede vært og snakket med Georg T. Bøe, en av sjefene i banken, samt Lars Bøe, som var representant for banken. Samtalen fant sted midt i Georgs bursdagslag, og tilsagn om lån ble gitt uten videre, bl.a. på grunn av «foreldrenes pålitelighet». Foreldres redelighet telte mye den gang. Kjøpesum (og takst) var kr 16.700. I tillegg finner vi også en kvittering der det står følgende: «En ku med kalv kr 400,00. Gjødsethaug kr 100,00. Hvorfor herved kvitteres. Kokkim den 14-4-1947. Anders E. Kokkim»

Borghild (2.10.1923 – 14.9.2012) f. Pedersen fra Skjeberg var datter av Elise og Peder Halvorsen, og kom til Varteig som hushjelp. Hun jobbet forskjellige steder, bl.a. hos Jens Syverstad på Bergerud. Det var der hun hadde post da hun ble kjent med Ole Hilmar (12.3.1918 – 14.9.1996). Ole var fra Kullerud, og sønn av Olga Sofie og Ludvig Hilmar Kullerud. Borghild og Ole giftet seg i oktober 1944.

Med hendene fulle

De overtok gården 14. apr 1947. Flyttestjauen foregikk på enkleste måte; alt de eide, ble båret over bakkene fra

Et tidstypisk og idyllisk bilde av Anders Eriksen og tre barn; Einar, Inger Marie og Signe Pauline. Barna er godt plassert i høyvogna. Bildet skal være tatt ved bnr 9.

Bildets eier: Steinar Kokkim Fotograf: Ukjent

Stærtopp. De var godt fornøyd med å ha fått sitt eget, og gikk trøstig i gang med driften. De fikk kjøpt en ku med kalv av tidligere eier. Den nykjøpte jorda måtte benyttes, og det ble satt poteter med maskinsetter i Løkka. Det ble en veldig tørr sommer; det skal ikke ha regnet fra først i juni til langt utover høsten. Dermed gikk slåtten greit, og høyet tørket godt og ble delvis båret inn på ryggen, delvis ved hjelp av hesten på nabobruket, «Dokka.» Etter slike sjauer var det godt å gå ned i Kullerudhølen (Pæddekummen) og ta en forfriskende dukkert.

Det var mye å ta tak i, blant annet måtte gjerdene delvis fornyes. Det ble også foretatt mye nyplanting i tidsrommet 1950 – 1965 på tidligere havnebakker.

Som de aller fleste, måtte Ole også jobbe ved siden av. Det gikk i tømmerhogst og grøftegraving – begge deler delvis som vinterarbeid, en lang periode i Glennetangen Lense fra ungdomstid til 1965, deretter Selvaagbygg fra 1966 - 1978, noe som førte med seg en mangeårig pendlertilværelse. Ole var to perioder i kommunestyret, i tillegg hadde han verv i dyrevernsnemnda og skatte-

utvalget. Borghild var for det meste hjemmeværende, men jobbet i flere år som hjemmehjelp i nærområdet. Begge var sterkt engasjert i kristen virksomhet, Borghild var svært glad i å synge og var med i Varteig Menighetskor ledet av fru Wenaas, samt Høgheim Musikklag startet av Kåre Dramstad.

Lysere tider!

Våren 1948 installerte Varteig Elverk lysopplegg i huset, selv om linja enda ikke var strukket. Ole kjøpte utpå sommeren et elektrisk strykejern i butikken på Tangen - han skriver i boka si at noen nok lo litt da han gjorde det, men han hadde god tro på å få lys i løpet av året. En Lyn-komfyr sto også klar da kablene like før jul samme år ble strukket fram til huset. Lille julaften kom Sverre Brusevold og koblet til strømmen på Kokkim, som var det første stedet som fikk strøm i området. Dette måtte være litt av en julegave, og noe som forenklet dagliglivet betraktelig.

«Kutt ut hele greia»

Det gikk ikke alltid så greit med husdyrholdet. Den siste kua mistet de våren 1953. Den forblødde under kalving. Dyrlege Kolberg kom, men han så ingen annen råd enn å avlive kua. Han sier: «Slø o ihæll!» Han ga også følgende råd: «Kutt ut hele greia.» Klar tale, må man kunne si. Så ble det altså slutt med kuer den våren, men såkalt villagris hadde de til midt på 70-tallet. En liten flokk høns hadde de fram til de solgte gården.

Høner hadde de for øvrig hatt siden de var nygifte og bodde på Stærtopp, da hadde Olga skaffet dem en fin liten hønseflokk.

En pen samling «blomster» i hagen bak våningshuset på bnr 5: Mor Kristine Kokkim nr. to fra høyre, sammen med døtrene Inger Marie ytterst t.v. og Signe Pauline t.h. Nr. 2 fra venstre er Kristines søster Lise fra Skofteby. Bikuber var det på Kokkim også den gang - plassert like bak huset. Ole Kullerud hadde også bier; da sto kubene oppe i åsen litt lenger unna tunet. Bildets eier: Steinar Kokkim Fotograf: Ukjent

Vannet inn i kjelleren

Våren 1959 tok de tak i brønnen som ligger 76 m fra huset, med en høydeforskjell på 13 m. Den eksisterende brønnen var laftet av 4 x 4 boks, nå ble det satt ned 4 sementrør med diameter 1,25 m og hver på høyde 0,50 m. Det sier seg selv at det var en kjempejobb å få dette på plass. For å få vannet opp til huset, ble det brukt en såkalt solopumpe med dobbelt rørledning. Mye slit, stor glede og ikke minst takknemlighet da alt fungerte og vannet var inne. Pumpa sto i kjelleren, og vannet måtte bæres opp fram til 1964. Det må sies at brønnen gir svært godt vann – Anders Eriksen skal ha omtalt den som «Skandinavias beste» - mannen var muligens litt inhabil i og med at han skulle selge gården – men vannet, det er vitterlig godt! Mens arbeidet med brønnen pågikk, ble alt vann båret fra en brønn beliggende i Bærjimellom, ca. 150 – 200 m unna huset.

Branntakstprotokoll

I Utskrift av brandtakstprotokollen for Varteig finner vi en utførlig oversikt over samtlige bygninger. Vi leser bl.a. at i våningshuset var det «4 ovne og 1 kom-

fyr, at huset er oppført av laftet tømmer, bordkledd, tekket med flis og sten.»

Våningshuset har opprinnelig vært en laftekasse i en etasje, - på 1920-tallet ble det påbyggt til halvannen etasje.

Det for lengst forsvunne sommerfjøset er omtalt: «*Beliggende 90 m i syd, oppført af bindingsverk og bord, tekket med flis og sten, 4 m langt, 4 m bredt og 2,3 m høit til gesimsen, hviler på tomtesten uten verdi.*» Så også kjelleren: «*Beliggende 100 m i vest, oppført av gråsten, bindingsverk og bord, tekket med bord, 4 m lang, 4,3 m bred og ,5 m høi (træverket).*»

Vognskjulet som lå der hvor husene tilhørende bnr 9 lå, ble revet i 1976, og ble beskrevet slik: «*Vognskur, med hønsehus i 2nen etage, beliggende 40,5 m i sydøst, oppført av bindingsverk og bord;... Hele bygningen er 7 m lang, 4,5 m bred og 3,4 m høit til gesimsen.*» «*Låve- og ladebygning, beliggende 11,5 m i vest, oppført av bindingsverk og bord, tekket med flis og sten, 12,5 m lang, 10 m bred og 4,6 m høi til gesimsen. Fjøs og privet, beliggende vegg i vegg med låven på dennes venstre side, oppført av murknubb, bordkledd, rappet med sement innvendes, gulv av betongstøp, 6,5 m langt, 6,5 m bredt og 3,6 m høit*

Familiebilde tatt i 1974.
Borghild og Ole foran, Karin
i midten foran, Gunnar og
Bjørn bak. Bildets eier: Karin
Kullerud Ek. Fotograf: Polyfoto

til gesimsen, hviler på mur av betong og gråsten, 1 m høi. 6 båsrum.» På eien-
dommen står det idag et uthus inne-
holdende bryggerhus og vedskjul. Det
skal være bygd rundt 1935. Vi vet at det
skal ha vært et gammelt vedskjul like
ved siden av våningshuset. Det skjulet
som nevnes i denne branntaksten, er
dessuten betydelig mindre enn eksiste-
rende uthus. Det beskrives slik:
«Vedskur, beliggende 5 m nord, opført av
bindingsverk og bord, tekket med flis og
sten, 4,5 m langt, 2,8 m bredt, 2 m høit til
gesimsen, hviler på mur av gråsten.»

Familien vokser

Borghild og Ole fikk tre barn: Bjørn
Olaug f. 1946, gift med Harry Andersen
fra Rakkestad f. 1944, Gunnar f. 1949,
gift med Jorun Bergerud fra Varteig f.
1951, Karin Elisabeth f. 1956, gift med
Ivar Kristoffer Ek fra Greåker f. 1958.

Trivsel og hygge

Familien trivdes på gården sin. Det
var et godt sted å leve og å vokse opp.
Mamma fikk til fulle brukt sine grønne
fingre, og bar jord og plantet blomster

Dagens eiere, Jorun og Gunnar Kullerud. Bildet er
tatt i 2009. Fotograf og eier: Karin Kullerud Ek

og busker i hver ledige krok.
I tillegg hadde hun poteter,
grønnsaker og bær som skulle
benyttes. En ting vi husker
godt, var at hun alltid gikk
og trallet og sang mens hun
arbeidet. Tungsinn var en
ukjent ting for henne. Pappa
hadde nok sitt hjerte i skauen –
det var skogbruket som opptok

han, mer enn driften av jorda; både
med tanke på skogsdrift og ikke minst
jakt. Skogbruksutdannelse tok han pr
korrespondanse. Pappa var så absolutt
en skogens mann. Vi unger husker godt
alle tiurlek-turene vi tok på vårparten
– kanskje ikke det mest spennende –
vi måtte jo være dørgende stille, og det
føltes noe unaturlig. Men vi husker også
de utallige skauturene vi var med på
– det er opplevelser som har gitt gode
minner. En annen ting som er veldig
verdifulle for oss, er boka som pappa

Lise Kristine og Dag Håvard, begge bilder tatt ca 2001. Eier av bildene: Jorun og Gunnar Kullerud

skrev de siste årene han levde. Der er tatt med alt han kunne huske av minner fra barndommen og voksenalder.

Jorun og Gunnar overtok gården i 1985. De har to barn, Lise Kristine f. 22/6-1980 og Dag Håvard f. 18/6-1984. Gunnar er nå pensjonist. Han har jobbet som butikkmedarbeider og lagermedarbeider. Jorun har bl.a. jobbet som produksjonsarbeider. Lise Kristine

og Dag Håvard jobber begge som frukt- og grøntansvarlig i dagligvareforretning.

Borghild og Oles siste år

Ole døde 14. sept 1996, Borghild døde samme dato, 14. sept 2012, 16 år senere. Fra høsten 1985 bodde de i 2. etasje på Høgheim bedehus, hvor de fikk 12 gode pensjonistår sammen. Begge trivdes godt på Høgheim, hvor de også hadde sitt åndelige hjem. Borghild opparbeidet også her en vakker hage hvor det kun hadde vært villniss. Hun bodde i leiligheten fram til mai 2011, da hun flyttet til trygdebolig i Vartunveien.

Fineste gammeldass

Utedoen som ble bygd i det nye uthuset, er fortsatt brukendes og delvis i drift. Det er innlagt vannklosett i huset, men doen holdes vedlike. I 1974 utlyste Sarpsborg Arbeiderblad en konkurranse om hvem som hadde kommunens fineste gammeldass. Da vant Jorun og Gunnar Kullerud den prisen.

BR

ARF- Autorisert
Regnskapsfører

Brattset Regnskap

Brenneveien 85, 1735 Varteig
Tlf 69 13 28 40 - 907 53 371
post@brattset.no

HØGHEIM Forsamlingslokale til utleie

Furuholmveien 12

Trivelige lokaler
Kan deles i to mindre saler +
lekerom/oppholdsrom

Fin beliggenhet og uteområde
Stor parkeringsplass

Fullt utstyrt til 90 personer
Gode kjøkkenfasiliteter

Interessert? Ta kontakt:
Wenche og Per Brattset
Tlf 92684849 / 90753371

Vakre minner fra en sorgtung tid

Når Mathilde Olsen blir gravlagt i Varteig 10. mai i 1903, står det ved kisten minst én vakker kransekasse med hennes navn og vita påskrevet i gullskrift. Mathilde ble 23 år, og den nydelige installasjonen var nok nære pårørendes måte å hedre kvinnen på.

På loftet i Varteig kirke står det flere slike kransekasser, og tilsvarende påskrift finner vi også når Mathildes sønn dør to år tidligere. Samme sted er det også oppbevart en flott krans i metall-farget løvverk som skal illudere sølv.

Arne Bugge Amundsen er leder for Institutt for kulturstudier og orientalske språk ved Universitetet i Oslo, og han blir begeistret når han hører om funnene på kirkeloftet i Varteig.

– Dette er gjenstander som ofte sto utstilt i kirken i tiden etter begravelsen. Når restaureringsbølgen kom tidlig på 1900-tallet og kirkene ble modernisert, ble ofte disse tingene kastet, forteller Bugge Amundsen.

Heldigvis ble fem av kassene med kranser, tatt vare på i Varteig – og har altså ligget på ”skrotloftet” i kirken siden restaureringen i 1911.

Fulgte kisten

Det er få som kan mer om gamle gravferdstradisjoner enn Arne Bugge Amundsen – som for øvrig var førstekonservator og avdelingsleder på Borgarsyssel Museum i Sarpsborg fra 1987 til 1995. Han har også gitt ut bøker om emnet.

Bugge Amundsen sier at kranser i metall mest ble brukt på slutten av 1800-tallet og tidlig 1900-tall. Det

Rammet inn kondolanshilsninger

Instituttleder Arne Bugge Amundsen forteller at det var vanlig at minner fra begravelsen lå framme i lang tid etter gravferden. Det gjaldt kranser i kirken, men det hendte også at spesielt flotte metallkranser ble tatt vare på i hjemmet.

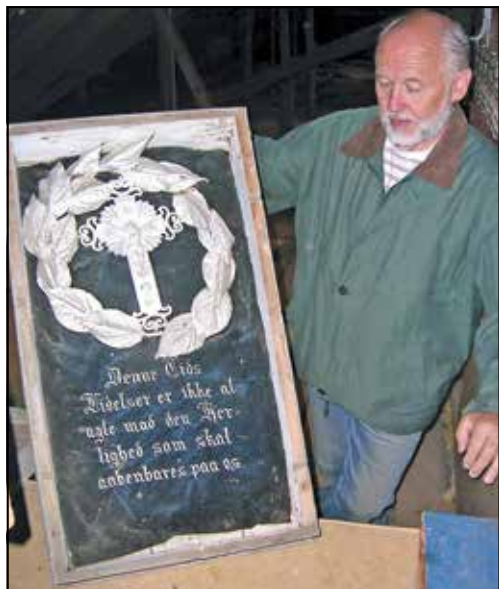
– Dessuten var det ganske vanlig at man rammet inn særlig flotte kondolanshilsninger, sier han.

Kransekassene til mor Mathilde og sønn Einar Oluf – hun dør bare 23 ½ år gammel, han ble drøyt tre år. Vita er skrevet i gullskrift på glasslokkene. Disse to blomsterdekorasjonene er kunstige, mens de øvrige bevarte kransene er ekte. Foto: Øistein Bøe.

vanlige var jo at kransene ble bundet av giver selv, mens disse var ment som påkostet oppmerksomhet ved gravferden. – Det var nok helst når medlemmer i noe mer framstående familier døde at slike kranser ble gitt, sier han.

Metallkranser kunne imidlertid også gis når eksempelvis trofaste medlemmer av foreninger og lag gikk bort. Da ble

Knut Bø har guidet oss på loftet i Varteig kirke. Her viser han fram kransekassa med den flotte kransen av sølvfarget løvverk og vakkert kors i metall. På stoffet i bunnen av kassa står "Denne Tids Lidelser er ikke at agte mod den Herlighed som skal aabenbares paa os". Det kommer ikke fram hvem avdøde var. Foto: Øistein Bøe.

tilhørigheten markert ved at de øvrige medlemmene viste sin deltakelse ved å skyte sammen penger til å kjøpe en krans.

Blant de fem bevarte kranse i Varteig er altså ingen sølvkrans. Det nærmeste man kommer er en krans av løvverk malt i sølvfarge.

Enten kransen var av blomster og løv eller i metall, ble de brakt til sørgehuset og fulgte kisten til graven. Han forteller også at det forekom at det ble felt inn et rom i gravsteinen der spesielt flotte kranse ble plassert bak en glassvegg. Dette kan man fortsatt se eksempler på blant annet på Vår Frelses gravlund i Oslo, men også på flere av kirkegårdene i Østfold.

I tillegg til kranse i metall, ble det også til tider laget skjold med en sløyfe i metall under skjoldet. Disse lå ofte på kisten under begravelsen, alternativt sto plassert på alteret.

En mote fra utlandet

Trenden med kranse i metall er trolig en strømning som har kommet fra Europa. – Jeg vet ikke med sikkerhet hvorfra; kanskje fra Danmark eller Tyskland, sier Arne Bugge Amundsen. Kranse i metall var nok en forsøksvis etterlikning av de langt dyrere og mer sjeldne sølvkranse. Den eldste kjente sølvkransen her til lands stammer fra de siste tiårene av 1800-tallet. Slike kranse ble nok gitt bare ved dødsfall i de høyere samfunnslag.

Kransekasser

Kassene som er oppbevart i Varteig kirke ble formodentlig brukt både til å frakte og å oppbevare kranse i. Disse fulgte kisten til graven, og Arne Bugge Amundsen ser ikke bort fra at de forseggjorte kassene også kan ha ligget på gravstedet i en tid etter begravelsen.

Deretter ble ofte både kranse og slike kasser oppbevart i kirken. Han viser til et interessant bilde fra kirken i Trøgstad fra tidlig på 1900-tallet, hvor man på gallerikanten kan se kranse henge tett ved siden av hverandre.

– Dette var nok vanlig mange steder, men tradisjonen forsvant med moderniseringen av kirkene tidlig på 1900-tallet, forteller han.

– Pårørende donerte også ofte gjenstander fra begravelsen til kirken. Det gjaldt eksempelvis dersom det var benyttet spesielt flotte vokslys til gravferden, eller om det var laget små metallskjold med den avdødes initialer og dødsår påskrevet, framholder han. I flere Østfold-kirker er også slike gaver blitt tatt vare på helt fram til i dag.

Et religiøst budskap

I en av kransekassene som oppbevares i Varteig kirke, er det på stoff i bunnen av trekassa vakkert skrevet:

Praksisen med metallkranser og kransekasser forsvant omtrent samtidig med restaureringen av Varteig kirke. Dette bildet fra en gravferd er tatt etter kirkerestaureringen i 1911, men før kirken fikk elektrisk belysning i 1921. Det siste ser man ut fra parafinlampen som henger i koret. Rammen vi ser rundt altertavlen var for øvrig ny i 1911, men den gamle innrammingen kom tilbake igjen ved oppussingen i 1959. Fotograf. Ukjent

Bildets eier: Ragnhild Larsen-Småberg

”Denne Tids Lidelser er ikke at agte mod den Herlighed som skal aabenbares paa os”.

Arne Bugge Amundsen peker på at denne innskriften nettopp forteller at det kunne ha en funksjon å henge opp en slik krans inne i kirken. Den ble et religiøst budskap til alle i menigheten om at lidelse og død i dette liv skulle avløses av evig herlighet for de troende. Dermed blir ikke dette rent private gjenstander, men en felles påminnelse om den kristne religionens syn på livet og døden.

Dessverre vet vi ikke lenger hvem den avdøde var da denne kransekassa med innskrift ble laget.

Mor og sønn

Blant kransekassene som er tatt vare på i Varteig, er altså vita for både mor og sønn skrevet på to av lokkene.

Einar Oluf Eriksen Kokkim dør når han bare er tre år. På glasslokket kan vi lese at han var født 8. mars i 1898

Mathilde Olsen var bare 23 1/2 år da hun døde. Hun hadde nettopp fylt 17 år da hun giftet seg med Anders Eriksen Kokkim. Fotograf: Karlsson. Bildets eier: Steinar Kokkim

og at han døde 28. juni i 1901. På et kort som ligger ved kransen i kassa til Einar, kommer det fram at kransen er en siste hilsen fra *”bedstemor”* – Pernille Nilsdatter på Kokkim.

Einars foreldre var Mathilde Olsen og Anders Eriksen – hun opprinnelig fra Tangen ved Småberg og han fra Kokkim. De hadde giftet seg i 1896. Mathilde og Anders fikk fire barn, hvorav eldste og yngste døde.

Skjebnen var hard mot den unge familien. Mindre enn et halvår etter at Mathilde og Anders mister yngstejenta Marie ved fødselen, dør også Mathilde

selv. På lokket til kransekassa hennes – for øvrig skjenket av søsteren Lina og svogeren Arne – står det i sirlig skrift ”Mathilde Olsen Tangen, født 25. November 1879, død 5. Mai 1903”. Altså 23 ½ år gammel. I kirkeboka står det at hun døde av ”nyresygdome”.

Familien bor for øvrig i en periode på Sælid når Marie og Mathilde dør, men Anders overtar senere foreldregården på Kokkim. I 1910 gifter han seg igjen, men det kan du lese mer om under gårdspresentasjonen av 3015/5 Kokkim i denne utgaven av Inga.

Anne Helgesdatter Skoftebyløyken dør 4. juni i 1902. ”Fred med dit støv” står det på kortet som fulgte denne vakre kranse. Foto: Øistein Bøe

Vi er et murerfirma som holder til i Sarpsborg. Vi utfører alt i murerarbeid: Flislegging, peismuring, skiferlegging og betongarbeider. Kontakt oss for et uforpliktende pristilbud!

epost: jan@mestermur.net

Telefon: 904 06 407

Adresse: Nordbyveien 2, 1734 Hafslundsøy

«Tretten års tukthus går som en røk»

Erik Paulsen på Kokkim må ha vært en mann som har sett stort på ting. I ungdommen måtte han svare for både tyverier og myntforfalskning, og ble hardt straffet for dette. Fortsatt lever imidlertid uttrykket fra Erik om at "tretten års tukthus går som en røk".

Erik Paulsen var bare seksten år da han fikk første dommen. Da ble han satt til to måneders tukthusstraff for tyverier. Tre år senere måtte han svare for flere tyverier. Den saken endte i Høyesterett, og 19-åringen fikk tre år i Fredrikstads slaveri. Som 27-åring måtte han også møte i retten for løsgjengeri.

Den tøffeste straffen ble han likevel idømt i 1851, da han fikk ti års straffarbeid på "Agershuus Slaverie" for å ha laget og forsøkt omsatt fire halvdalermynter. Samtidig ble Marie Pedersdatter Belsby dømt til sju år for medvirkning.

Også denne saken endte i Høyesterett, med endelig domfellelse 7. februar i 1851. Allerede to uker senere ble Erik og Marie innrullert på Akershus.

Skikket seg bra

Før vi fordyper oss i rettsdokumentene, må vi ile til og fortelle at både Erik og Marie senere i livet skikket seg bra og ble gode samfunnsborgere.

Erik kom til Kokkim ved å gifte seg med enken Pernille Nielsdatter Skaen. I

tillegg til å drive Kokkim-gården, jobbet for øvrig Erik i lensa.

Marie på sin side ble gift med Anders Fransen og etablerte seg etter soningen på Mingeødegård i Tune.

Historien om myntforfalskningen har levd godt i generasjoner – og munnhullet om at tretten års tukthus går som en røk ble flittig brukt når man opplevde motbakker i livet. Alternativt uttrykk var "tretten års slaveri" – men fortsatt en straff som ifølge Erik skulle "gå som en røk". Faktisk var Eriks samlede dommer drøyt tretten år, så derfor har vi også møtt på varianten "fjorten års tukthus går som en røk, sa'n Erik Kåkkåm".

Uansett, Erik var ikke den som dramatiserte straffene sine. "Det var ingen ting", sa han dersom folk ville ha ham til å fortelle om årene i slaveriet.

Erik og Marie

Erik Paulsen var født på Strømnes i Tune 18. september i 1821 med Paul Mathiesen og Chirsti Jensdatter som foreldre. Han hadde søsteren Mari født i 1816 på Jelsnes – og som dør på

Dette må vi tåle – 160 år etter

Artikkelen om Erik og Marie bygger på full åpenhet om navn – både på de to tiltalte, offer og vitner. Alle dokumenter som ligger til grunn for artikkelen er offentlig tilgjengelige, men personvernet har likevel vært drøftet i Ingakomiteen fordi begge de dømte har etterkommere i distriktet.

Mer enn 160 år etter at de kriminelle handlinger fant sted, mener imidlertid Varteig Historielag at det må være riktig å bruke navn. – Dette forhindrer spekulasjoner, og avstanden i tid ufarliggjør navnebruk. Vi mennesker har både gode og dårlige sider. Sånn er det i dag, og sånn var det med våre forfedre. Dette må vi tåle, sier historielagets leder Kari S. Lunde, som for øvrig selv er et tippoldebarn av Erik Paulsen.

Erik Paulsen mente at tretten års tukthus gikk som en røk. Her er han fotografert på sine eldre dager sammen med kona Pernille Nielsdatter. Fotograf: Ukjent. Bildets eier: Ellen Hasle Kokkim.

(1820), Mathis (1822), Maria selv i 1824 og Gunnil (1831). Det synes imidlertid som det bare er Maria som vokser opp.

Full utrykning

I rettsdokumentene beskrives det i detalj hvordan Marie og Erik nærmest ble tatt på fersk gjerning i sitt forsøk på å produsere og omsette falske mynter.

Myntene var laget av en legering bestående av tinn og bly, og overstrøket med "Quiksølv" for å få den ønskede glansen. Myntene ble i retten betegnet som bulkete og hadde en litt annen klang enn ekte mynter, men var altså gode nok til at flere lot seg lure.

Marie og Erik ble anmeldt fredag 21. juni i 1850 etter at de hadde forsøkt å omsette myntene i ulike forretninger i Sarpsborg. Allerede halv ett natt til lørdag rykket konstituert byfogd i Sarpsborg ut til Belsby sammen med to konstabler. Der var Marie datter i huset, mens Erik var dreng.

I "inquisitionsforretningen" blir utrykningen nøye beskrevet. Der finner de "Opsidderen Peder Mathiesen vel i Seng, men endnu vaagen, hvorimod Erik Poulsen og Pigen Marie Pedersdatter Belsbye endnu fandtes oppe". Dorthe, kona i huset, var død året før.

Både far, datter og dreng hevdet at de ikke kjente til noen falske mynter, langt mindre produksjon av slike.

Hurka fire år gammel. Dessuten en bror Mathis, som var født på Tomte i 1819. Moren dør i 1823, og to år senere får Erik halvbroren Peter, født på Yven.

Vi vet ikke hvilken ballast i livet som unge Erik hadde, men vi merker oss en opplysning i fangeprotokollen at faren selv hadde tre-fire år bak seg på tukthus.

Marie Pedersdatter – for øvrig med døpenavnet Maria – kom til verden på husmannsplassen Hansebråten under Belsby i Varteig 28. oktober i 1824. Foreldre var Peder Mathiesen og Dorthe Thostensdatter fra Thoreby. Dorthe og Peder fikk seks barn – en jente som dør i fødselen i 1817, Lars (1819), Inger Marie

60 skilling i en halvdaler

Før kronemynten ble innført i 1874, gikk myntverdien i daler, halvdaler, ort og skilling. Halvdalerne som Erik Paulsen og Marie Pedersdatter ble dømt for å ha tilvirket og benyttet ved innkjøp, var det samme som 60 skilling.

Det norske myntsystemet var sist fastsatt i 1816, og da ble 1 spesidaler delt i fem ort eller 120 skilling. Da krona overtok i 1874, ble en spesidaler satt til fire kroner.

”Skarp Examination”

Ved ransakingen fant konstablene varer som skulle ha blitt kjøpt hos jomfru Oliane Larsen i Sarpsborg mot falske mynter. Marie og Erik fortalte under ”skarp Examination” at de hadde vært i byen på handletur, men at de ikke hadde anelse om at halvdalermynntene de hadde benyttet var falske.

Marie hevdet at hun hadde fått pengene av Erik, mens Erik på sin side sa han hadde fått dem av henne. Marie fortalte for øvrig at rykter om falske penger hadde gjort at hun på byturen hadde oppsøkt gullsmed Jøgh for å få undersøkt en mynt – og at den hadde vært ekte.

Peder forsikret at han intet visste, og ”at han ingensomhelst Oplysning kunde give, uden at han var ganske forvisset om at falske Penge ikke var fabrikerede i hans Huus”.

Gjemt i skorstensmuren

Konstablene fant imidlertid under husransakingen gjenstander som de mente kunne knyttes til produksjonen av mynter. Det gjaldt både en støpeskje og ei panne hvor det var tydelige spor av støpt tinn eller bly. Dessuten fant man to små klumper med noe som ble antatt å være tinn, og ”forstukken i et Rum over Skorstenshyllen 3 Blyformer hvori viste sig aldeles tydelige Spor til at Halvspeciedalerstykker være støbte”.

Blyformene var sentrale bevis, etter som ekte mynter her var blitt slått inn i blyplater og etterlot dermed en form som de falske myntene var blitt støpt i.

Peder hevdet fortsatt at han intet

visste. Det samme sa Erik, ”men han har Peder Belsbye mistenkt derfor uagtet han ikke har seet ham forferdige slige eller have havt Former som de tilstedehavende under Henderne”.

Satt i arrest

Marie og Erik ble arrestert og brakt til Sarpsborg. Der begynte en omfattende vitneførsel dagen etter. Jomfru Oliane Larsen, som hevdet hun var blitt utsatt for lureri både fra Marie og Erik, fortalte at hun ikke hadde vært tilstrekkelig oppmerksom da hun mottok halv-dalerne for betaling. Derfor var ikke forfalskningen oppdaget med det samme.

Ifølge jomfru Larsens vitnemål klarte Marie og Erik å få omsatt alle de fire halv-dalerne hos henne. Først var Marie inne og betalte for en brodert halskrave hun hadde bestilt tidligere, og deretter gikk Erik inn tre ganger og betalte hver gang med en falsk mynt. Først kjøpte han en halskrave til 24 skilling, og deretter i to omganger mansjetter til åtte skilling. En halv-daler var verd 60 skilling, så det ble relativt betydelige beløp som jomfru Larsen måtte gi tilbake i veksler ved de forskjellige kjøpene.

Oliane Larsen hadde egentlig ingen tanke om at pengene var uekte. Det var først da hun selv skulle bruke dem ”i Bjørnestads krambod” at hun ble ”gjort oppmerksom paa at de samtlige vare falske”. Dermed ble saken anmeldt til politiet.

Også hos jomfru Cecilie Elster skulle Erik ha forsøkt å bruke falske mynter da han var innom samme dagen for å kjøpe ”sukker godt”. Jomfruen mistenkte

Avslørt fordi myntene var for lette

Marie og Erik skal ha blitt avslørt som myntforfalskere fordi pengestykkene var lettere enn de originale sølvmyntene, og hadde en annen klang. Ellers ble det sagt at utformingen av myntene var svært godt gjort.

I muntlige overleveringer heter det seg for øvrig at myntene ble laget i en blyform som var plassert i en dørkarm, og myntene ble følgelig presset mellom karmen og dørbladet.

Dette var myntene verd

Erik og Marie ble dømt for å ha laget og forsøkt omsatt fire halvdalere. Forholder vi oss til konsumprisindeksen, tilsier verdien 500-600 kroner.

Dette gir nok ikke hele bildet, for i 1843 – altså bare sju år før myntforfalskningen – ble årslønnen for en gårdsdreng i Varteig oppgitt å være 17 spesidaler i tillegg til et par støvler og ”kost og kvarter” (Inga 2007). De fire halvdalerne tilsvarte derfor rundt halvannen månedslønn for en gårdsgutt.

imidlertid at mynten ikke var ekte, og ”raadede Erik Poulsen til at vise Naboen, Handelsborger Gundersen da han nok vilde skjønne om den var riktig eller ikke”.

Vitner hevdet også at Marie hadde vært i Sannesund, blant annet for å kjøpe makrell, og også der forsøkt å bruke en uekte mynt. Fiskehandlersken fra Hvaler hadde tatt mistanke, og ”slog Pengen i Toften for at prøve den”. Marie hadde da hevdet at hun måtte ha fått den falske halvspesidaleren av en kone som hun hadde solgt smør til.

Smeltet metall

Marie fortalte i avhør at hun noen dager i forveien hadde sett Erik smelte metall i stekepanna som ble beslaglagt ved ransakingen. Hun hevdet også at han samtidig hadde vært i hennes kiste og tyvlånt mynter. Underforstått at disse myntene skulle være maler for Eriks arbeid med å forfalske halvdalere.

Hun berettet også om byturen dagen

Slik så en ekte halvdaler ut på Eriks og Maries tid. De falske myntene var dyktig utført, men kunne avsløres ved at de hadde en annen klang enn de ekte.

Erik slapp lass i trillebåra

Erik Paulsen var en liten og ganske spinkel mann. Sped kroppsbygning – og kanskje også skral helse – førte til at fangevokterne på Akershus gjorde unntak når fangene var ute i straffarbeid.

Muntlige beretninger forteller at fangene ble utstyrt med hver sin trillebår og spade når de ble satt i ulikt anleggsarbeid. Full-lesset kunne nok trillebåra bli tung å håndtere. Derfor ble det dispensert for Erik. Han måtte også ha bår og spade, men slapp å lesse fullt lass.

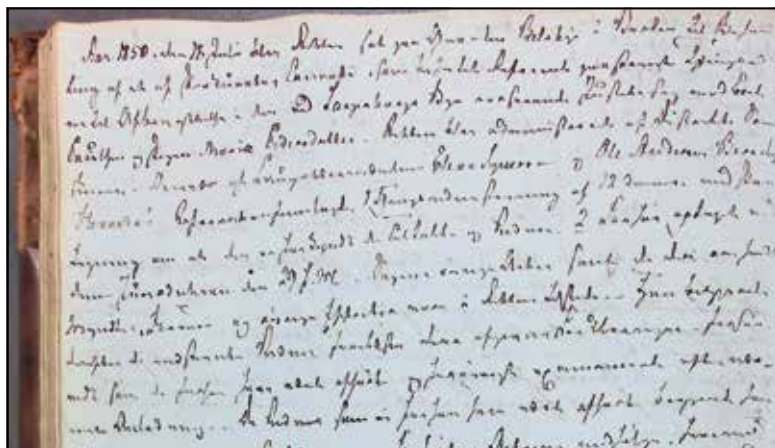
før. Faren var kommet hjem fra auksjon på Tangen, og Marie gjorde seg i stand til å dra til Sarpsborg. Da meldte Erik at han ville være med. Hun hadde da spurt ”hva Erik vilde i Byen da han ingen Penge hadde og hellerikke kunde faae Noget af hende eller Faderen”. ”Men Erik sagde, at han nok havde Penge, og viste han hende da ½ Spdr.-Stykke, som han tilbød uden Foranledning at laane hende”.

Marie sa i avhøret at hun hadde fått mistanke om at Eriks mynt ”ikke vare rigtig bekommen”, men Erik hadde forsikret at ”han ikke havde stjaalet den, og at den var ærligt bekommen”.

Hun hadde også undret seg over hvorfor han noen dager i forveien hadde vært ”i smidien uden at have Ild”, men forsikret at hun ”var aldeles uvidende” om at Erik skulle ha produsert falske mynter.

Hadde penger til gode

Avhørene fortsatte påfølgende tirsdag – den 25. juni – og da var det Eriks tur til å forklare seg. I ”Justitssagen” kan

Faksimile av tingboka for Tune, som var første rettsinstans som i 1850 behandlet saken mot Erik Paulsen og Marie Pedersdatter. Saken gikk videre til Christiania Stiftsloverrett, og derfra til endelig avgjørelse i Høyesterett.

man lese at Erik bedyret sin uskyld, og at han ikke kjente til noen myntforfalskninger.

Han fortalte i retten at husbonden hadde skyldt ham penger, og at Marie derfor skulle ha gitt ham en ort av penger for smør hun hadde solgt. Vel ankommet til byen fredagen før, hadde han fått ytterligere en halv spesidaler "idet hun kaldte ham ud fra Aarsland hvor de Begge var inde, og gav hun ham ude paa Gaden Pengene" som hun hadde i en liten rød tine.

Avisene hadde omtalt at det var falske penger i omløp, og Erik sa i avhøret at han hadde fått mistanke om at halvdaleren fra Marie ikke var ekte. Derfor hadde han fått en ny mynt av henne. Det var disse pengene han hadde kjøpt halskrave og mansjetter for, og som han insisterte på at han hadde brukt i god tro.

Stekepanna som ble funnet under ransakingen hevdet Erik at han hadde brukt "til at støbe nogle Klinker til et itu-

slaaet Stenfad", og bly til dette arbeidet skulle han ha fått av nabo Sander Belsby. Han jobbet også med å reparere en kaffekvern som hadde gått i stykker, og som han skulle lage nye skruer til.

Erik sto fast på at det i så fall måtte ha vært husbonden Peder som hadde stått for både støpeformer og myntproduksjon. I retten senere utdypet han dette ved å si at han tok den slutningen ut fra at gjenstandene var funnet i huset, men at han ikke visste om husbonden sto bak.

Kjøpte bly

Det ble ført en rekke vitner som blant annet uttalte seg om de to arrestertes oppførsel under handleturen fredagen før. Blant annet hadde vitner stusset på Maries adferd. Handelsborger Haagen Aarsland betegnet henne som "bange og forfjamset".

Ved innkjøp hadde Marie vært nøye med å få veksel tilbake i sølvmynt. Hun begrunnet dette med at hun hadde

Utrolig saksmengde

De fleste av våre forfedre har nok satt sine spor i sand, og fått utvisket dem ganske raskt etter sin død. Så er imidlertid ikke tilfelle med dem som eksempelvis kom på kant med loven.

På Riksarkivet i Oslo finnes det tilgang på en utrolig mengde kilder. Dette kom oss til gode da vi begynte å grave i sakene til Marie Pedersdatter og Erik Paulsen. Bare et sammendrag av "justissagen" mot de to etter myntforfalskningen består av 71 håndskrevne sider.

Christiania Tugthus

Marie Pedersdatter måtte sone sine sju år på Christiania Tugthus, opprinnelig åpnet som en arbeids- og forbedringsanstalt i 1741. Den ble det vanligste soningsstedet for kvinner, og fra 1813 fungerte tukthuset utelukkende som fengsel. Det ble nedlagt på 1930-tallet.

Da Marie sonet sin straff, var rundt 400 mennesker knyttet til tukthuset. Flere verksteder lå til tukthuset, blant annet for tekstilproduksjon. Arbeidsdagen varte fra fem på morgenen til åtte om kvelden, inkludert morgenandakt og to timers undervisning i katekisme. Undervisningen ga nok også en allmenn skoloring, for i fangeprotokollen blir det bemerket at Marie hadde utviklet god leseferdighet.

hos farbroren Ole Hansen på Belsbyhytta, der Marie ville ha et blylodd som Ole hadde i klokka si, mot at Ole fikk et malmlodd av Marie. Denne byttehandelen ble imidlertid avvist av Ole.

Ingen kunst å lage penger

Disse avhørene ble foretatt på Belsby, der også nabo Erik Rasmussen Skofteby var innkalt. Også han fortalte at Erik Paulsen hadde vært på intens jakt etter bly, men intet fått på Skofteby.

Derimot fortalte Rasmussen at den tiltalte drengen på Belsby skulle ha uttalt at ”det ikke skulde være nogen Kunst at støbe eller slaae Penge og ytrede tillige at han havde hørt dette af en Slave ved Navn Meldalen, med hvem han havde vært sammen i Slaveriet”.

Denne uttalelsen mente Erik Rasmussen at var kommet mens både husbond Peder og hans datter Marie var til stede.

Meldalen hadde selv havnet på slaveri for å ha laget en falsk skilling, og hadde sonet i Fredrikstad da Erik var inne for tyverier.

Agershuus Slaverie

Erik Paulsen sonet først drøyt sju år på Agershuus Slaverie, opprettet på Akershus festning i 1739. Først som rent slaveri, og senere som fengsel – fram til det ble nedlagt i 1950.

Fangene ble satt til hardt arbeid på festningen, blant annet i stenhoggeriet. De deltok imidlertid også eksempelvis på veiarbeid ute i byen. I 1854 – midt under Eriks soning på Akershus – ble ordet slaveri avskaffet, og uttrykket Akershus straffanstalt tatt i bruk.

Erik sonet det siste halvannet året på Botsfengselet. Botsen sto ferdig i 1851 som landsfengsel.

”Maa bede Gud bevare sig”

Peder Mathiesen kunne bekrefte at drengen hans hadde henvist til denne Meldalen, og at det var en enkel sak å lage falske mynter. Peder hadde da svart at ”han maa bede Gud bevare sig fra dette da han ellers vilde komme paa det Sted, hvor han før havde været, hvormed han mente Slaveriet”.

Eilert Johnsen Kokkim og Ole Rasmussen Ørka var også blant vitnene i rettssaken. Erik hadde vært dreng begge steder for noen år siden, og både på Kokkim og Ørka skulle han ha sagt at det var enkelt å lage myntforfalskninger. Kona til Eilert, Gunhild Marie Syversdatter, oppdaget endog at Erik hadde slått stemplene av en sølvskilling i to blyplater – men Erik hadde nektet for at formene var tenkt for å støpe falske mynter. Stemplene ble deretter ”udslaaede”.

Tiltale reises

Med bakgrunn i denne omfattende vitneførselen utsteder Smålenenes

Erik Paulsen ble dømt til ti år på slaveriet på Akershus. Dette bildet viser cellene som fangene satt i, samt en fangevokter. Selv om bildet er tatt mot slutten av 1800-tallet, sier det likevel atskillig om soningsforholdene som Erik hadde på slaveriet.

*Foto:
Hans Wingaard
Friis /
Oslo Museum*

Amt 2. juli ordre overfor "procurenten" Conradi om å utferdige tiltale mot Erik Paulsen og Marie Pedersdatter "for Eftergjørelse samt Udgivelse af eftergjort gangbar Mynt".

Husbonden Peder Mathiesen var nok mistenkt, men det ble aldri reist sak mot ham.

Rettsvesenet handlet raskt den gang, og allerede onsdag 10. juli begynner rettssaken i Sarpsborg med samme omfattende vitneførsel som under de innledende avhørene.

Saken er omfattende, og først 30. sept faller dommen. Før så skjer får imidlertid Marie et sammenbrudd i retten "og udbrød i en Strøm af Taarer" at saken måtte utsettes slik at hun fikk snakket med sin far. Retten innvilger Maries ønske, men da retten ble satt på ny etter noen dager erklærte hun "efter at have betenkt sig, og efter at have talt med sin Fader" at hun likevel ikke ønsker å

endre på sine forklaringer.

"En vild Opvoxen"

I et brev fra byfogden i Sarpsborg til Smålenenes Amt kan det virke som om Marie opprinnelig var ment å idømmes fire års straff. I stedet ble det altså sju år, og med bakgrunn i hennes oppførsel i retten blir hennes oppdragelse betraktet som "en vild Opvoxen og hvoraf atter følger høist uklare Begreber om Ret og Uret".

Mandag 30. september faller så dommen mot Erik og Marie. Erik dømmes til ti års straffarbeid, og Marie til sju år for medvirkning.

De to anker dommen, men den blir opprettholdt i Christiania Stiftsoverrets dom av 11. november i 1850, og endelig stadfestet ved dom i Høyesterett 7. febr 1851, der det heter seg at dommene er "ved Magt at stande". Marie og Erik har sittet i arrest mens saken pågår,

Fangens eiendom

Da Erik våren 1858 ble overført fra slaveriet på Akershus og til Botsen, hadde han med som sine private eiendeler: 2 par Sko, 2 par Strømper, 2 Skjorter og 1 Par Buxesæler, 2 Sangbøger og 1 Skrædderbog.

Da han ble løslatt: 1 Frak, 1 Buxe, Tørklæde, 1 Hua, 1 Undertrøie, 1 Underbuxe, 1 Par Støvler, 1 Par Sko, 2 Par Strømper, 2 Skjorter, 2 Sangbøger, 1 Skrædderbog, 2 Par Buxesæler, 1 Par Vanter.

Med solide Varteig-røtter

Marie Pedersdatter var ekte Varteig-jente, med far Peder Mathisen fra Belsby og mor Dortha Torstendatter fra Thoreby.

Erik Paulsen var halvt varting. Faren Paul Mathisen riktignok født på Jelsnes i Tune, men moren Kirsti Jensdatter fra Bergby. Kirsti dør for øvrig da Erik bare var halvannet år, og faren gifter seg igjen med Maren Thorbjørnsdatter fra Greåker.

og nøyaktig to uker etter høyesterettsdommen blir de innrullert på Akershus.

Tugthuus og Slaverie

Marie blir fange nummer 436 på Christiania Tugthuus. Hun ber umiddelbart om benådning, men dette avslås. I 1856 søker hun igjen om benådning, men 25. august "har det naadigst behaget Hans Mayested Kongen at resolve" – og anmodningen hennes blir blankt avslått. Marie må sone full straff, og hun løslates først 26. februar i 1858. I fangeprotokollen får vi forresten vite at hun er 57 tommer høy – hvilket tilsier rundt 145 centimeter. Videre at hun har blå øyne og brunt hår.

Erik blir fange nummer 212 på Agershuus Slaverie. Han er bare knappe to tommer høyere enn Marie, hvilket vil si 149 centimeter, han har mørkt brunt hår og blå øyne.

Erik benådes

Erik blir i slaveriet fram til han overføres til Botsfengslet 13. april i 1858. Årsaken til overføringen vet vi ikke, men trolig kan det ha sammenheng med dårlig helse. I motsetning til Marie, blir nemlig Erik benådet ved kongelig resolusjon av 26. november i 1859. Han får forkynt benådningen 5. desember, og allerede fire dager senere løslates han og blir sendt til Fredrikstad med dampskipet "Halden". Da blir Erik betegnet som vanfør fordi han ifølge rapporten fra Botsfengslet lider "af en Spinaliritation" som har gjort at han har vært sengeliggende i lang tid.

På grunn av helsetilstanden får politimesteren i Fredrikstad i oppdrag å

besørge transport videre for Erik.

I fangeregisteret fra botsfengslet er det forresten gjort en anmerkning når det gjelder tiltalen mot Erik: "Nægtet under Sagen. Tilstaaet i Strafanstalt."

Et liv etter Akershus

Selv om det ble en vanskelig start på voksenlivet for Marie og Erik, kan vi i alle fall fastslå at de etablerte seg med familie og ble lovlidige borgere etter at dommene på Akershus var sonet.

Marie ble 15. april i 1859 gift med Anders Fransen fra Rakkestad, og bosatte seg på Mingeødegård der de fikk tre barn – Petter Ferdinand (født 15. juni i 1860), Anton (25.09.1863) og Gunnerius (26.02.1866). Senere flyttet de først til Rognerud under Minge og derfra til Nordbyneset.

Erik ble 31. oktober i 1863 gift med Pernille Nielsdatter Skaen, opprinnelig fra Skjebergdalen men enke på Kokkim da giftermålet ble inngått. Vi viser til gårdsprentasjon av Kokkim annet sted i denne utgaven av Inga for Eriks familie.

Kilder:

Tingbøkene fra Tune sorenskriveri

Utdrag fra Høyesterett

Fangeprotokoller

Kirkebøker

Muntlige kilder

Dessuten en stor takk til Ellen Hasle Kokkim og Inger Louise Bergerud for god hjelp under søkene i Riksarkivet, sistnevnte også for å ha transkribert dokumentene.

Ubetydelig sak – men fikk tre års straffarbeid

Retten mente det var vesentlige formildende omstendigheter da Erik Paulsen ble dømt for tyverier i 1840. Det ble pekt på hans unge alder og gjenstandenes ubetydelige verdi. Likevel fikk han tre år i Fredrikstad slaveri.

Strafferammene var en smule annerledes da Erik måtte svare for sine ungdoms synder. Riktignok hadde ikke to måneders tukthusstraff for mindre tyverier i 1837 vært avskrekkende nok, men retten er moderat i beskrivelsene når han får ny tiltale tre år senere.

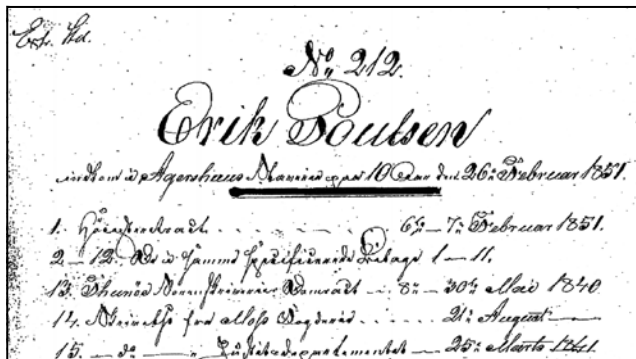
Det han hadde stjålet hadde altså det retten selv betegner som ubetydelig verdi, og det blir også pekt på at Erik er bare 17 år når tyveriene skjer. Dette gjør at retten mener det er "passende at kunde bestemme "straffen til tre års "arbeid i Jern i nærmeste Festning".

Dommen ble for øvrig anket til Høyesterett, der den ble stadfestet 10. desember i 1840.

Stjal en pennekniv

Erik var bare 16 år da han i 1837 ble dømt første gang. Da fikk han to måneders tukthusstraff for simpelt tyveri. Ifølge rettsdokumentene var han tiltalt for å ha stjålet "1 Pennekniv, 1 halv Tørklede m.m."

8. mai i 1840 settes retten igjen på Lille Tune for nye anklager mot Erik. Han rekker også en dom for løsgjengeri på fem dager på vann og brød før den store myntforfalskningen kom opp i 1850.

Fire økses, en naver og et silketørkle

Ingrediensene i tyveritiltalen mot Erik i 1840 var fire økses, en naver (håndredskap for å bore) og et tørkle av silke. Nå slapp han riktignok å svare for to av øksene, men de andre gjenstandene ble han dømt for urettmessig å ha vært i besittelse av. En av øksene og naveren hadde han solgt, mens de to andre gjenstandene hadde vært Eriks innsats i kortspill.

Naveren hadde Peder Arnesen på Store-Bøe under ed sagt at tilhørte ham, og "saaledes maae tiltalte for denne blive at anse som tyv", mens Erik hevdet at han hadde kjøpt naveren .

Silketørkleet sa Erik at han hadde funnet i Gleng etter en slåsskamp. I retten møtte imidlertid Siri Sandersdatter og hun hevdet at det røde silketørkleet var stjålet fra henne Hellig-tre-kongersdag. Tørkleet hadde ligget i en dragkiste-skuff og døra var låst, men tyven hadde kommet inn ved å ta ut to ruter i et vindu. Tørkleet hadde for øvrig Erik tapt i spill mot Eilert Johnsen Kokkim.

28 vitner

Saken mot Erik Paulsen startet 8. mai, og pågikk fram til domfellelse 30. mai. For så vidt forståelig at det tok tid, fordi det ble ført 28 vitner i saken.

Til å være ubetydelige verdier, var det lagt ned et imponerende arbeid i etterforskningen. Som eksempel kan vi ta en av øksene som Erik hevdet at han hadde funnet. Øksa hadde han solgt

Erik Paulsen ble fangenummer 212 på Agerhuus Slaverie. Senere ble han overført til Botsfengslet.

til Christen Rasmussen Furuholmen. Rasmussen møtte i retten og kunne bekrefte at så var tilfelle. Erik på sin side mente at øksa som var framlagt i retten ikke var den som han hadde funnet, men at den var i Anders Thoresen Haukås sitt eie.

Og slik fortsatte vitneføringen i tre samfulle uker. Retten klarte tydeligvis ikke å klarlegge alle forhold, for Erik ble frikjent for to øksetyverier – og den opprinnelige straffepåstanden ble redusert med et halvt år og satt til tre år i jern i slaveriet i Fredrikstad.

Gjenstridigt Gemyt

Den første dommen til Erik faller

Erik Paulsen fikk æresoppreisning

Høsten 1900 – 79 år gammel og 41 år etter at han hadde sonet ferdig – søker Erik Paulsen Kokkim om det som den gang het æresoppreisning. Hans anmodning blir etterkommet 10. august.

Ved domfellelse kunne nemlig tiltalte også miste visse borgerlige rettigheter knyttet til ombud eller stilling, og det er disse som Erik på sine eldre dager ønsker å få tilbake. Det dreier seg altså ikke om noen benådning, men å få tilbake rettigheter han mistet ved tukthusdommen i 1850.

Søknaden har gått via lensmannen i Varteig til Idd og Marker Fogderi og videre til Statsadvokaten. Vi skulle tro at Varteig-lensmann Martin O. Larsens personlige attest veide tungt når Erik Paulsen fikk sitt ønske oppfylt.

”Et upaaklageligt Liv”

Larsen skriver nemlig: ”Manden har, saadan jeg lærte han at kjenne – for Aaret 1869 af – som Borger ført et upaaklageligt Liv.” Larsen skriver videre at ”der antages derfor intet at være tilhinder for” at Paulsen får imøtekommet sin begjæring.

Vilkårene er nedfelt i ”Lov om Æres-

på sorenskriverkontoret i Sarpsborg 7. november i 1837. Da må han svare for noen mindre tyverier – blant annet en tine ”hvori var Brød og Smør, men hvorom forgeses er søgt Oplysning”.

Mesteparten av tyvgodset er ifølge retten levert tilbake, og i tillegg av beskjednen verdi. Erik er bare 16 år, og det tar retten hensyn til. Imidlertid uttaler vitner at han har ”et halstarigt og gjenstridigt Gemyt”, og det er tydelig at retten mener han kan ha godt av et opphold på straffeanstalt. Derfor idømmes han to måneders tukthusarbeid, hvilket han soner i Fredrikstad.

oppreisning af 6. August 1887”. Der heter det at domfelte kan oppnå æresoppreisning når det har gått minst ti år etter at straffen er sonet, ”saafremt det paa tilfredsstillende Maade godtgjøres at han i de sidste 3 Aar har ført en hæderlig Vandel og efter Evne erstattet den ved Forbrydelsen voldte Skade”.

”Vanærende Virkninger”

I samme lov er det skissert hvilke ”vanærende Virkninger” som kunne ramme straffedømte personer. Det kunne blant annet være ”Tab af statsborgerlig og kommunal Stemmeret og Valgbarhed, Udelukkelse fra Embeder og Bestillinger, der krævede tillit”.

Tidligere hadde ikke tap av rettigheter knyttet til ombud og erverv hatt noen tidsbegrensning, men ved loven i 1887 gis det åpning for ”at gjenvinde sin Stilling i Samfundet og sine Medborgeres Agtelse, i Nydelse af de en uberygtet Person tilkommende Rettigheder”.

John Walter Johansen
BRANN & SIKKERHET AS

John Walter Johansen
Daglig leder/Konsulent

Hasle Hageby 17, 1734 HAFSLUNDSØY
Tlf. 69 15 20 00 Fax 69 15 20 01 Mob. 911 22 520
E-mail: john-w-j@online.no

ISEBUSSEN

TRYGG OG TRIVELIG TRANSPORT

Frode Bredholt, Ise

tlf. 916 50 063.

FRIGAARD
GRUPPEN

69 97 39 00
Bredmyra 4
1739 Borgenhaugen

Børres Reparasjon & Service

Alt i pumper og
hydraulikk.

TLF: 92 64 30 34

Kontakt oss:

E-post:

reid-sko@online.no

Hovednummer:

957 86 800

Besøks- og postadresse:

Bodalsv 60

1743 KLAVESTADHAUGEN

- *Sliping og lakkering av alle typer tregulv*
- *Luting, oljeing og beising*
- *Salg av lakk og utstyr*
- *Sliping av betong, marmor og granitt*

MATHISEN's GULVSERVICE

Ødegårdssletta 3, 1735 Varteig

Tlf. 69 13 15 11 Mobil 928 27 380

E-mail: t.mathisen@bluezone.no

HAGE • SKOG • LANDBRUK

TELEFON: 69 16 33 02

*Alt i
maskiner
til hage
og skog*

-En engasjert og kreativ partner med 30 års erfaring

Bli venn med oss.

Gundersen
REKLAME AS

Korsgata 42 - 1723 Sarpsborg Tlf. 69 87 97 00 - www.gundersenreklame.no

Byens eldste og største butikk - etablert 1896

L. Evensen as

Mesterbygg
Sarpsborg AS

Tlf 69 15 80 40 - Fax 69 15 80 41

Kvalitets- håndverk & Service

Påtar oss alle typer oppdrag innen murer- og tømmerfaget

Lorentz Christer Lunde

Mob.: 994 44 703

E-post: christer@mesterbygg.no

Leif Rangøy

E-post: leif@mesterbygg.no

Mob.: 905 69 009

HVA KAN VI GJØRE FOR DEG?

XL BYGG.

KNATTERUDFJELLET

**Sarpsborg
Park & Anlegg as**

TELEFON: 69130390 - TELEFAX: 69130399

www.park-anlegg.no

Vestby Planteskole

**Hos oss får Dere faglig veiledning,
og stort utvalg av planter til hagen.**

Stort utvalg av :

- Stauder
- Roser
- Frukt og bærbusker
- Hekkplanter
- Prydbusker
- Jord og gjødsel

Dere finner oss på Hafslundsøy.

Vestby Planteskole

Vestbyveien 20, 1734 HAFSLUNDSØY

Tlf : 69149237 Fax : 69146133 Sortiment og priser : www.vestby-planteskole.no

Freddy Mathisen as

MASKINENTREPRENØR

Mobil: 957 75 477

Mobil: 957 75 478

Fax: 69 13 22 12

Privat: 69 13 14 92

SARPSBORG

HUS OG HYTTER I LAFTET TØMMER

**VI LEVERER TØMMERKASSER, NØKKELFERDIGE
BYGG, STAV OG LAFT.
HYTTER, HUS, ANNEKS, STABBUR, TILBEHØR**

NAVESTAD BYGG A.S
Torvliå 10, 1739 Borgenhaugen

+47 69 14 57 00
fax + 47 69 14 56 99
post@navebygg.no
mob + 47 90 85 66 99

Øya's Klippotek

Telefon 69 15 44 00

Tor-Ingar Walther

AUT. MASKINENTREPRENØR

Dueholveien 102
1735 Varteig
Telefon 69 13 28 80
Mobil 913 37 910

tor.ingar.walther@hotmail.no

Varteig Historielag

Stiftet 8.2.1982

Internett: www.varteig-historielag.no

Org.nr.: 991 901 809

VARTEIG HISTORIELAG har som formål å vekke og fremme den historiske interesse blant bygdas befolkning og andre som er interessert i bygda. Dette gjøres ved bl.a.

- å avholde møter med lokalhistoriske foredrag
- innsamling av kildemateriale og gjenstander av historisk verdi
- registrering og bevaring av kulturminner
- stimulering og hjelp til slektsgranskere

VARTEIG HISTORIELAG har 2 æresmedlemmer og ca 120 ordinære medlemmer. Medlemskontingent for 2013 er 200 kr (100 kr for familiemedlem).

E-postadresse er: varteighistorielag@gmail.com

Styret i Varteig
Historielag 2013:

Leder	Kari S. Lunde	kar-s-lu@online.no	482 29 088
Nestleder	Karin Kullerud Ek	karin-ek@hotmail.com	905 49 094
Sekretær	Øistein Bøe	oistein.boe@gmail.com	905 84 569
Kasserer	Terje Bergby	tbergby@hotmail.com	959 96 742
Styremedlem	Odd Johansen	oddhenry@online.no	911 22 373

**HISTORIEN gjentar seg, VARTINGENE
kjøper bil hos**

Brennes Auto

Klokkergårdveien 9, 1711 Sarpsborg

Tlf. 69 16 17 00

www.brennesauto.no